

FACULTEIT
RECHTSGELEERDHEID

De burger als rechter: een empirisch onderzoek

Masterproef neergelegd tot het behalen van
de graad van Master in de criminologische wetenschappen
door (00904067) Vanderhaeghen Stef

Academiejaar 2012-2013

Promotor :
Prof. Dr. Lieven Pauwels

Commissarissen :
Lic. Anjuli Van Damme
Prof. Dr. Philip Traest

TREFWOORDEN

Publieke opinie

Punitiviteitskloof

Jongvolwassenen

Rechters

Vignetten

WOORD VOORAF

Deze masterproef werd neergelegd met het oog op het behalen van de graad Master in de criminologische wetenschappen aan de Universiteit van Gent. Ik verkoos zelf een kwantitatief empirisch onderzoek op te zetten en samen met het schrijven van dit werkstuk resulteerde dit dan ook in een zeer leerrijke periode. Deze masterproef kon echter niet tot stand komen zonder de hulp van vele anderen. In dit woord vooraf richt ik een woord van dank aan deze mensen.

Als eerste wil ik graag mijn promotor, Prof. Dr. Lieven Pauwels, bedanken voor de begeleiding van dit werkstuk. Bij hem kon ik altijd terecht met mijn vragen. Daarnaast waren de verschillende motiverende gesprekken en motiverende e-mails telkens weer een stimulans om door te werken.

Voor het empirisch onderzoek werd beroep gedaan op mensen die vrijwillig bereid waren mee te werken. Zonder deze mensen was mijn onderzoek niet mogelijk geweest. Eerst en vooral verdienen de verschillende directeurs van de deelnemende secundaire scholen uit de regio Oudenaarde een woordje van dank. Daarnaast ook alle studenten van de derde graad van deze secundaire scholen die tijd vrijmaakten om mijn survey in te vullen. Ook de zestien rechters die zich engageerden om deel te nemen aan mijn onderzoek, naast hun drukke agenda, ben ik zeer dankbaar. Kortom deze mensen verdienen een speciaal plaatsje in mijn woord vooraf aangezien zonder respondenten geen onderzoek mogelijk was geweest.

Één rechter uit Leuven verdient nog een extra woordje van dank. Zij nam in de voorbereiding van dit onderzoek de tijd om de verschillende casussen na te lezen en eventuele opmerkingen te formuleren qua toepasbaarheid op de Belgische context en wetgeving.

Tenslotte zijn er verschillende mensen die mij tijdens het academiejaar gesteund hebben. Zij maakten het schrijven van een thesis dragelijker en verdienen een woordje van dank, zeker omdat ik de laatste maanden door het vele werk niet altijd de meest aangename persoon ben geweest. Vooreerst moet ik mijn ouders bedanken voor het geloof in wat ik onderneem en de financiële steun voor dit werkstuk. Eveneens mijn zus, Tina, verdient een extra woordje van dank. Zij was de nalezer van dienst en probeerde mijn tekst zo optimaal mogelijk te corrigeren. Aangezien het nalezen heel wat tijd in beslag neemt en niet het meest aangename werkje is, ben ik haar dan ook dankbaar dat zij er tijd wou voor vrijmaken naast haar gezin en job. Daarnaast wil ik Romy, Stefanie en mijn vriendin Stephanie bedanken voor de grote steun en toeverlaat die zij voor mij waren de voorbije maanden. Bij hen kon ik altijd terecht indien nodig. Finaal wil ik ook iedereen bedanken die mij de voorbije maanden gesteund en geholpen heeft maar niet in dit woord vooraf werd aangehaald.

INHOUDSOPGAVE

WOORD VOORAF	IV
INHOUDSOPGAVE	V
LIJST MET AFKORTINGEN	IX
LIJST MET GRAFIEKEN	X
LIJST MET TABELLEN	XI
INLEIDING	1
I. THEORETISCH LUIK	7
HOOFDSTUK 1: Publieke houdingen of attitudes tegenover straf en straftoemeting	7
1 Inleiding.....	7
2 Begripsomschrijving	7
2.1 Een attitude.....	8
2.2 Een opinie.....	9
3 Factoren die de attitudevorming tegenover straf en straftoemeting beïnvloeden.....	11
3.1 Media.....	11
3.2 Sociale contacten.....	13
3.3 Hoeveelheid informatie over het misdrijf.....	14
3.4 Achtergrondkennis	14
4 Invloed van publieke attitudes tegenover straf en straftoemeting op het strafrechtelijk beleid.....	15
4.1 Democratie	15
4.2 Legitimiteit	16
4.3 Populist punitiveness.....	18
5 Publieke opinie tegenover straf en straftoemeting, een reden voor heel wat onderzoek.....	19
5.1 De punitiviteitskloof.....	20
5.2 Drie types vergelijkend onderzoek.....	21
5.2.1 Het perceptueel vergelijkend onderzoek	21
5.2.2 Het direct vergelijkend onderzoek.....	22
5.2.3 Het indirect vergelijkend onderzoek.....	23
5.2.4 Diverse resultaten	23
6 Besluit.....	23
HOOFDSTUK 2: De persoon van de rechter	26
1 Inleiding.....	26

2	Algemene beginselen	26
3	Rechtvaardigheid.....	27
4	De motivering.....	28
5	Het wettelijk kader	29
5.1	Algemeen.....	29
5.2	Onpartijdigheid.....	30
6	Invloed van persoonlijkheidskenmerken van een rechter op zijn beslissing.....	30
7	Invloed van andere actoren op de beslissing van een rechter	32
8	Besluit.....	32
II. HET EMPIRISCH ONDERZOEK		34
HOOFDSTUK 3: Methodologie.....		34
1	Inleiding.....	34
2	De onderzoeksstrategie en de onderzoekstechniek	34
3	Dataverzameling.....	36
3.1	Doelpopulatie	36
3.1.1	Jongvolwassenen	37
3.1.2	Rechters	37
3.2	De steekproeftrekking en het selectieproces	38
3.2.1	Jongvolwassenen	38
3.2.2	Rechters	39
3.3	Timing en planning van de verschillende activiteiten binnen de masterproef	40
3.3.1	Jongvolwassenen	40
3.3.2	Rechters	41
3.4	Ethische aspecten	41
4	Operationalisering van de begrippen.....	42
4.1	De publieke opinie.....	42
4.2	Sociaal-demografische achtergrondkenmerken.....	42
5	Beperkingen bij het onderzoek	43
6	Besluit.....	44
HOOFDSTUK 4: Resultaten		45
1	Inleiding.....	45
2	Samenstelling steekproeven	45
2.1	Jongvolwassenen	45

2.2	Rechters	47
3	Casestudies	48
3.1	Case 1: Opzettelijke slagen en verwondingen	48
3.2	Case 2: Lichte mishandeling	49
3.3	Case 3: Woninginbraak	49
4	Het oordeel van de jongvolwassenen	50
4.1	Casestudy 1: Opzettelijke slagen en verwondingen	50
4.1.1	Algemeen: De straffen.....	50
4.1.2	De strafmaat	52
4.2	Casestudy 2: Lichte mishandeling.....	55
4.2.1	Algemeen: De straffen.....	55
4.2.2	De strafmaat	56
4.3	Casestudy 3: Woninginbraak.....	58
4.3.1	Algemeen: De straffen.....	58
4.3.2	De strafmaat	60
5	Het oordeel van de rechters	62
5.1	Casestudy 1: Opzettelijke slagen en verwondingen	62
5.1.1	Algemeen: De straffen.....	62
5.1.2	De strafmaat	63
5.1.3	Motivatie rechters.....	65
5.2	Casestudy 2: Lichte mishandeling.....	66
5.2.1	Algemeen: De straffen.....	66
5.2.2	De strafmaat	67
5.2.3	Motivatie rechters.....	68
5.3	Casestudy 3: Woninginbraak.....	69
5.3.1	Algemeen: De straffen.....	69
5.3.2	De strafmaat	70
5.3.3	Motivatie rechters.....	71
6	De punitiviteitskloof.....	72
6.1	Casestudy 1: Opzettelijke slagen en verwondingen	72
6.1.1	Algemeen: De straffen.....	72
6.1.2	De strafmaat	74

6.2	Casestudy 2: Lichte mishandeling.....	76
6.2.1	Algemeen: De straffen.....	76
6.2.2	De strafmaat	78
6.3	Casestudy 3: Woninginbraak.....	81
6.3.1	Algemeen: De straffen.....	81
6.3.2	De strafmaat	82
7	Invloed van de achtergrondkenmerken op de strafkeuze bij studenten.....	85
7.1	Casestudy 1: Opzettelijke slagen en verwondingen	85
7.2	Casestudy 2: Lichte mishandeling.....	87
7.3	Casestudy 3: Woninginbraak.....	88
8	Besluit.....	89
III. CONCLUSIE EN DISCUSSIE		92
ALGEMEEN BESLUIT		92
BIBLIOGRAFIE		96
BIJLAGEN		i
	Bijlage 1: De gestandaardiseerde vragenlijst	i
	Bijlage 2: Introductiebrief secundaire scholen	v
	Bijlage 3: Bericht aan de studenten	vi
	Bijlage 4: Introductiebrief rechters.....	vii
	Bijlage 5: Bericht aan rechters	viii

LIJST MET AFKORTINGEN

ASO: Algemeen Secundair Onderwijs

BSO: Beroepssecundair onderwijs

CADAC: Computer-assisted data collection

EVRM: Europees verdrag voor de rechten van de mens

ICVS: International crime victim survey

KSO: Kunstsecundair onderwijs

TSO: Technisch secundair onderwijs

LIJST MET GRAFIEKEN

Grafiek 1: Bedragen bij jongvolwassenen onderverdeeld in klassen, case 1	52
Grafiek 2: Aantal maanden bij jongvolwassenen onderverdeeld in klassen, case 1	53
Grafiek 3: Aantal uur bij jongvolwassenen in klassen, case 1	53
Grafiek 4: Bedragen bij jongvolwassenen onderverdeeld in klassen, case 2	56
Grafiek 5: Aantal maanden bij jongvolwassenen onderverdeeld in klassen, case 2	57
Grafiek 6: Aantal uur bij jongvolwassenen onderverdeeld in klassen, case 2.....	57
Grafiek 7: Bedragen bij jongvolwassenen onderverdeeld in klassen, case 3	60
Grafiek 8: Aantal maanden bij jongvolwassenen onderverdeeld in klassen, case 3	60
Grafiek 9: Aantal uur bij jongvolwassenen onderverdeeld in klassen, case 3.....	61

LIJST MET TABELLEN

Tabel 1: Participatiegraad secundaire scholen in de regio Oudenaarde	39
Tabel 2: Achtergrondkenmerken jongvolwassenen in de gerealiseerde steekproef	46
Tabel 3: Achtergrondkenmerken rechters in de gerealiseerde steekproef	47
Tabel 4: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal jongvolwassenen, case 1	51
Tabel 5: Aantal aangekruiste straffen bij jongvolwassenen, case 1	51
Tabel 6: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen bij jongvolwassenen, case 1	51
Tabel 7: Meest gekozen bedragen bij jongvolwassenen, case 1	52
Tabel 8: Meest gekozen aantal maanden bij jongvolwassenen, case 1	53
Tabel 9: Meest gekozen aantal uur bij jongvolwassenen, case 1	53
Tabel 10: Overzicht andere straffen bij jongvolwassenen, case 1	54
Tabel 11: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal jongvolwassenen, case 2	55
Tabel 12: Aantal aangekruiste straffen bij jongvolwassenen, case 2	55
Tabel 13: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen bij jongvolwassenen, case 2	55
Tabel 14: Meest gekozen bedragen bij jongvolwassenen, case 2	56
Tabel 15: Meest gekozen aantal maanden bij jongvolwassenen, case 2	57
Tabel 16: Meest gekozen aantal uur bij jongvolwassenen, case 2	57
Tabel 17: Overzicht andere straffen bij jongvolwassenen, case 2	58
Tabel 18: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal jongvolwassenen, case 3	59
Tabel 19: Aantal aangeduide straffen bij jongvolwassenen, case 3	59
Tabel 20: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen bij jongvolwassenen, case 3	59
Tabel 21: Meest gekozen bedragen bij jongvolwassenen, case 3	60
Tabel 22: Meest gekozen aantal maanden bij jongvolwassenen, case 3	60
Tabel 23: Meest gekozen aantal in uur bij jongvolwassenen, case 3	61
Tabel 24: Overzicht andere straffen bij jongvolwassenen, case 3	61
Tabel 25: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal rechters, case 1	62
Tabel 26: Aantal aangekruiste straffen bij rechters, case 1	63
Tabel 27: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen bij rechters, case 1	63
Tabel 28: Gekozen bedragen bij rechters, case 1	63
Tabel 29: Gekozen aantal maanden bij rechters, case 1	64
Tabel 30: Overzicht andere straffen rechters, case 1	64
Tabel 31: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal	66
Tabel 32: Aantal aangekruiste straffen bij rechters, case 2	66
Tabel 33: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen bij rechters, case 2	66
Tabel 34: Gekozen bedragen bij rechters, case 2	67
Tabel 35: Gekozen aantal maanden bij rechters, case 2	67
Tabel 36: Overzicht andere straffen rechters, case 2	68
Tabel 37: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal rechters, case 3	69
Tabel 38: Aantal aangekruiste straffen bij rechters, case 3	69
Tabel 39: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen bij rechters, case 3	69

Tabel 40: Gekozen bedragen bij rechters, case 3	70
Tabel 41: Gekozen bedragen bij rechters, case 3	70
Tabel 42: Overzicht andere straffen rechters, case 2.....	71
Tabel 43: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal respondenten bij studenten en rechters, case 1	72
Tabel 44: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen bij studenten en rechters, case 1.....	73
Tabel 45: Aantal aangekruiste straffen bij studenten en rechters, case 1	73
Tabel 46: Gekozen bedragen bij rechters, case 1	74
Tabel 47: Meest gekozen bedragen bij studenten, case 1	74
Tabel 48: Overzicht modus, mediaan en gemiddelde bij bedragen rechters en jongvolwassenen, case 1	74
Tabel 49: Gekozen aantal maanden bij rechters, case 1	75
Tabel 50: Meest gekozen aantal maanden bij studenten, case 1	75
Tabel 51: Overzicht modus, mediaan en gemiddelde aantal maanden bij rechters en jongvolwassenen, case 1	75
Tabel 52: Meest gekozen aantal uur bij studenten, case 1.....	75
Tabel 53 : Overzicht modus, mediaan en gemiddelde aantal uur bij jongvolwassenen, case 1	75
Tabel 54: Overzicht andere straffen rechters, case 1.....	76
Tabel 55: Overzicht andere straffen studenten, case 1	76
Tabel 56: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal respondenten bij studenten en rechters, case 2	76
Tabel 57: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen bij studenten en rechters, case 2.....	77
Tabel 58: Aantal aangekruiste straffen bij studenten en rechters, case 2	77
Tabel 59: Gekozen bedragen bij rechters, case 2	78
Tabel 60: Meest gekozen bedragen bij studenten, case 2.....	78
Tabel 61: Overzicht modus, mediaan en gemiddelde bij bedragen rechters en jongvolwassenen, case 2.....	78
Tabel 62: Gekozen aantal maanden bij rechters, case 2	79
Tabel 63: Meest gekozen aantal maanden bij studenten, case 2	79
Tabel 64: Overzicht modus, mediaan en gemiddelde aantal maanden bij rechters en jongvolwassenen, case 2.....	79
Tabel 65: Meest gekozen aantal uur bij studenten, case 2.....	79
Tabel 66: Overzicht modus, mediaan en gemiddelde aantal uur bij jongvolwassenen, case 2	79
Tabel 67: Overzicht andere straffen rechters, case 2.....	80
Tabel 68: Overzicht andere straffen studenten, case 2	80
Tabel 69: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal respondenten bij studenten en rechters, case 3	81
Tabel 70: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen bij studenten en rechters, case 3.....	81
Tabel 71: Aantal aangekruiste straffen bij studenten en rechters, case 3	81
Tabel 72: Gekozen bedragen bij rechters, case 3	82
Tabel 73: Meest gekozen bedragen bij studenten, case 3.....	82
Tabel 74: Overzicht modus, mediaan en gemiddelde bij bedragen rechters en jongvolwassenen, case 3.....	82
Tabel 75: Gekozen bedragen bij rechters, case 3	83
Tabel 76: Meest gekozen bedragen bij studenten, case 3.....	83

Tabel 77: Overzicht modus, mediaan en gemiddelde aantal maanden bij rechters en jongvolwassenen, case 3	83
Tabel 78: Meest gekozen aantal uur bij studenten, case 3.....	84
Tabel 79: Overzicht modus, mediaan en gemiddelde aantal uur bij jongvolwassenen, case 3	84
Tabel 80: Overzicht andere straffen rechters, case 3.....	84
Tabel 81: Overzicht andere straffen studenten, case 3	84
Tabel 82: Vergelijking straffen op basis van de achtergrondkenmerken, case 1	85
Tabel 83: Vergelijking straffen op basis van de achtergrondkenmerken, case 2	87
Tabel 84: Vergelijking straffen op basis van de achtergrondkenmerken, case 3	88

INLEIDING

In deze masterproef zal de houding of de attitude van de burger tegenover straf en straftoemeting onderzocht worden. Voor aangevangen wordt met het eigenlijke onderzoek wordt in deze inleiding wat meer uitleg gegeven over de keuze van het onderwerp. Voorts zal de criminologische relevantie en probleemformulering besproken worden. Daarna volgt een uiteenzetting van de onderzoeksvragen en wordt het methodologisch kader besproken. De inleiding wordt beëindigd met een overzicht van de elementen die aan bod zullen komen in deze masterproef.

Motivatie voor het onderwerp

‘Hij zou levenslang moeten krijgen’, ‘ze kunnen hem niet lang genoeg straffen’, ‘hij komt er veel te makkelijk vanaf’,... het zijn maar enkele uitspraken die je dagelijks op straat te horen krijgt. Processen, en dan vooral de gruwelijkste misdrijven voor het Hof van Assisen, worden in het lang en het breed uitgesmeerd in verschillende media. Het zijn deze zaken die vaak op de voet worden gevolgd door de bevolking. Mensen voelen zich tevens zelfzeker genoeg om te oordelen over de schuld of onschuld van de dader. Zo peilde het Amerikaans onderzoek van Taylor (2004) naar de schuld of onschuld van Michael Jackson bij de zaak rond zijn kindermisbruik. Maar liefst tweederde van de respondenten oordeelde over de schuld of onschuld van Jackson zonder ook maar iets van bewijsmateriaal te hebben gezien (Roberts & Hough, 2005). De burger durft dus kritisch te zijn. Zo ook over het functioneren van de Belgische strafrechtspraak. Echter ook politici durven zich te mengen in dit maatschappelijk debat.

Hoewel de publieke opinie tegenover straf en straftoemeting een interessant thema is, is er in Belgisch criminologisch onderzoek nog zo goed als geen aandacht aan geschonken. In Nederland daarentegen staan ze al veel verder met verschillende onderzoeken rond dit onderwerp (Ruiter *et al.*, 2010; de Keijser *et al.*, 2006). Uit deze onderzoeken bleek dat het publiek wel degelijk punitiever is dan rechters. Zelfs wanneer rechters en burgers over dezelfde informatie beschikten, was de burger punitiever, doch minder dan op basis van ongelijke informatie (de Keijser *et al.*, 2006). Het onderzoek van Ruiter *et al.* (2010) toont aan dat de publieke opinie geen consensus bereikt. Een deel van de bevolking vindt de straffen te zwaar, terwijl een ander deel de straffen dan weer te licht vindt. Hoe punitief iemand is hangt zeker ook af van de manier waarop het gemeten is. Een zekere mate van nuancering is dus op zijn plaats.

In België zijn er twee bekende instrumenten die gedeeltelijk de publieke opinie meten tegenover bestraffing. Zo is er de justitiebarometer die opgericht werd om herhaaldelijk de houding van de burger tegenover justitie te kunnen bevragen. Dit gebeurde al drie keer namelijk in 2002, 2007 en 2010 (X, 2010). In de justitiebarometer wordt de burger ondermeer bevraagd over vijf delicten. Het

gaat om financiële misdrijven, seksuele delicten, verkeersmisdrijven, drugsmisdrijven, moord en georganiseerde criminaliteit. Telkens wordt de respondent gevraagd of de delicten te streng, streng genoeg, of niet streng genoeg bestraft worden. In de derde afname bleek dat het merendeel van de respondenten de opgelegde straf voor vier van de vijf bevroegde misdrijven niet zwaar genoeg vond. Behalve bij verkeersmisdrijven vond men de straf wel zwaar genoeg (X, 2010). Opmerkelijk is dat het gerecht sinds lange tijd een centrale plaats in ons dagelijks leven inneemt. Toch duurde het tot 2002 voor een eerste bevraging op grote schaal bij de burgers werd afgenomen (Reynaert *et al.*, 2006).

Naast de justitiebarometer meet ook de ICVS¹ de houding van respondenten tegenover de bestraffing. Dit gebeurt via een vraag waarin de respondent de gewenste straf voor een dader moet geven na een korte delictsomschrijving. Het gaat over een inbraak waarbij een 21-jarige man voor de tweede keer een kleurentelevisie heeft gestolen. Er kon gekozen worden tussen opschorting, werkstraf, gevangenisstraf, geldboete of een andere straf. Uit de verschillende afnames bleek dat Belgen op schaal van punitiviteit steeds een gemiddelde positie innamen (Goethals, 2005).

De aanleiding tot het kiezen van dit onderwerp is deels ontstaan door de opinie tegenover straffen en straftoemeting van verschillende mensen uit mijn directe omgeving. Ze vormen toch wel een extreme opinie over een onderwerp waar ze weinig kennis over hebben. Hun menig is vaak gebaseerd op informatie uit de media en ze houden daarbij geen rekening met verzachtende omstandigheden, pleidooien van advocaten of andere zaken. Hierdoor is mijn interesse in de publieke opinie van de burger tegenover straf en straftoemeting alleen maar toegenomen.

Ook tijdens mijn stage op het parket te Oudenaarde, in de periode februari – mei 2012, groeide mijn interesse voor het onderwerp. Ik had ondermeer de mogelijkheid verschillende dossiers in te kijken. Daarna formuleerde ik een advies welke straf ikzelf zou vorderen en waarom. Later werd dit samen met de parketmagistraat besproken. Hierdoor ging ik bewuster en anders nadenken over het bepalen van een straf. Tevens woonde ik verschillende correctionele zittingen bij waardoor ik van dichtbij met de straftoemeting geconfronteerd werd.

Aangezien er in België nog bijna geen literatuur rond dit onderwerp voorhanden is en er uitspraken willen gedaan worden voor de Belgische burger, werd er gekozen voor een kwantitatief empirisch onderzoek. Het spreekt voor zich dat de attitude van het publiek moet bevroegd worden. De data zullen dus door de onderzoeker zelf verzameld en geanalyseerd worden. Om pragmatische redenen werd in deze masterproef gekozen om jongvolwassenen te bevragen.

¹ International Crime Victim Survey

De criminologische relevantie

Een masterproef of een onderzoek voeren naar de publieke houding of attitude tegenover straf en straftoemeting is om verschillende redenen criminologisch relevant.

Ten eerste is er toch wel een invloed van de publieke opinie op verschillende actoren binnen de strafrechtsketen. Zo wordt van rechters vandaag verwacht dat ze straffen opleggen die niet tegenstrijdig zijn met de publieke opinie. Dit is vanzelfsprekend niet wettelijk verplicht. Rechters hoeven hun strafmaat niet op te voeren om tegemoet te komen aan de publieke opinie. Langs de andere kant zou de strafrechtsketen toch voor een stuk rekening moeten houden met de publieke opinie (Daems & Roberts, 2007). Dit zou waarschijnlijk voor meer vertrouwen zorgen bij de bevolking (Morgan, 2002). Ten tweede heeft de publieke opinie een zekere invloed op het strafrechtelijk beleid. Dit komt vooral omdat politieke partijen een (strenger) strafrechtelijk beleid in hun politieke campagnes gaan opnemen (Wood & Gannon, 2008). De hoofdreden hiervan is grotendeels om stemmen te ronselen en niet om de criminaliteit te verminderen of aan te pakken (Pratt, 2007). Ten derde wordt de publieke opinie sterk beïnvloed door verschillende factoren. Als de belangrijkste factor kan hier wel de media beschouwd worden. Dit omdat de verschillende media enkel rapporteren over de zwaarste en brutaalste criminaliteit in combinatie met de vraag voor harde straffen (Kury & Oberfell-Fuchs, 2011). Media heeft dus een heel belangrijke rol bij de vorming van een visie over criminaliteit bij de bevolking. Ten slotte kan ook gewezen worden op de maatschappelijke relevantie van dit onderzoek. Het onderzoek is hoofdzakelijk te definiëren als een theoriegericht onderzoek. Later kan dit echter ook nuttig zijn voor de praktijk (Decorte, 2012). Daarmee wordt teruggekoppeld naar de eerste reden waarom dit werkstuk criminologisch relevant is. De publieke opinie heeft wel degelijk een invloed op de actoren in de strafrechtsketen.

Een criminologische probleemstelling

Deze masterproef heeft tot doel een zicht te krijgen op de houding of attitude van jongvolwassenen tegenover straf en straftoemeting. Op deze manier wordt getracht een onderbelicht onderwerp in Belgische criminologisch onderzoek deels in te vullen. Aangezien er een beperking in tijd is, kan er geen representatief staal genomen worden van de jongvolwassenen in België of Vlaanderen. Er worden enkel uitspraken gedaan op het niveau van de schoolgaande jongvolwassenen in de regio Oudenaarde. Daarnaast werden ook enkele rechters bevroegd. Dit maakt het mogelijk een vergelijking te maken tussen attitudes van enkele rechters en attitudes van jongvolwassenen tegenover straf en straftoemeting.

‘Zijn jongeren punitiever dan rechters op basis van dezelfde informatie?’. Om op deze vraag een antwoord te kunnen formuleren werd enerzijds een gestandaardiseerde online survey afgenomen onder studenten uit de derde graad van het secundair onderwijs in de regio Oudenaarde. Anderzijds kregen verschillende rechters ook deze gestandaardiseerde online survey voorgelegd. In deze beide surveys

werd gepeild welke straf en welke strafzwaarte jongvolwassenen en rechters opleggen bij drie fictieve casussen. Deze fictieve cases werden overgenomen, doch aangepast aan de Belgische context en wetgeving, uit Nederlands onderzoek (de Keijser *et al.*, 2006).

Omwille van budgettaire redenen en de beperking in tijd was het niet mogelijk alle studenten en rechters te bevragen. Om toch zoveel mogelijk studenten te bereiken werd geopteerd voor een online survey. Via het schoolplatform kregen 1652 leerlingen uit zes verschillende scholen, de websitelink van de survey toegestuurd. Aanvullend werden ook enkele vragenlijsten met pen en papier ingevuld. Er werd geopteerd om leerlingen uit de derde graad, vijfde en zesde middelbaar, van het secundair onderwijs te bevragen omdat deze groep toch wel een kritische ingesteldheid heeft. Tevens zijn ze ook eenvoudiger te bereiken aangezien ze bereikbaar zijn via de computer (Swanborn, 2008). In dit soort onderzoek kan er niet jonger gegaan worden dan de leeftijd van zestien à zeventien jaar omdat jongeren zich op die leeftijd nog niet genoeg bewust zijn over deze problematiek.

Om dezelfde pragmatische redenen en beperkingen als bij de jongvolwassenen, was het ook niet mogelijk alle rechters te bevragen. Daarom werd gekozen om enkel rechters van de Rechtbank van eerste aanleg te contacteren. Omdat rechters drukbezette mensen zijn en zich in dit onderzoek voor een stuk kwetsbaar moeten opstellen, werd er rekening gehouden met een lagere respons. Daarom werd er niet gekeken naar de significantie maar werd eerder vertrokken uit de gedachte: 'hoe meer respons, hoe beter'. Ook deze doelgroep kreeg een websitelink naar de online vragenlijst doorgestuurd.

Deze studie is dus duidelijk verkennend van aard wat met zich meebrengt dat de resultaten niet veralgemeend kunnen worden. Ze hebben enkel betrekking op de regio Oudenaarde.

Aangezien dit onderwerp onderbelicht is in de Belgische criminologie kan deze studie als een aanzet voor verder onderzoek dienen.

Een adequate vraagstelling

Voor deze masterproef werden de onderzoeksvragen opgesplitst in twee beschrijvende en twee verklarende vragen. De eerste beschrijvende vraag luidt: welke straf en strafzwaarte geven jongvolwassenen bij drie verschillende delictsomschrijvingen in de vorm van een krantenartikel? Het antwoord op deze beschrijvende vraag moet een beeld geven hoe punitief jongeren zouden zijn. Hierbij aansluitend werd een tweede beschrijvende onderzoeksvraag geformuleerd: welke straf en strafzwaarte geven rechters bij drie verschillende delictsomschrijvingen in de vorm van een krantenartikel? Uit deze beschrijvende onderzoeksvragen kwamen twee verklarende vragen voort. De eerste verklarende vraag gaat als volgt: in welke mate is er sprake van een punitiviteitskloof tussen rechters en jongvolwassenen wanneer beide groepen oordelen over overeenkomstige delictsomschrijvingen? Door een vergelijking te maken tussen jongvolwassenen en rechters wordt een indicatie verkregen of beide groepen dezelfde straf en strafzwaarte zouden opleggen.

De tweede verklarende onderzoeksvraag luidt: in welke mate hangt het sanctieoordeel van de jongvolwassene samen met bepaalde achtergrondkenmerken? Zo wordt getracht een zicht te krijgen of bepaalde sociaal-demografische kenmerken ook een punitiever oordeel veroorzaken. Bijkomende verklarende vragen kunnen zijn : kiezen jongens andere straffen dan meisjes? In welke mate hangt het sanctieoordeel samen met de studierichting?

Het methodologisch kader

Om een antwoord te kunnen formuleren op de onderzoeksvragen is er nood aan een kwantitatief empirisch onderzoek. Hiervoor werd een methodologisch kader uitgewerkt dat later in dit werkstuk zal besproken worden. Er werd hoofdzakelijk gekozen voor een online gestandaardiseerde vragenlijst die hoofdzakelijk bestaat uit drie vignetten waarbij de respondent gevraagd wordt een straf te bepalen voor de dader. In een vignet wordt een situatie, in dit geval een misdrijf, kort omschreven (Goudriaan & Nieuwbeerta, 2005). Voor het onderzoek werden hoofdzakelijk studenten van de derde graad van het secundair onderwijs in de regio Oudenaarde bevroegd. Daarnaast werd ook medewerking gevraagd aan enkele rechters.

Kernbegrippen

Tenslotte worden in deze inleiding de belangrijkste kernbegrippen al even kort aangehaald. Zo krijgt de lezer onmiddellijk al een beter beeld van wat deze begrippen inhouden.

Punitiviteit en punitief zijn begrippen waarvan geen eenduidige definities in de literatuur te vinden zijn. In de context ‘mensen straffen punitiever’, betekent dit ‘mensen straffen strenger’.

In de literatuur hebben verschillende auteurs een definitie geformuleerd. Hieronder een korte opsomming van enkele definities: ‘het steunen van vergeldende doelen’ (Walker & Hough, 1988), ‘het doelbewust pijn en lijden veroorzaken bij individuen’ (Daems, 2008), ‘het opleggen van straffen die strenger zijn dan nodig is’ (Matthews, 2005).

Een vignet wordt in Van Dale’s groot woordenboek der Nederlandse taal omschreven als een herkenningsplaatje. Beyens en Tournel (2010) spreken ook wel over hypothetische scenario’s. Er worden situaties aan de respondenten voorgesteld waarbij gevraagd wordt welke beslissing zij zouden nemen in dat specifieke geval. Vignettenstudies worden onder andere gebruikt om naar strafvoorkeuren van de bevolking te peilen. In dit werkstuk zullen de vignetten in de vorm van een krantenartikel gebruikt worden.

De punitiviteitskloof tussen burgers en rechters gaat over het verschil tussen wat burgers de passende strafzwaarte vinden en wat rechters de passende strafzwaarte vinden. Er zou dus een kloof zitten tussen de strengheid van rechters en burgers. Het begrip werd gebruikt in het onderzoek van de Keijser

et al. (2006). Ook Ruiters *et al.* (2011) gebruikten het begrip. Anderen beweren daarentegen dat deze kloof niet bestaat (Wagenaar, 2008).

Opbouw van dit werkstuk

Deze masterproef is opgebouwd uit drie grote onderdelen. Het eerste deel omvat het theoretische luik van dit werkstuk. Zo wordt in het **eerste hoofdstuk** dieper ingegaan op de publieke attitude tegenover straf en straftoemeting. Het hoofdstuk wordt aangevangen met een definiëring van de begrippen attitude en opinie. Vervolgens worden enkele factoren die de attitudevorming beïnvloeden besproken. Na in te gaan op het verband tussen de publieke opinie en het strafrechtelijk beleid, wordt het hoofdstuk beëindigd met een stand van zaken van het onderzoek rond dit onderwerp. In het **tweede hoofdstuk** vindt een uiteenzetting plaats van de persoon van de rechter. Daarbij worden eerst, ter verduidelijking, enkele algemene beginselen toegelicht. Daarna wordt ingegaan op de motivering van een rechter. Aangezien een rechter werkt binnen een wettelijk kader, wordt dit kader ook toegelicht. Vervolgens wordt de invloed van persoonlijkheidskenmerken van een rechter op zijn beslissing bekeken. Het hoofdstuk wordt afgerond met een omschrijving van de invloed van andere actoren op de beslissing van een rechter.

Het tweede deel omvat het eigenlijke empirisch onderzoek. In het **derde hoofdstuk** is het methodologisch kader van het onderzoek toegelicht. Ondermeer de onderzoeksstrategie, de onderzoekstechniek, de doelpopulaties en de operationalisering van de kernbegrippen komen in dit hoofdstuk aan bod. In het **vierde hoofdstuk** zijn de resultaten van het onderzoek neergeschreven. In dit hoofdstuk is een antwoord op de verschillende onderzoeksvragen geformuleerd.

In het derde en laatste deel van deze masterproef komt de onderzoeker tot een algemene conclusie.

I. THEORETISCH LUIK

HOOFDSTUK 1: Publieke houdingen of attitudes tegenover straf en Straftoemeting

1 Inleiding

Het publieke debat over de verwachtingen, wensen en opinies over criminaliteit komt vaak negatief op de voorgrond. Hierdoor gaan media, politici en sommige magistraten veronderstellen dat de bevolking strenger wil straffen (Verfaillie, 2010).

Het publiek wordt vaak bevraagd via grote opiniepeilingen naar hun attitude of houding tegenover bestraffing. Vragen zoals ‘is deze straf volgens uw opinie, te hard, te mild of goed?’ zijn veel voorkomend in zo’n peilingen (Roberts *et al.*, 2002). Velen vinden de bestraffing echter te mild waardoor gesproken wordt over een punitief publiek (Gelb, 2007). Maar waarom willen mensen harder straffen? De effectiviteit van langere en strengere straffen is nog niet bewezen. Het is dus helemaal niet zeker of strengere straffen daders ervan zal weerhouden om opnieuw delicten te plegen na het volbrengen van hun straf (Beyens, 2010).

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de concepten publieke attitude en publieke opinie. Het hoofdstuk wordt aangevangen met een antwoord op de vraag wat publieke attitudes of houdingen zijn. Daarna zullen enkele factoren die de attitudevorming beïnvloeden besproken worden. Vervolgens zal gekeken worden naar de invloed van de publieke attitudes op het strafrechtelijk beleid en het hoofdstuk zal beëindigd worden met een stand van zaken in het huidige onderzoek.

2 Begripsomschrijving

De begrippen ‘opinie’ en ‘attitude’ duiden op niet rechtstreeks waarneembare mentale of psychologische situaties. Hierdoor is men voor de rapportering volledig afhankelijk van de persoon in kwestie. Een attitude wordt volgens Billiet & Waeye (2009) als volgt beschreven : “*een geneigdheid van het individu om een symbool, object of aspect van zijn ‘wereld’ te evalueren op een gunstige of ongunstige wijze*”. Een attitude en een opinie worden niet als hetzelfde beschouwd. Bij opinies gaat het meer om het letterlijk uitspreken van bepaalde gevoelens van sommige onderdelen van attitudes (Billiet & Waeye, 2009). Volgens Shiraev & Sobel (2005) beschrijft een opinie gevoelens van leden van een grote populatie over specifieke sociale en politieke onderwerpen. Bij een attitude gaat het

eerder meer om algemene informatie. Het formuleringsproces van een attitude of een oordeel kan belastend en gecontroleerd zijn of eerder spontaan en automatisch (Billiet & Waage, 2009).

2.1 Een attitude

Verschillende schrijvers hebben een attitude proberen te omschrijven of te definiëren. Zo definieerden Bohner en Wänke (2002) een attitude als een samenvattende evaluatie van een object van denken. Centraal in deze definitie staan het mentale proces van evalueren en de aanwezigheid van een attitudeobject. Een attitudeobject kan zowat alles zijn wat iemand waarneemt of waar iemand aan denkt. Het kan concreet (bv. spaghetti bolognaise) of abstract (bv. recht) zijn, het kan gaan over voorwerpen (bv. een glas), personen (bv. Lombroso), groepen (bv. holebi's) of gedragingen (bv. een fietsdiefstal). Over de aard van de samenvattende evaluatie zijn onderzoekers het nog niet eens of deze blijvend als een attitude moet worden beschouwd. (Wood & Gannon, 2008). Een opinieonderzoek is dus sterk verschillend naar gelang het attitudeobject waarover men bevestigd wordt. Stel nu dat de bevolking wordt bevestigd over één of andere consumptiegoed, denken maar aan een pakje chips. Dan is het vanzelfsprekend dat klanten of toekomstige klanten over het product bevestigd worden. Het heeft als uiteindelijke doel het marktaandeel van het product te vergroten. Terwijl als het om een attitudeobject van de overheid gaat, zoals hier bijvoorbeeld justitie, dan is dit niet zo vanzelfsprekend. Er is namelijk geen overeenstemming in het feit of de overheid moet rekening houden met de opinie van de bevolking. En indien de overheid dit wel doet, in welke mate ze dit in rekening moet brengen. Bij het pakje chips gaat het uiteindelijk ook niet om de snelheid of de manier waarop de chips wordt gemaakt, maar wel over het uitzicht en de smaak (Reynaert *et al.*, 2006).

Anderen definiëren een attitude dan weer als disposities die opgeslagen worden in het langetermijngeheugen en die terug opgehaald worden wanneer nodig. Dit wordt ook wel het 'file-drawer model' genoemd omdat attitudes gezien worden als mentale bestanden die individuen kunnen ophalen wanneer een object geëvalueerd wordt (Wilson & Hodges, 1992).

Daartegenover staat de visie dat attitudes tijdelijke constructies zijn die gevormd worden wanneer nodig, gebaseerd op informatie die toegankelijk is in de gegeven situatie. Contextuele variatie in evaluatieve beslissingen zou dus wijzen op verandering van de attitude zelf en dit wordt het 'attitudes-as-constructions model' genoemd (Schwarz, 2007).

De ervaring die leidt tot een zekere attitude en de uitdrukkingen ervan zijn vaak verdeeld in drie dimensies (Wood & Gannon, 2008):

- de cognitieve component : overtuigingen over het onderwerp
- de affectieve component : emoties en gevoelens over het onderwerp
- de gedragsmatige component : handelingen over het onderwerp.

De *cognitieve component* is de individuele kennis en bedenkingen over een bepaald object, situatie of persoon. Voorbeelden zijn ‘Sofie gaat bij de verkiezingen voor CD&V stemmen’ en ‘in ons land worden de rijken alleen maar rijker, terwijl de armen armer worden’.

De *affectieve component* is vaak ook gekend als de emotionele component. Bepaalde objecten, situaties of personen worden geëvalueerd op basis van onze menselijke basisemoties zoals angst, blijheid, verdriet, ... Toegepast op de vorige voorbeelden: ‘Sofie gaat de komende verkiezingen voor CD&V stemmen, en ik ben niet tevreden met haar keuze’ en ‘in ons land worden de rijken alleen maar rijker, terwijl de armen alleen maar armer worden, ik kan me vinden in deze stelling’. Gevoelens zorgen dus voor een bepaalde gedragsstelling (Shiraev & Sobel, 2005).

Bij de *gedragmatige component* draait het om de bereidheid om op een welbepaalde manier te handelen tegenover iets of iemand. Toegepast op het voorbeeld van Sofie zou ik haar kunnen ontwijken uit afkeuring omdat ze op CD&V stemt.

Door met deze drie componenten rekening te houden, kunnen we de complexiteit van een attitude vaak beter vatten. Belangrijk om weten is dat vaak bij de attitude enkel de affectieve component wordt gebruikt (Robbins *et al.*, 2007).

Meert *et al.* (2004) gaan ervan uit dat attitudes zich in drie fasen ontwikkelen. Namelijk eerst gaat men informatie gaan verzamelen, ten tweede gaat men deze informatie gaan reflecteren en als laatste wordt deze informatie geëvalueerd. Attitudes worden dus op zich niet beïnvloed door gebeurtenissen op zich, maar eerder door evaluatie, zowel op persoonlijk als op maatschappelijk vlak. De kwaliteit van de verkregen informatie en de berichtgeving die mensen hanteren hebben dus een fundamenteel belang.

2.2 Een opinie

Ook publieke opinie werd in de literatuur verscheidene keren gedefinieerd. Nochtans kan publieke opinie als een vaag concept worden omschreven, doch hebben verschillende auteurs getracht de essentie neer te schrijven (Roberts *et al.*, 2002). Zo definiëren Flanagan & Longmire (1996) publieke opinie als gedeelde meningen van individuen over gemeenschappelijke zorgen.

Een mening of opinie vormen over mensen of andere zaken is één van de meest fundamentele mentale processen bij een mens (Tesser & Martin, 1996). Opinies worden ook dagelijks gecommuniceerd en beïnvloeden mensen hun gevoelens, handelen en denken. Vandaar dat ze lange tijd een ‘hot item’ waren in de sociale en toegepast psychologie (Wood & Gannon, 2008).

Aan de hand van een opinieonderzoek kan men zeker geen oplossingen voor problemen formuleren. Een opinieonderzoek moet eerder gezien worden als een sociale thermometer, die het sociaal klimaat kan meten en kan peilen naar de houdingen van de bevolking (Toharia, 2003). De publieke opinies

moeten daarenboven begrepen worden vanuit hun sociale context. Er zijn namelijk verschillende factoren die inwerken op de publieke opinie en waarmee dient rekening gehouden te worden (Shiraev & Sobel, 2005). De resultaten kunnen wel gebruikt worden als richtlijn om nieuwe voorstellen te doen voor de hervorming en/of verbetering van justitie (Wyseur *et al.*, 2012).

Opiniepeilingen zijn een deel van ons leven geworden. Dagelijks vind je ze terug in kranten, op televisie, op het internet,... De onderwerpen van zo'n peilingen lopen dan ook sterk uiteen. Het kan gaan over sport, politiek, justitie,... Sommige mensen hechten echter totaal geen belang aan de resultaten van deze opiniepeilingen. Volgens hen zijn de resultaten niet veralgemeenbaar en hebben de respondenten specifieke kenmerken waardoor het resultaat wordt beïnvloed (Shiraev & Sobel, 2005).

Na het analyseren van gegevens uit opiniepeilingen en verschillende wetenschappelijke onderzoeken de laatste tien jaar, wordt de indruk gecreëerd dat straffen en veroordelingen veelzijdig zijn. Maar het is gemakkelijk om bij kleinschalige opiniepeilingen iets fout te interpreteren of bij uitspraken als 'het publiek wil hard reageren tegen criminaliteit' (Cullen, 2000).

Cullen (2000) maakt de vergelijking met cartografen die naar niet in kaart gebracht terrein zoeken. Het verschil zit hem echter in het feit dat bij onderzoek naar de publieke opinie, onderzoekers een handicap hebben. Dit door de onvolledige informatie over het landschap waar ze onderzoek in voeren en de afwezigheid van een goed plan om te reizen naar plaatsen om nieuwe dingen te ontdekken. De onvolledige informatie slaat op het feit dat er nog veel onderzoek moet gedaan worden en het goed plan duidt op de afwezigheid van goede theorieën om onderzoek en interpretaties te begeleiden.

Dagdagelijks worden uitspraken zoals 'de bevolking zegt' of 'de bevolking gelooft' gebruikt wanneer er uitspraken gedaan worden. Ook politici zijn geneigd te zeggen 'de Belgische bevolking wil ...'. Zo is de stelling dat de bevolking gelooft dat rechtbanken niet hard genoeg straffen veelvoorkomend. Maar waar komt deze stelling nu vandaan? Het antwoord hierop is voor de handliggend. Het wordt afgeleid uit de resultaten van verschillende surveys (Shiraev & Sobel, 2005). Bedrijven, media en de overheid investeren dan ook grote bedragen in surveys en opiniepeilingen (Ferguson, 2000). Belangrijk is wel dat deze resultaten kritisch geïnterpreteerd en bekeken worden. Het bestuderen van attitudes van mensen gaat niet over een snapshot van hun gedachten. Er wordt gekeken naar de gemiddelden en tendensen die kunnen waargenomen worden en gelijkenissen en verschillen tussen de verschillende attitudes van mensen. Belangrijk om in het achterhoofd te houden is het feit dat er respondenten achter de cijfers zitten, die geantwoord hebben op specifieke vragen in specifieke omstandigheden (Shiraev & Sobel, 2005).

3 Factoren die de attitudevorming tegenover straf en straftoemeting beïnvloeden

Het spreekt voor zich dat verschillende factoren bijdragen tot het vormen van een houding of attitude tegenover misdaad, straftoemeting en straffen. Zowel indirecte als directe ervaringen dragen bij tot het formuleren van een individuele attitude (Wood & Gannon, 2008). De hoedanigheid van informatiebronnen en de manier waarop ze gehanteerd worden, zijn cruciaal aangezien ze weergeven wat de publieke opinie voorstelt (Verfaillie, 2010). Volgens Rood-Pijpers (1989) zijn de belangrijkste bronnen de media, sociale contacten en persoonlijke ervaringen. Daarnaast speelt ook de hoeveelheid informatie die men ontvangt een grote rol bij het vormen van een houding tegenover straf en straftoemeting. Volgens Biren *et al.* (2004) zijn er zes factoren die de houding van de bevolking tegenover justitie beïnvloeden. Het zijn namelijk de politiek, de persoonlijkheidskenmerken, de media, socio-demografische kenmerken, de ervaring met justitie en de kennis van justitie.

Volgens sommigen zou er zelfs een verband zijn tussen angst voor slachtofferschap en punitieve attitudes. Concreet betekent dit dat mensen strenger zouden oordelen voor hun persoonlijke veiligheid. Anderen beweren daarentegen dat er geen sprake is van dit verband (Roberts & Hough, 2005 / Sprott & Doob, 1997). De factoren die hier worden uiteengezet zijn media, sociale contacten, hoeveelheid informatie over het misdrijf en de achtergrondkennis.

3.1 Media

Het is niet ongewoon om de krant open te slaan en een krantenkop te lezen waarin bediscussieerd wordt of een misdadiger te licht of te zwaar gestraft is. De interesse van de bevolking in deze materie is groot. Natuurlijk kan media veel breder beschouwd worden dan alleen kranten. We beschouwen hieronder ook nog radio, televisie en internet. Ook documentaires, films, (politie)series, reality shows,... vallen onder de noemer media (Wood & Gannon, 2008).

Voor de verschillende media is criminaliteit en misdaad een zeer aantrekkelijk verschijnsel om over te publiceren. Het is dan ook niet onbegrijpelijk dat media een hoofdrol speelt bij de informatievergaring rond misdaad en straffen bij de bevolking (Rood-Pijpers, 1989). In bepaalde onderzoeken komt naar voor dat media voor de bevolking de belangrijkste bron van informatie over justitie is, om zelfs niet te zeggen de enige bron van informatie (Reynaert *et al.*, 2006). Andere academici zijn er daarentegen nog niet aan uit of media nu een direct of eerder een indirect effect heeft op de opinievorming (Ferguson, 2000).

Algemeen kan beschouwd worden dat de media een enorm krachtig instrument geworden is bij het beïnvloeden van het menselijk denken. Langs de andere kant moet dit wel als een wisselwerking beschouwd worden aangezien de menselijke interesses, vragen en behoeftes weerspiegeld worden in

de verschillende media. Het heeft dan ook als hoofddoel de aandacht van het publiek te trekken en dit kan vanzelfsprekend alleen maar als dit aansluit bij de menselijke interesses en behoeften.

Het spreekt voor zich dat niet alles wat gebeurt, een item in het nieuws is. De vraag is echter wanneer een gebeurtenis waardig is om als nieuwsitem te worden opgenomen. Het antwoord hierop is dat een gebeurtenis een directe impact dient te hebben op verschillende individuen. Slechts dan kan het als een nieuwsitem opgenomen worden (Shirayev & Sobel, 2005). Het selecteren en schiften van welke items men opneemt en welke niet wordt ook wel agendasetting genoemd (Ferguson, 2000). Elchardus & Smits (2002) beweren dat gebeurtenissen die verschijnen in de media moeten gezien worden als een aantasting van het vertrouwen.

In de media zijn er volgens Shirayev & Sobel(2005) vier categorieën nieuws te onderscheiden:

- Beschikbaar nieuws: dit nieuws is eenvoudig beschikbaar. Voorbeelden hiervan zijn voetbaluitslagen, weersvoorspellingen, vonnissen van rechters, uitspraken van politici,...
- Ontdekt nieuws: dit nieuws is niet eenvoudig beschikbaar maar gaat eerder een klein onderzoekje van een journalist vooraf. De kans is dus ook groot dat de ene mediabron uitpakt met dit nieuws, zonder dat andere mediabronnen dit item vermelden.
- Praktisch nieuws: dit nieuws heeft eerder een pragmatisch nut.
- Vermakend nieuws: dit nieuws heeft als doel de lezer te plezieren en te entertainen.

De media speelt dus een heel belangrijke rol in het vormen van attitudes tegenover bestraffing en straftoemeting bij de bevolking. Dikwijls is het bij de bevolking de enige bron van informatie (Wood & Gannon, 2008). Daarbij komt dat media niet alleen informatie over de misdaad verspreidt maar het publiek tevens ook inlicht over hoe ze criminaliteit moet begrijpen en beantwoorden (Roberts *et al.*, 2002). Hoewel politie meer te zien is in het straatbeeld, krijgen rechters en rechtbanken toch meer aandacht in de media. Wanneer we in België 'high profile cases' kenden zoals, de zaak Dutroux, de parachutemoord, de SMS-moord, de mp3-moord en de zaak Kim De Gelder was de bevolking sterk geïnteresseerd in het verloop van het proces. Maar nog meer in de veroordeling die de beschuldigen opgelegd kregen. Het kwam zelfs zo ver dat de uitspraak van de straf in de parachutemoord live in 'Het Nieuws' op VTM uitgezonden werd. Wanneer de straf bij een proces uiteindelijk uitgesproken wordt, zal de media negatieve commentaren rond de straf niet ontwijken. Dit zorgt ervoor dat mensen gestimuleerd worden om hun negatieve visies vast te houden (Roberts & Hough, 2005). Flanagan & Longmire (1996) stelden dat Amerikanen worden gestimuleerd om een oordeel te vellen over rechtszaken door de massale informatie van de media over straffen en misdaad. Uiteindelijk nemen de mensen ook een standpunt in, schuldig of onschuldig.

De media is daarenboven zeer selectief in het weergeven van informatie. Dit in combinatie met het beknopt weergeven van de feiten, zorgt er voor dat het moeilijk wordt voor de bevolking om de

complexiteit van een zaak te begrijpen. Dit brengt met zich mee dat velen vaak de logica van de veroordeling niet vatten (Wood & Gannon, 2008). Sommige mensen vergaren specifieke achtergrondinformatie over bepaalde misdrijven of criminelen gebaseerd op foute informatie uit de media waardoor hun attitudes beïnvloed worden. In het menselijk brein worden hierdoor stereotype beelden gevormd (Stalans, 2002). De objectiviteit van de informatie die de publieke opinie uit de media haalt, is dus niet zo objectief. Alledaagse gebeurtenissen worden echter niet belicht in de media. Er is enkel aandacht voor abnormale en spectaculaire gebeurtenissen in de negatieve zin (Elchardus, 2002).

De beeldvorming over criminaliteit wordt dus sterk bepaald door de media. Omdat deze een grote macht heeft in het bepalen van wat werkelijkheid is, wat de problemen zijn en hoe ze moeten verklaard worden. Nochtans heeft de media als taak een beeld te schetsen over de veelvormigheid van gebeurtenissen in de samenleving. Men kan dus wel spreken over een mislukking van deze taak waardoor kritieken ontstaan. Deze beeldvorming creëert bepaalde stereotypes waar mensen zich aan vasthouden. Terwijl deze stereotypes kenmerken hebben die sterk afwijken van de werkelijkheid doordat ze gebaseerd zijn op foutieve en onvolledig informatie. Zelfs met bijkomende andere informatie zijn deze stereotypes moeilijk te veranderen in ons brein, ze zitten er als het ware in vast. Media gaan deze vooroordelen ook steeds blijven bevestigen door hun berichtgeving te laten aansluiten op de gekende stereotypes. Met als gevolg dat de bevolking helemaal niet wordt uitgedaagd om kritisch na te denken over de gang van zaken in onze samenleving (Rood-Pijpers, 1989). Deze stereotypering wordt gekoppeld aan framing effecten. De manier waarop een item dus wordt weergegeven, bepaalt het denken van de burger (Clawson & Oxley, 2008)

3.2 Sociale contacten

Aangezien mensen sociale wezens zijn, communiceren we vaak met elkaar. Communiceren doen we over allerlei uiteenlopende zaken maar zeker ook over straftoemeting en bestraffing. Natuurlijk heeft de ene burger al wat meer informatie en kennis over deze materies dan de andere. Maar wie of wat bedoelt men eigenlijk als men het heeft over de burger. Er kunnen vier soorten burgers onderscheiden worden. De eerste groep is beroepsmatig betrokken met justitie. Hierbij denken we aan rechters, parketmagistraten, griffiers,... Als tweede groep hebben we de zeer ruim geïnformeerden die beroepsmatig niet rechtstreeks afhangen van justitie. Het gaat over advocaten, beleidsmakers, gerechtsjournalisten,... De derde groep die ons kan informeren zijn mensen die al één of meerdere keren in aanraking gekomen zijn met justitie. Dit kan zowel als dader, als slachtoffer, als betrokkene,... zijn en natuurlijk kunnen dit zowel positieve als negatieve ervaringen opleveren. De laatste groep kunnen we beschrijven als mensen die nog geen enkele ervaring met justitie gehad hebben (Toharia, 2003). Het zijn mensen die potentieel wel nog het object kunnen worden, al hebben

deze mensen nog geen kennis over justitie vergaard op basis van directe ervaringen. Het spreekt dan ook voor zich dat deze mensen niet hoeven bevroegd te worden (Reynaert *et al.*, 2006).

3.3 Hoeveelheid informatie over het misdrijf

Tussen rechters en burgers is er een groot verschil in de hoeveelheid informatie waarover zij beschikken. Rechtszaken en veroordelingen zijn tamelijk beknopt geformuleerd terwijl rechters toch een heleboel informatie over zowel het misdrijf, alsook over de sociale en criminele achtergrond (zoals het strafblad) van de dader beschikken. Daarbij komt nog eens hun uitgebreide kennis over het recht in het algemeen en het strafrecht specifieker. Ze weten welke straffen wettelijk mogelijk zijn en wanneer bijvoorbeeld verzachtende of verzwarende omstandigheden ingeroepen kunnen worden. Hoe meer informatie men krijgt over het veroordelingsproces, het misdrijf en de misdadigers, hoe minder streng de publieke opinie is. Onderzoek toont deze stelling ook aan. De minst geïnformeerden hebben dus de neiging om de meest kritische te zijn (Roberts & Hough, 2005).

De burger kan op twee verschillende manieren informatie gaan verwerken. Enerzijds heb je de systematische verwerking, wat er op neer komt dat mensen nauwgezet alle informatie gaan evalueren, integreren en interpreteren alvorens ze een opinie gaan vormen. Anderzijds heb je de heuristische verwerking waarbij mensen niet eerst nauwgezet alle informatie gaan bekijken maar wel ‘shortcuts’ gebruiken om hun opinie vorm te geven (Stalans, 2002).

Wanneer burgers beter geïnformeerd zijn, dan zouden zij ook minder impulsief gaan oordelen. Met andere woorden emoties en angst zullen hun beslissing minder gaan beïnvloeden. Vandaar dat er aanbevolen wordt om mensen goed te informeren. Natuurlijk moeten we er ons van bewust zijn dat mensen goed informeren over justitie en politie, niet alles zal doen veranderen (Beyens, 2005).

3.4 Achtergrondkennis

Het vormen van een oordeel is voor rechters een dagelijkse routine. Rechters doen dit iedere dag opnieuw en de meeste doen het al jaren lang. Uiteindelijk is het ook hun job (Armstrong & McAra, 2006). Ze worden verondersteld een straf te bepalen die aansluit bij de aard en omvang van het criminele feit en hierbij rekening te houden met de wettelijke bepalingen. In landen zoals Australië en Engeland is het recht algemeen omschreven waardoor aan de rechters meer ruimte wordt gegeven om een beslissing te nemen (Lovegrove, 1997). Er bestaan natuurlijke ook routine-uitspraken voor steeds wederkerende zaken. Langs de andere kant zijn er ook zaken die grondig bestudeerd moeten worden voor er een beslissing kan genomen worden (Armstrong & McAra, 2006).

Doorheen hun carrière bouwen rechters een referentiekader op. Een nieuwe zaak wordt telkens vergeleken met alle eerder behandelde zaken, zowel met ernstigere als met minder ernstigere misdrijven. Door hun ambt als rechter zijn zij wel gebonden aan het proportionaliteits- als het gelijkheidsbeginsel. Volgens het proportionaliteitsbeginsel moet de straf in proportie zijn met het misdrijf. Dit zorgt in vele gevallen voor een afzwakking van de straf. De bedoeling hiervan is ruimte te houden voor nog ergere misdrijven waardoor men niet vaak de wettelijke maximumstraf zal opleggen. Het gelijkheidsbeginsel spreekt voor zich. Er moet getracht worden iedereen gelijk te behandelen (de Keijser & Elffers, 2008).

Het hierboven besproken referentiekader van de rechter, ontbreekt bij leken. Zij kunnen niet vergelijken met eerder behandelde zaken en hebben dus geen referentiepunt. Dit referentiepunt is nochtans een belangrijk element in de straftoemeting. Kennis van het strafrecht bij leken is zoals hierboven gezegd meestal gebaseerd op berichten uit de media waarbij vaak relatief hoge straffen worden uitgesproken. Ook met het proportionaliteitsbeginsel zullen leken geen rekening houden.

Voor een realistischer beeld bij leken te creëren zou het aan te raden zijn te werken met een testcase waarbij men relatief licht straft. Op die manier zullen leken wel rekening houden met het proportionaliteitsbeginsel (de Keijser & Elffers, 2008). Volgens Biren *et al.* (2004) is de kennis die de burger heeft over het functioneren van justitie en de actoren van justitie dus ondermaats wat het moeilijk maakt een oordeel te vormen.

4 Invloed van publieke attitudes tegenover straf en straftoemeting op het strafrechtelijk beleid

Anno 2013 wordt vaak naar de opinie van mensen gepeild. Dit komt onder andere naar voor in vele televisieprogramma's waarbij het publiek meebeslist wie doorgaat naar de volgende ronde en wie afvalt. Zo gaan ook beleidsmakers en politici meer en meer de stem van het publiek gaan inroepen om hun beleid te rechtvaardigen. Het gaat zelfs verder dan dat, publieke opinie wordt voor hen een belangrijk criterium bij de beleidsontwikkeling (Beyens, 2005).

4.1 Democratie

De publieke opinie is belangrijk voor het beleid omdat wij vanuit onze democratische structuur volksvertegenwoordigers kiezen. Deze moeten de samenleving en dus de burger vertegenwoordigen en verwacht wordt dat zij een beleid opstellen dat rekening houdt met de manier waarop we leven. Het spreekt dan ook voor zich dat politieke partijen hun politieke programma's en campagnes op de publieke opinie gaan afstemmen om stemmen te kunnen ronselen. De publieke opinie heeft dus zeker

een rol gespeeld bij het ontwikkelen van het strafrechtelijk beleid. Er kan echter wel niet gezegd worden wat de omvang van die rol is (Wood & Gannon, 2008).

Tegenstanders beweren daarentegen dat de opinie van de burger vragen geen enkel nut heeft. Binnen een parlementaire democratie wordt de verantwoordelijkheid voor het opstellen en uitvoeren van een strafrechtelijk en justitieel beleid bij de volksvertegenwoordigers gelegd. Aangezien het justitieel en strafrechtelijk systeem een complexe materie is, die te ver afstaat van de gewone burger, moeten de volksvertegenwoordigers zich voldoende informeren en kennis van zaken nemen voor ze beleidsbeslissingen nemen (Wyseur *et al.*, 2012).

4.2 Legitimiteit

Het is echter heel belangrijk dat justitie door haar burger gelegitimeerd wordt, anders is het onmogelijk om op een effectieve en efficiënte wijze haar functie te kunnen bewerkstelligen. Uiteindelijk geven beleidsmakers alleen al door het feit dat ze financieren in opinieonderzoek, de boodschap dat ze geïnteresseerd zijn in hoe haar burgers denken over justitie. Daarnaast is het belangrijk om te weten wat bij de burger leeft. Percepties zijn dus enorm belangrijk. Het helpt om een zicht te krijgen op zaken waarover weinig geweten is. Uiteindelijk helpt een perceptie van een doodgewone burger de overheid om een situatie op het veld te gaan evalueren (Reynaert *et al.*, 2006). Hervormingen van zowel wetgevende als uitvoerende overheden worden dan ook gelegitimeerd omdat ze zouden aangepast worden aan de wensen van de bevolking (Biren *et al.*, 2004).

In een samenleving gaat de communicatie van beneden naar boven, anders gezegd van de bevolking naar de overheid. Het is dus duidelijk dat er een belangrijke rol weggelegd is voor de publieke opinie. Het geeft de bevolking een middel om invloed uit te oefenen op de overheid en op die manier te participeren. Populisten vinden de burgerparticipatie dan ook heel erg nuttig. Vandaar ook dat verschillende overheden bevestigen dat opiniepeilingen belangrijk zijn om de behoeften van hun burgers te achterhalen. Langs de andere kant gaan overheden ook de media opvolgen. Op die manier vergaren ze feedback over hun programma's en beleid (Ferguson, 2000).

De mate waarin de burger vertrouwen heeft in politie en justitie zal een grote invloed hebben op het functioneren van deze actoren. Dit is ook vanzelfsprekend aangezien zowel bij politie als bij justitie de medewerking van de burger essentieel is voor een effectieve werking. Zo zal wanneer een burger geen aangifte doet van een misdrijf bij de politie, de politie niet op de hoogte zijn. En aangezien alles van de politie doorstroomt naar justitie, heeft justitie daar alle belang bij. Daarbij komt dat het belangrijk is dat ook burgers justitie als legitiem gaan ervaren. Zo zal men geschillen voor de rechtbank kunnen uitklaren en niet het recht in eigen handen proberen nemen (Van Damme *et al.*, 2010). Eigenrichting

of het recht in eigen handen nemen, kan zich voordoen wanneer burgers oordelen dat de overheid tekortschiet. In een rechtstaat wil men eigenrichting voorkomen, het spreekt dan ook voor zich dat wanneer de publieke opinie het idee van eigenrichting steunt, dit ten nadele is van de legitimiteit van het strafrechtssysteem. Het één gaat dus niet samen met het ander (Haas *et al.*, 2007).

Legitimiteit mag niet als een begrip op zich begrepen worden. Legitimiteit en vertrouwen moeten aanzien worden als nauw verbonden begrippen. Wanneer het vertrouwen van de burger in een instelling gaat stijgen, zal dit zorgen voor een versterkte legitimiteit. Terwijl wanneer de publieke opinie een instelling als legitiem ervaart, de publieke opinie ook een groot vertrouwen zal hebben in die instelling (Van de Velde & Pauwels, 2010). Wanneer overheden geconfronteerd worden met een verlies aan vertrouwen en het daarmee meegebrachte verlies aan legitimiteit, dan zal je merken dat de interesse tegenover gegevens die peilen naar de houding van de burger sterk toeneemt (Beyens, 2005).

De verschillende onderzoeken rond de punitiviteitskloof en het naar voor komen dat de bevolking vindt dat rechters te licht straffen, heeft de politici en mensen binnen justitie toch wel ongerust gemaakt. Verschillende redenen voor het ontstaan van deze kloof zijn al naar voor geschoven. Een kloof tussen het gerecht en de publieke opinie is dan ook wel een reden tot ongerustheid. Een oproep tot strengere straffen is toch gerelateerd aan weinig vertrouwen in justitie. Dit komt de legitimiteit van de rechtbanken dus niet ten goede. De politieke partijen gaan hier dus op inspelen en in hun politieke programma's oproepen tot strengere straffen (Elffers *et al.*, 2007).

Uit onderzoek blijkt dat de bevolking zowel een effectieve als een affectieve justitie wil. Een roep naar strenger straffen hangt onlosmakelijk samen met gevoelens. Het is niet omdat attitudes door emoties gestuurd worden, dat ze daarom verkeerd zijn. Belangrijk hierbij is natuurlijk te weten te komen waar deze emoties en attitudes vandaan komen (Beyens, 2005).

Als slot even opmerken dat in strafzaken wel degelijk beroep wordt gedaan op burgers. Dit door hen als jury te laten zetelen in een rechtszaak, wat tevens de legitimiteit ten goede komt (Indermauer *et al.*, 2012). In België bestaat de jury nog steeds, mits de nodige voor- en tegenstanders. In het Hof Van Assisen zetelen twaalf gezworenen of leken (De Hert, 2004). Om de legitimiteit van het strafrechtelijk beleid te vergroten, zou men ook de opinie van burgers in rekening kunnen brengen (Indermauer *et al.*, 2012).

4.3 Populist punitiveness

Populisten vinden een beleid legitiem wanneer dit beleid tegemoet komt aan de wil van de publieke opinie. De publieke opinie is monolithisch en eenvormig. Daarnaast wordt populisme gezien als simplisme. Beleidskeuzes zijn eenvoudig en een kwestie van gezond verstand.

Zo komen we tot het strafpopulisme die zou leiden tot punitievere beleidskeuzes. Dit omdat strafpopulisten geloven dat strengere straffen toejuichen leidt tot electoraal profijt (Verfaillie, 2010).

Dit alles kan ingebed worden in de bredere context van het penal populism. Politieke partijen gaan een hard strafrechtelijk beleid tegenover elkaar uitspelen met als doel stemmen te ronselen en dus niet om criminaliteit te verminderen. De publieke perceptie duidt op de uit de hand gelopen criminaliteit waardoor politici bij verkiezingen de neiging hebben om te streven naar een harder beleid (Pratt, 2007). Het electoraal voordeel wordt dus belangrijker dan een effectief beleid voeren (Beyens, 2005). Bottoms (1995) beschreef het als populist punitiveness, waarmee hij bedoelde dat politici de algemene punitieve standpunten van de bevolking gebruiken voor hun eigen doeleinden. De vraag is echter hoe politici en beleidsmakers de publieke opinie gaan verwerven. Dit kan echter op verschillende manieren gebeuren. Het belangrijkste is de aard van een informatiebron en de manier waarop deze verzameld worden. Op die manier wordt een beeld verkregen over wat zij zien als de 'publieke' opinie. Vandaag de dag gaat het vaak om opiniepeilingen die met wat geluk voldoen aan de wetenschappelijke kwaliteitscriteria. Meestal zullen de uitspraken ook voortvloeien uit een toevalssteekproef. Nochtans geven opiniepeilingen die gebruik maken van een toevalssteekproef niet de meningen of de waarheid van het publiek, maar creëren ze eerder een bepaald soort kennis. Ze geven in de eerste plaats weer hoe bepaalde attitudes verspreid zijn over de bevolking. Over het hoe en waarom deze meningen tot stand kwamen zeggen ze dus niets (Verfaillie, 2010). Het is dus problematisch op welke gegevens politici zich gaan baseren. Er zijn dan ook verschillende mogelijkheden om de publieke opinie te gaan vergaren: wetenschappelijk onderzoek, tv-polls, interview aan de man/vrouw in de straat, opiniepeilingen in de media,... De grote vraag die hiermee samen hangt is wie de publieke opinie nu eigenlijk is (Beyens, 2005).

Bottoms (1995) zag een andere oorzaak voor het ontstaan van populist punitiveness. De traditionele en sociale onzekerheden in combinatie met een stijging van de criminaliteit zorgden voor een stijgend gevoel van afkeer in de samenleving. De politici speelden in op deze onveiligheids- en onzekerheidsgevoelens door strengere straffen tegenover criminelen te beloven en zich op die manier in de belangstelling te werken.

Populist punitiveness en penal populism zijn concepten die in verband worden gebracht met de punitiviteitskloof die zich in verschillende Westerse landen heeft voorgedaan de voorbije jaren. Een bezorgdheid is wel dat deze kloof niet bestaat of toch veel kleiner is dan de meeste onderzoeken,

politici en mensen ons willen doen geloven. De kloof ontstaat door het ontbreken van betrouwbare en accurate informatie voor de bevolking. Sommige onderzoeken zijn daarenboven misleidend en ongeldig. Studies waarbij leken over specifieke informatie van de zaak beschikken, wezen uit dat leken niet anders zouden beslissen dan rechters doen (de Keisjer & Elffers, 2009).

Er was een periode in België dat bepaalde politieke partijen verleid werden om een populistisch-respressief beleid te gaan promoten. Dit kwam er door extreem rechts en natuurlijk speelde de media ook een belangrijke rol. Er kwam een verhoogde aandacht voor zedenfeiten en recidive. Door alle aandacht van de media werd zelfs in vraag gesteld of het Belgische penale systeem nog legitiem was en werden de functies in vraag gesteld. Door het verlies van het vertrouwen in de overheid wordt de vrijheidsberoving aangewend om de criminaliteit te bestrijden maar tevens ter herstelling en bevestiging van de autoriteit. Bestrafing vormt tevens een normatief statement die tegemoet komt aan de vele negatieve emoties die criminaliteit veroorzaakt bij de bevolking en de slachtoffers (Bouverne-De Bie, 2002).

Populisme is een wijze van aan politiek doen waar begrippen als afstand van de burger, gelaagdheid, tegenspraak en bemiddeling niet langer in thuis horen. De legitimiteit vindt men dan ook door het volgen van wat het volk wil. Daarbij komt dat de media een cruciale ‘partner in crime’ is (Beyens, 2005). Een populist moet te weten komen wat populair is bij zijn bevolking om dat via hun programma te kunnen ombuigen in een electoraal voordeel. Er zal dus een methode moeten gezocht worden om een inschatting te kunnen maken van wat nu juist ‘hot’ is bij de bevolking. Politiekers die hun standpunt aanpassen omdat de publieke opinie zich tegen dit standpunt keert, voeren een populistische interventie uit (Verfaillie, 2010).

Uit de analyses van het strafrechtelijk beleid in verschillende West-Europese landen blijkt dat de punitievere invloeden in het strafrechtelijk beleid slechts deels voortkomen door de strafpopulistische politiekers in het beleidsproces (Verfaillie, 2010). In de context van het Verenigd Koninkrijk is het belangrijk te vermelden dat de impact van de publieke opinie op strafrechtelijk beleid of punitiever beleid niet mag overschat worden (Hutton, 2005).

5 Publieke opinie tegenover straf en straftoemeting, een reden voor heel wat onderzoek

De publieke attitude tegenover straf en straftoemeting is al enkele jaren het onderwerp voor onderzoekers, politici en magistraten. Uit de meeste studies kwam naar voor dat justitie niet het resultaat leverde dat het publiek verwachtte dat ze zouden leveren. Nochtans is na de roep om

strengere straffen, het vertrouwen in de Nederlandse rechtbanken vrij stabiel gebleven. De bevolking zou dan ook de strengheid van de Nederlandse rechtbanken onderschatten. Hoewel de overgrote meerderheid van Nederlanders vindt dat de bestraffing te licht is, vinden ze langs de andere kant dat rechters afstand moeten houden van de publieke opinie wanneer ze specifieke zaken gaan behandelen. Ook al roept de publieke opinie voor een zwaardere straf in die zaak (de Keijser & Elffers, 2009).

Hoewel er sprake is van een punitievere bevolking hangt dit niet samen met een stijging van de geregistreerde criminaliteit en toenemend slachtofferschap. Het toenemende geloof om strenger te straffen leidt dan ook niet tot het meer straffen in de praktijk. Het is ook niet bewezen dat hardere bestraffing noodzakelijk leidt tot minder recidive (Ponsaers, 2010).

Een Schots onderzoek had vergelijkbare resultaten met onderzoek in andere jurisdicties. Hutton (2005) beweert wel dat het bestaan van een ‘punitieve mood’ niet zo duidelijk is als interpretaties die uit andere onderzoeken naar voor komen. Ten eerste omdat de opinie van het publiek over bestraffing niet kan gezien worden als stabiel, eendimensionaal en duidelijk maar eerder als tegenstrijdig, breekbaar en genuanceerd. Ten tweede zijn de verschillende manieren van verzamelen niet neutraal en op elkaar afgestemd.

Beyens (2000) voerde eerder al een Belgisch onderzoek bij strafrechters. Aan de hand van verschillende fictieve casussen vroeg zij aan strafrechters welke straf en strafmaat zij zouden opleggen. De straf en strafmaat die de strafrechters oplegden was in dit onderzoek van minder belang. Er werd echter wel belang gehecht aan hoe rechters aan deze beslissing kwamen en hoe ze spraken en dachten over de straf en dader.

Het moet opgemerkt worden dat tussen de opinies en attitudes van verschillende mensen enige ambivalentie te bespeuren is. Dit wordt vaak toegeschreven aan de manier waarop de bevraging verlopen is. Zo komt naar voor dat mensen punitief zijn wanneer ze snel op abstracte informatie moeten reageren. Terwijl wanneer men een betere beschrijving krijgt en tevens ook de tijd om te reflecteren over de informatie, men minder punitief zou zijn. De ambivalentie mag dus zeker niet zomaar toegeschreven worden aan de wispelturigheid van de bevolking (Verfaillie, 2010).

5.1 De punitiviteitskloof

Daarnaast zijn er al verschillende onderzoeken gevoerd naar de punitiviteitskloof. Met andere woorden onderzoek die peilt of het publiek effectief strenger zou straffen dan rechters. Het onderwerp komt vooral op de voorgrond in sociaalwetenschappelijke studies van het recht. Vooral in Nederland is er al veel onderzoek verricht. De manier waarop het onderzoek gevoerd wordt en de resultaten van de

verschillende onderzoeken zijn wel niet eensluidend. Hierdoor wordt het moeilijk of is het gewoon onmogelijk om verschillende studies met elkaar te gaan vergelijken (Elffers & de Keijser, 2009).

Een punitiviteitskloof zou een bedreiging kunnen vormen voor de legitimiteit van de strafrechtspleging. Voor een faire vergelijking zouden leken en rechters wel over dezelfde informatie moeten beschikken, wat niet in elk onderzoek zo is. Wat wel blijkt uit verschillende onderzoeken is het feit dat als leken gedetailleerde en veel informatie krijgen, ze minder punitief zijn. Ook wanneer de leken, echt in de rol van de rechter mogen treden, is de straf genuanceerder en lijken deze meer op de straffen uit de realiteit (de Keijser & Elffers, 2008).

Onderzoek toont ook aan dat er een potentieel interessante kloof kan bestaan tussen de attitudes over bestraffing, veroordelingen en criminaliteit bij mannen en vrouwen. Vrouwen hebben een andere visie op de reactie tegenover criminaliteit. Daarnaast zien vrouwen, meer dan mannen, de overheid niet alleen als een instrument voor te straffen te verantwoorden, maar ook om tegemoet te komen aan de hulp die sommige mensen nodig hebben. In de Verenigde Staten blijkt dat indien vrouwen een grotere rol zouden krijgen bij de beleidsvorming, het strafrechtelijk beleid meer aandacht zou krijgen. De 'gendergap', of het verschil in attitudes tussen mannen en vrouwen over bestraffing, zou dus zeker een invloed hebben op het strafrechtelijk beleid en op andere domeinen van het beleid. Vrouwen zouden een meer humane invloed hebben op veroordelingen en het strafrechtelijk beleid (Applegate *et al.*, 2002).

5.2 Drie types vergelijkend onderzoek

Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen een drietal types vergelijkend onderzoek namelijk de perceptuele vergelijking, het direct vergelijkend onderzoek en het indirect vergelijkend onderzoek. Er zal op elke vergelijking dieper ingegaan worden en telkens wordt een voorbeeldonderzoek uiteengezet.

5.2.1 Het perceptueel vergelijkend onderzoek

Het eerste type is onderzoek met een perceptuele vergelijking. Bij dit soort onderzoek gaat het om de attitude van de respondenten over de strengheid van rechters. Deze laatste groep wordt dus ook niet betrokken in het onderzoek. De respondenten worden aan de hand van een survey bevraagd of de straffen in het algemeen te licht zijn of niet. Nederlands surveyonderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau heeft aangetoond dat meer dan vier op vijf Nederlanders akkoord gaat met deze stelling.

Een ander interessant perceptueel vergelijkend onderzoek is genaamd newspaper juries. Een Nederlandse lokale krant selecteerde een kleine groep van lezers, als 'newspaper juries'. Zij werden meegenomen naar de rechtbank voor het bijwonen van strafrechtelijke zaken en achteraf werd hun

gevraagd ervaringen en bedenkingen neer te schrijven. Deze werden met de hulp van een rechtsjournalist in de krant geplaatst. Er werd een quasi-experimenteel design gehanteerd. De controlegroep, die een andere lokale krant las, werd vergeleken met de experimentele groep. Er werd gekeken of gewone lezers hun attitude beïnvloed werd door deze ervaringen en bedenkingen van de ‘newspaper juries’. Na een jaar onderzoek kon men geen attitudeverandering waarnemen bij de gewone lezer net zoals men geen attitudeverandering kon waarnemen bij de controlegroep.

Het onderzoek trachtte te kijken of meer en harmonischere media-informatie rond het strafrechtssysteem de kloof zou dichten. De verwachtingen van de onderzoekers werden niet ingelost. Indien het publiek betere feitelijke informatie krijgt over het strafrechtelijke systeem, over specifieke rechtszaken en de manier waarop rechtbanken er mee omgaan, dan zouden mensen positiever moeten worden over rechtbanken en rechters en ook minder punitief dan wanneer ze deze informatie niet zouden hebben. Deze hypothese werd dus niet bevestigd. Aangezien er zo goed als geen verschillen waren tussen de experimentele groep als de controlegroep. De resultaten moeten wel met een korreltje zout genomen worden aangezien slechts twintig rapporten werden neergeschreven over een volledig jaar. Dit is misschien te weinig om een attitudeverandering te bekomen aangezien deze niet opvallen tussen het vele andere standaard nieuws die niet van lokale kranten komt maar van andere bronnen zoals nationale kranten en televisie (Elffers *et al.*, 2007).

5.2.2 Het direct vergelijkend onderzoek

Het direct vergelijkend onderzoek is het tweede type en tevens het type dat gebruikt zal worden voor het empirisch onderzoek in dit werkstuk. Hierbij krijgen zowel het publiek als de rechters dezelfde informatie voorhanden waarna een vergelijking plaats vindt tussen hun beslissingen (Elffers & de Keijser, 2009).

Een voorbeeld van dit soort onderzoek is gebeurd in Nederland met het onderzoek ‘*Op de stoel van de rechter*’. In dit onderzoek kreeg een groep burgers drie korte krantenberichten voorgelegd waarna hen gevraagd werd een straf voor de dader te bepalen. Een andere groep burgers kreeg een ‘volledig dossier’ van deze drie zaken, net zoals verschillende rechters. Ook hen werd gevraagd om een straf voor de dader te bepalen. Op die manier kon een dubbele vergelijking plaatsvinden. Enerzijds tussen de beslissingen van de rechters en de groep burgers die het ‘volledige dossier’ gelezen hadden en anderzijds tussen de groep burgers die het krantenartikel gelezen had en de groep burgers die het ‘volledige dossier’ gelezen had (de Keijser *et al.*, 2006).

Een ander voorbeeld is het Nederlandse onderzoek van Wagenaar. In dit onderzoek werden negen lopende strafzaken telkens beoordeeld door twee lekenpanels. Een panel met middelbaar opgeleide leken en een panel met hoger opgeleide leken. Deze panels mochten de zaken van a tot z behandelen. Zodoende lazen zij het dossier, woonden de zittingen bij en bepaalden uiteindelijk de straf. Op die

manier konden de lekenpanels vergeleken worden met de rechterpanels die over de strafzaak moesten beslissen. Opmerkelijk was dat in dit onderzoek beide panels tot hetzelfde oordeel kwamen (Elffers & de Keijser, 2009).

5.2.3 Het indirect vergelijkend onderzoek

Het derde type is het indirect vergelijkend onderzoek. In dit soort onderzoek komt het erop neer dat rechters en leken niet dezelfde informatie verkregen maar eerder vergelijkbare. Zo kregen leken in de British Crime Survey een vignet, of een omschrijving van ongeveer vier regels, van een misdrijf. Het ging hier namelijk over een inbraak. Het vignet was gebaseerd op een zaak die voor het Engels Hof was voorgekomen. Opvallend in dit onderzoek is het feit dat leken de dader lichtere straffen gaven dan het Engelse Hof (Elffers & de Keijser, 2009). Het is belangrijk bij dit soort onderzoek rekening te houden met het ontstaan van framingeffecten. Namelijk de manier waarop een casus wordt beschreven, positief of negatief, leidt tot verschillende beslissingen (de Keijser & Elffers, 2008).

5.2.4 Diverse resultaten

Het is duidelijk dat de resultaten verschillend zijn maar zeker niet tegenstrijdig. Het verschil ligt hem in de hoeveelheid informatie die men krijgt en de mate van betrokkenheid bij de taak als rechter. In de eerder besproken onderzoeken zijn deze twee aspecten telkens anders ingevuld. Bij het Nederlandse surveyonderzoek krijgt de respondent geen informatie en is de betrokkenheid zo goed als onbestaande. In het onderzoek '*Op de stoel van de rechter*' krijgt de leek een grote hoeveelheid informatie en is er een grote betrokkenheid naar de rechterlijke taak toe. Bij het onderzoek van Wagenaar met de lekenpanels is de hoeveelheid informatie zo goed als volledig en levensecht waardoor de betrokkenheid immens groot is. Dit komt doordat de lekenpanels echt in de rol van de rechter moeten kruipen en alle stappen doorlopen die een rechter in realiteit ook doorloopt. Bij het Brits vignettenonderzoek is er weinig informatie gegeven. De respondent krijgt amper vier regels wat toch als compact kan beschouwd worden. De betrokkenheid is er deels wel omdat men zoals een rechter mag beslissen (Elffers & de Keijser, 2009).

6 Besluit

Het eerste hoofdstuk over publieke houdingen of attitudes tegenover straf en straftoemeting werd aangevat met een begripsomschrijving van de begrippen attitude en opinie. Beide begrippen zijn in de literatuur op verschillende wijzen gedefinieerd en een eensluidende definitie werd dus niet gevonden. Een hulpmiddel om te peilen naar de houding van de bevolking zijn opiniepeilingen. Opinieonderzoek kan ook wel gezien worden als een sociale thermometer.

Vervolgens werd er ingegaan op de factoren die de attitudevorming tegenover straf en straftoemeting gaan beïnvloeden. Welke factoren overtuigen mensen ervan dat er te licht gestraft wordt?

Een eerste en ook de belangrijkste besproken factor was de media. De verschillende media moeten gezien worden als enorm krachtige instrumenten die het menselijk denken gaan beïnvloeden. Dikwijls is het bij de bevolking de enige bron van informatie, terwijl de media slechts zeer selectief informatie gaat weergeven. Daarbij komt dat de media door deze beeldvorming ons bepaalde stereotypes oplegt.

Een tweede factor is de sociale contacten met mensen. Door interacties met mensen die dichtbij justitie staan of er ervaring mee hebben, wordt er ook informatie vergaard.

De derde factor is de hoeveelheid informatie over het misdrijf waarover de burger beschikt. In vergelijking met rechters hebben burgers heel wat minder info. Onderzoek toont echter aan dat hoe meer accurate informatie de burger krijgt, hoe minder streng zijn oordeel is. Het komt er dus op neer dat de minst geïnformeerde burgers, de meest kritische zijn.

Een laatste factor die de attitudevorming beïnvloed is de achtergrondkennis die de burger heeft. Burgers missen een referentiekader die rechters wel hebben doordat ze dagdagelijks zaken beoordelen. Op die manier kunnen ze eerder behandelde zaken met nieuwe zaken gaan vergelijken. Daarbij komt dat de bevolking niet voldoende kennis van het strafrecht heeft en dus geen rekening zal houden met bijvoorbeeld het proportionaliteitsbeginsel.

Daarna werd de invloed van publieke attitudes op het strafrechtelijk beleid uiteengezet. Beleidsmakers en politici gaan heden ten dage meer en meer de stem van het publiek gaan inroepen om hun beleid te rechtvaardigen. De publieke opinie is uiteindelijk ook belangrijk voor het beleid omdat wij vanuit onze Belgische democratische structuur volksvertegenwoordigers gaan kiezen. Aangezien deze mensen het volk vertegenwoordigen, moeten zij dus ook voor een stuk tegemoet komen aan de wensen van de publieke opinie. Uiteindelijk is dit ook belangrijk omdat de overheid door haar burgers gelegitimeerd dient te worden en dit kan niet zonder vertrouwen van de burger in de overheid.

Ook werd er in dit stuk dieper ingegaan om het penal populism. Dit betekent dat politieke partijen de opinie van de bevolking aanhoren en een hard strafrechtelijk beleid gaan promoten met als doel stemmen te ronselen en dus niet om de criminaliteit te verminderen. Nochtans zou de punitiviteitskloof een overschat fenomeen zijn.

Ten slotte werd in dit hoofdstuk een stand van zaken gegeven over verschillende gevoerde onderzoeken rond de opinie tegenover straf en straftoemeting. Vooral in Nederland werd er al veel onderzoek verricht naar de punitiviteitskloof. De manier van onderzoeken en de resultaten stemmen echter niet overeen. Hierdoor is het moeilijk om verschillende studies met elkaar te gaan vergelijken.

Daarna werden verschillende onderzoeken uiteengezet aan de hand van drie types vergelijkend onderzoek. Het eerste type is het perceptueel vergelijkend onderzoek waarbij de attitude van burgers

over de strengheid van de rechter gemeten wordt. Rechters komen in dit onderzoek dus niet zelf aan het woord. Het onderzoek rond de newspaper juries kan als belangrijkste voorbeeld worden aangestipt. Het tweede type was het direct vergelijkend onderzoek waaronder tevens dit werkstuk valt. In dit soort onderzoek krijgen zowel rechters al burgers dezelfde informatie waarna een vergelijking plaatsvindt tussen hun beslissingen. Hier kunnen twee belangrijke Nederlandse onderzoeken onderverdeeld worden namelijk *Op de stoel van de rechter* en het onderzoek van Wagenaar met lekenpanels. Als laatste type werd het indirect vergelijkend onderzoek onderscheiden. In dit soort onderzoek krijgen rechters en burgers niet identiek dezelfde informatie maar eerder vergelijkbare. Een voorbeeld is *The British Crime Survey*.

HOOFDSTUK 2: De persoon van de rechter

1 Inleiding

De persoon van de rechter is een omstreden figuur binnen justitie. Rechters of ook wel de zetelende magistratuur genoemd, hebben als taak feiten vast te stellen. Daarnaast is de voornaamste taak ‘recht spreken’ (De Wolf, 2010). Op zich ziet deze taak er vrij eenvoudig uit, wat in de praktijk echter niet het geval is. Rechters moeten de wet toepassen op specifieke zaken, maar echter ook rekening houden met verschillende andere factoren waarvan de persoon van de dader de belangrijkste is (Beyens, 2000).

In dit tweede hoofdstuk zal gestart worden met iets dieper in te gaan op enkele algemene beginselen. Daarna wordt er ingegaan op het begrip rechtvaardigheid. Vervolgens wordt het belang van een goede motivering van een rechterlijke beslissing besproken. Aansluitend wordt het wettelijk kader uiteengezet. Verder worden ook de invloed van persoonlijkheidskenmerken van de rechter en de invloed van andere actoren op de beslissing van een rechter uitgediept. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een besluit.

2 Algemene beginselen

We komen slechts voor de rechter wanneer we onderling onze meningsverschillen niet meer kunnen oplossen. Er kan dus tussen beide partijen geen compromis gevonden worden waar ze beiden vrede mee kunnen nemen. Vanaf dat moment gaat men de zaak aanhangig maken bij de rechterbank. Het spijtige gevolg hiervan is dat rechters heden ten dage overbelast worden. Mensen stappen tegenwoordig snel naar de rechtbank voor zaken die ze onderling perfect zouden kunnen regelen. Dit gaat hoofdzakelijk wel om burgerlijke geschillen (Crombag & van Koppen, 2010). Aangezien dit ons te ver zou leiden van de essentie in dit werkstuk, wordt hier verder niet op ingegaan.

Wanneer de zaak aanhangig wordt gemaakt kan de rechter als onafhankelijke partij de situatie goed beoordelen. Het spreekt voor zich dat hij niet ieders ‘vriend’ kan zijn. De rechter heeft dan wel deels vrije ruimte om te oordelen, toch moet hij zich grotendeels aan de regels van het recht houden. Hij moet oordelen binnen de wettelijk vooropgestelde grenzen (Crombag & van Koppen, 2010).

In een rechtszaak is uiteindelijk het laatste woord altijd voor de rechter. Hij kan zijn gelijk afdwingen maar daarbij horen echter twee belangrijke kanttekeningen. Ten eerste worden vonnissen lang niet altijd ten uitvoer gelegd. En ten tweede, het komt het recht niet ten goede wanneer de rechter enkel aan

de hand van dwangmiddelen zijn gelijk zou kunnen afdwingen. Vonnissen moeten gewoon uitgevoerd worden omdat het algemeen aanvaard en aangenomen is. De rechter is uiteindelijk bevoegd om recht te spreken en hij doet dat ook (Crombag & van Koppen, 2010).

Wanneer dieper ingegaan wordt op het woord straftoemeting, kan dit opgevat worden als het toemeten van een straf. Meten duidt op iets met precisie weergeven en bij een straf is dit niet realistisch. De ongelijkheden die binnen de straftoemetingspraktijk ontstaan, zijn het gevolg van de grote discretionaire beslissingsruimte waarover een rechter beschikt. Hij kan echter tussen verschillende straffen kiezen en daarnaast kan hij een passende straf bepalen binnen het wettelijke kader van de minimum- en maximumstraf. Op dit laatste bestaan er nog uitzonderingen. Via verzachtende omstandigheden kan de rechter een straf bepalen die onder het wettelijk minimum ligt. De rechter is hierin volledig vrij, daar de wetgever geen wetgeving hieromtrent heeft voorzien. Er bestaat dan ook geen omschrijving van wat deze verzachtende omstandigheden inhouden, noch een opsomming of voorbeelden. Daarnaast kan een rechter beslissen een straf uit te spreken boven het wettelijke strafmaximum. Deze zijn echter wel wettelijk en hebben een verplicht karakter. Ze kunnen bijkomend bij een straf worden uitgesproken (Beyens, 2000).

3 Rechtvaardigheid

Maar wat is nu rechtvaardig? Een oude omschrijving van rechtvaardigheid zegt dat het betekent dat iedereen krijgt waar hij recht op heeft. Rechtvaardigheid kan je deels gelijkstellen met gelijkheid. Volgens het rechtvaardigheidsprincipe moet iedereen gelijk behandeld worden. Aristoteles voegde hier aan toe dat wanneer er op de relevante kenmerken verschillen optreden, een verschillende behandeling genoodzaakt is en dus ook gerechtvaardigd is (Crombag & van Koppen, 2010).

Beslissingen van een rechter worden gekenmerkt door een grote onzekerheid. De rechter zal nooit weten of zijn beslissing de 'juiste' was of niet. In het recht bestaan er uiteindelijk ook geen criteria zoals juist of onjuist. Sommige beslissingen zijn voor een rechter dan ook lastig om te nemen. Soms hebben ze zowel argumenten om iemand schuldig te verklaren als om iemand onschuldig te verklaren (van Koppen & Elffers, 2002).

In een strafrechtelijke zaak beslist een rechter over de wettigheid van de bewijsstukken, de schuld of onschuld van de verdachte en bij een eventuele schuld bepaalt hij de strafmaat. Aangezien rechters in een bepaalde routine zitten, nemen zij dan ook routinebeslissingen. In onderzoek wordt dit echter nog niet bevestigd. Dit is ook logisch aangezien empirisch onderzoek zich niet richt op routinebeslissingen maar eerder op de uitzonderlijke zaken (van Koppen & Elffers, 2002).

Een overtuiging of beslissing van een rechter kan nooit gelijk gesteld worden met absolute zekerheid. Er moet eerder gesproken worden over een grote waarschijnlijkheid. Het is vanzelfsprekend dat er een portie subjectiviteit in de beslissing zit, wat daarom niet negatief is. Uiteindelijk is het een weloverwogen beslissing en geen eigenzinnig oordeel van het moment zelf (Traest, 2011).

Een opmerkelijk feit is dat strafrechters geen strafrechtstheorie, die aansluit bij een bepaald strafdoel, volledig zullen omarmen. Met welk doel zij dan wel straffen, blijft gissen. Maar zijn hun straffen dan wel rechtvaardig (de Keijser *et al.*, 2002)?

4 De motivering

De motivering is in een rechtstaat zoals België van essentieel belang. Vrijheid en verantwoording zijn met elkaar verweven en aangezien de rechter over vrijheid beschikt, moet hij ook voor verantwoording zorgen. De motivering is belangrijk voor de kwaliteit van de rechter zijn beslissing maar tevens ook een rem voor eventuele partijdigheid. Daarnaast moeten rechters rekening houden met artikel 6,1 van het EVRM². Daarin geeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens aan dat rechters moeten verklaren welke aspecten cruciaal waren voor zijn beslissing. Deze motiveringsverplichting hangt samen met de goede rechtsbedeling (Traest, 2011). Het artikel schrijft ook voor dat iedere burger recht heeft op een eerlijk proces. Dit slaat op het recht op een rechter met volle rechtsmacht en het toegangsrecht tot die rechter (Vanlerberghe, 2011).

Vroeger ging men ervan uit dat wanneer de rechter zijn beslissing goed gemotiveerd had aan beide partijen, zij hem ook gingen vertrouwen. Dit stemt niet meer overeen met de situatie vandaag. De rechter moet zich niet alleen meer verantwoorden aan de beide partijen, maar ook nog eens aan de maatschappij. Er wordt steeds meer van de rechter verwacht dat hij rekening houdt met hetgeen in de maatschappij leeft, wat toch wel een moeilijke taak is. Waar vroeger de rechter in alle rust een zaak kon behandelen, zit nu zowel het publiek als de maatschappij op zijn vingers te kijken (van Koppen & Elffers, 2002).

Wanneer meerdere rechters een beslissing nemen dan gaan zij meestal in beraad. Het is vanzelfsprekend dat bij eenvoudige feiten, zo'n beraad niet nodig is. Een rechter kan echter ook inlichtingen inwinnen bij anderen. Maar natuurlijk blijft het beraad geheim, ook al staat in de wet niet beschreven wat geheimhouding net is, en met wie een rechter overleg mag plegen en bij wie hij ten rade mag gaan. Het geheim van het beraad kan als een beschermingsmiddel tegenover de rechters

² Europees verdrag voor de rechten van de mens

gezien worden. Dit om de vrije meningsuiting tijdens heb beraad niet in de weg te staan en dus tegemoet te komen aan het principe van de absolute onafhankelijkheid (Vandeplas, 2011). Een beraad gebeurt niet noodzakelijk met collega-rechters, maar een rechter kan ook met zichzelf overleggen (Traest, 2010).

5 Het wettelijk kader

5.1 Algemeen

De taak van de rechter wordt omschreven in verschillende artikelen in de Grondwet en in het Gerechtelijk Wetboek. Daaruit kan afgeleid worden dat de rechter kennis moeten nemen van geschillen met aandacht voor de scheiding der machten. In strafzaken komt het erop neer dat de wet moet toegepast worden op de aanhangige zaak. Het is ook de rechter die individuele rechten en vrijheden moet waarborgen (De Wolf, 2010).

Het opleggen van strafrechtelijke sancties is dus een taak die voorbehouden is voor de rechter. Een rechter is volgens artikel 152 van de Grondwet voor het leven benoemd. Daarenboven is een rechter onverplaatsbaar en onafzetbaar. Een rechter is ook onafhankelijk, wat slaat op het feit dat hij geen deel uitmaakt van een hiërarchisch gestructureerd korps. Hij moet aan niemand verantwoording afleggen voor zijn rechterlijke beslissingen. Men kan een rechter zijn beslissing nooit censureren. Daarnaast kunnen er geen bevelen aan rechters gedaan worden. Het is alleen hen toegestaan om geschillen die aan hen zijn toegewezen op te lossen. Niemand kan dus in zijn plaats optreden. Rechters vervullen, in tegenstelling tot parketmagistraten, eerder een passieve rol. Zij kunnen zich slechts uitspreken in zaken die hen door het parket zijn voorgelegd en niet meer of minder. Hiermee wordt bedoeld dat rechters niet bevoegd zijn om de zaak uit te breiden naar andere feiten en personen die niet bij hen aanhangig zijn gemaakt door het parket (Van den Wyngaert, 2011).

Het is niet mogelijk om een algemene definitie te geven die de macht van de rechter omvat om over sancties te oordelen. De wet bepaalt wel wie de sanctie kan opleggen en binnen welke grenzen, maar voor de toetsing van de sancties door de rechter is er geen algemene bepaling. Het is uiteindelijk de wetgever die beslist welke straffen de rechter kan opleggen en hoe groot de beoordelingsruimte zal zijn. Met andere woorden als de wetgever zich beperkt tot één straf, dan zal de rechter die in de wet geschreven straf moeten volgen. Veelal wordt in de wet een minimum- en maximumstraf bepaald waarbinnen de rechter dan de gepaste straf kan bepalen. (Vanlerberghe, 2011).

Daarnaast mag geen enkele burger tegen zijn wil in van zijn natuurlijke rechter worden afgetrokken. Het is de rechter die kennis moet nemen van de zaak en hiervoor door de wet is aangeduid. Dit recht

staat niet alleen beschreven in artikel 13 van de Grondwet, maar is tevens ook erkend in de internationale mensenrechtenverdragen (Van den Wyngaert, 2011).

Binnen dit wettelijk kader is het belangrijk dat er ook rekening gehouden wordt met de relaties in de driehoek: staat, publiek en rechterlijke macht. De rechterlijke macht kan haar functie enkel goed uitoefenen als voldaan is aan twee voorwaarden. De eerst voorwaarde slaat op de voldoende ruimte en onafhankelijkheid die de staat aan de rechterlijke macht moet geven. Anderzijds moet het publiek voldoende vertrouwen hebben in de rechterlijke macht (Schwitters & Havinga, 2000).

5.2 Onpartijdigheid

Een rechter moet, terug in tegenstelling tot het parket, onpartijdig zijn. Deze onpartijdigheid betekent dat rechters geen tekens van vooroordelen of vooringenomenheid mogen tonen bij een zaak. De onpartijdigheid valt uiteen in de subjectieve en de objectieve onpartijdigheid. De subjectieve onpartijdigheid gaat over het ontbreken van subjectieve vooringenomenheid tegenover een zaak. Het spreekt voor zich dat een rechter, een verdachte of beschuldigde geen ‘pipo’ mag noemen. Objectieve onpartijdigheid heeft niets te maken met de persoon van de rechter maar eerder met de functie als rechter. Het is een complex begrip maar het komt erop neer dat een rechter niet over een zaak mag oordelen wanneer hij bij het uitoefenen van een ander rechterlijk ambt al met deze zaak in contact is gekomen. Hier gaat de rechter dus ambthalf zelf aanvoeren dat hij de zaak niet kan behandelen, dit in tegenstelling tot de subjectieve onpartijdigheid waar de beklaagde het initiatief neemt (Van den Wyngaert, 2011).

6 Invloed van persoonlijkheidskenmerken van een rechter op zijn beslissing

Er zijn rechters met een naam en een achtergrond, die advocaten liever niet zouden treffen. Volgens de mening van verschillende advocaten, hangt het vonnis soms sterk af van de rechter die je in een burgerlijke of strafrechtelijke zaak toegewezen krijgt (van Koppen & Elffers, 2002). De jurisprudentie bevestigt ook dat rechters zaken vaak op een verschillende manier gaan interpreteren (Wagenaar *et al.*, 2002). Een belangrijke verklaring voor verschillende rechterlijke beslissingen is het feit dat ze ook maar gewoon mensen zijn. Het menselijk brein heeft uiteindelijk een beperkte aandacht, geheugen en informatieverwerkingscapaciteit. Maar zonder het menselijk oordeel kan men niet tot een compenserend oordeel komen (Dhami, 2006). Er wordt gezegd dat sommige rechters anders straffen wanneer er voordien iets in hun privéleven gebeurd is of zelfs wanneer ze slecht geslapen hebben. De vraag is, is dit nonsens of hangt het er echt vanaf welke rechter over jouw zaak beslist? Door deze vraag te stellen ging men erover nadenken in welke mate psychologische en sociale elementen van een

rechter mochten meespelen in een proces. Daarbij ging men kijken hoe de beslissingsruimte van een rechter kon afgebakend worden, om deze zo in te perken (van Koppen & Elffers, 2002).

Het spreekt voor zich dat de persoonlijkheid van een rechter voor een deel meespeelt in zijn beslissing. Om dit toch tot het minimum te beperken is een rechter in zijn keuzemogelijkheden beperkt. Het is namelijk wettelijk bepaald aangezien op elk misdrijf er in de wet straffen bepaald zijn. Straffen kunnen echter wel geïndividualiseerd worden op de persoon van de dader. Hierbij is het wel belangrijk dat de rechter zijn beslissing gaat motiveren. De individualisatie heeft tot gevolg dat de eenheid van straffen bij gelijkaardige misdrijven verloren gaat omdat de rechter zijn straffen zodanig persoonlijk maakt. Dit op zich zorgt natuurlijk terug voor enige bezorgdheid en discussie. Op die manier stoten we terug op het gelijkheidsbeginsel. In Nederland kwam dit probleem onder de aandacht en sinds dat moment bestaat er een structureel overleg tussen de zittende magistratuur om toch een soort van eenheid te bekomen in de straftoemeting. De oplossing was werken met oriëntatiepunten voor het bepalen van straffen bij enkele vaak voorkomende misdrijven. Deze punten zijn natuurlijk niet bindend maar zoals de naam al doet vermoeden oriënterend van aard. Anders zou de onafhankelijkheid van de rechter terug in het gedrang komen (van Koppen & Elffers, 2002).

Het voorgaande maakt duidelijk dat het niet eenvoudig is om een wettelijk kader te creëren voor de zittende magistratuur. Enerzijds moeten ze ruimte hebben om vrij te oordelen en anderzijds mag die ruimte niet te groot worden. Daarbij komt dat ze enerzijds eenheid in hun beslissingen moeten creëren maar anderzijds hun onafhankelijkheid niet in het gedrang mag komen (van Koppen & Elffers, 2002). Daarbij komt nog een belangrijke factor die indirect inwerkt op de beslissingsvorming van rechters. Het gaat over de druk om rekening te houden met de publieke opinie. Nochtans is een rechter onafhankelijk en zou hij dus eigenlijk zonder druk een beslissing moeten kunnen nemen. Langs de andere kant moet hij wel rekening houden met hetgeen in de maatschappij leeft. Deze twee zaken zijn deels tegenstrijdig met elkaar, maar er wordt getracht deze toch op elkaar af te stemmen. Voor een rechter is het vandaag de dag niet makkelijk om een beslissing te nemen aangezien zowel het publiek als de pers hen op de voet volgen. Zeker bij zaken die onder grote publieke belangstelling staan, komt er een grote druk op de schouders van de rechter terecht (van Koppen & Elffers, 2002).

De persoonlijkheid van een rechter kan dus meespelen in het nemen van zijn beslissing. Er werd dan ook al gepoogd rond de persoonlijkheidskenmerken van rechters enkele onderzoeken te voeren. De resultaten van deze onderzoeken zijn te ondermaats en te beperkt om er conclusies uit te trekken. De combinatie van verschillende invloeden is zo groot dat het moeilijk wordt enkel de persoonlijkheidskenmerken eruit te gaan filteren.

Onderzoek bij rechters dat wel meer resultaten boekte, was onderzoek dat peilde naar wat rechters de zin en het doel van straffen vonden en hoe dit hun beslissing beïnvloedde. Deze attitudes over de zin

en doel van straffen hebben echter geen directe invloed op de mate waarop de rechter zijn straf bepaalt, maar ze hebben eerder een grote indirecte invloed. Ook achtergrondkenmerken van rechters spelen eerder een indirecte rol in hun beslissingsproces. Zo is er ook de politieke achtergrond of voorkeur van rechters en zal bijvoorbeeld een conservatieve rechter zwaarder gaan straffen (van Koppen & Elffers, 2002).

7 Invloed van andere actoren op de beslissing van een rechter

Vele mensen denken dat rechters met hun beslissing alle kanten op kunnen. Maar het tegendeel is waar want zij zijn sterk beperkt door het wettelijke kader. Daarnaast wordt hun beslissing sterk beïnvloed door collega-rechters en door andere mensen binnen de magistratuur. De rechtspraak van collega-rechters heeft dan ook de grootste sociale invloed. Ook de vordering van de parketmagistraat beïnvloedt de beslissing van de rechter sterk. Zo is voorafgaand aan deze vordering, het dossier goed bestudeerd en is er gewikt en gewogen welke de beste vordering is. Binnen de parketten bestaan er dan ook beleidsnota's om beslissingen tussen verschillende parketmagistraten op elkaar te kunnen afstemmen om terug voor uniformiteit en eenheid te zorgen, dan wel binnen de staande magistratuur. Hierdoor krijgt de rechter onmiddellijk een duidelijk beeld van het dossier en van de zaak. Daarenboven krijgt hij ook een richting van de straf, aangezien een taak van het parket bestaat uit het vorderen van een straf en strafmaat (van Koppen & Elffers, 2002).

Zowel in België als Nederland is het mogelijk om tegen het vonnis, en dus tegen de beslissing van de rechter, in beroep te gaan. Een rechter van eerste aanleg heeft alles behalve graag dat zijn vonnis in tweede aanleg door een raadsheer³ wordt vernietigd. Dit is dan ook een bijkomende factor waarmee de rechter in eerste aanleg zal proberen rekening houden bij het opstellen van zijn beslissing. Hij zal in de eerste plaats proberen te vermijden dat er in hoger beroep wordt gegaan. Ten tweede zal hij bij het opstellen van zijn vonnis rekening houden met het geval dat er toch beroep zou aangetekend worden. Op die manier probeert hij te vermijden dat de rechter in tweede aanleg zijn beslissing niet zal vernietigen (van Koppen & Elffers, 2002).

8 Besluit

In dit hoofdstuk werd dieper ingegaan op de persoon van de rechter. Er werd gestart met de rol van de rechter binnen een rechtszaak te verkennen. Zo is een rechter onafhankelijk en kan hij op die manier een zaak goed beoordelen. Hij is wel beperkt door de wet in zijn beoordelingsruimte en moet zich dus grotendeels houden aan de regels van het recht.

³ Benaming van een rechter in graad van beroep

Vervolgens werd de vraag gesteld wat nu eigenlijk rechtvaardig is. Zo moet gepoogd worden iedereen een gelijke behandeling te geven maar toch rekening te houden met de individuele situatie van de persoon. Rechters worden tegelijkertijd geconfronteerd met een grote onzekerheid. Ze weten nooit met zekerheid of ze de juiste beslissing genomen hebben, ze kunnen hoogstens spreken van een grote waarschijnlijkheid.

Ten derde werd aandacht geschonken aan de motivering van een beslissing van een rechter. Een motivering is voor een rechter een rem voor partijdigheid en het verbetert ook de kwaliteit van zijn beslissing. Het is ook niet voor niets dat rechters rekening dienen te houden met bepalingen in het EVRM die het recht op een eerlijk proces moeten waarborgen.

Tegenwoordig dient een rechter zijn motivering niet alleen te richten op beide partijen, maar dient hij ook rekening te houden met hetgeen in de maatschappij leeft. Dit legt een bijkomende druk op hun schouders.

Daarna werd uiteengezet dat rechters moeten functioneren binnen een vastgelegd wettelijk kader. Zo bepaalt de wet dat een rechter strafrechtelijke sancties mag opleggen, weliswaar binnen de grenzen van de wet. Belangrijk is dat de rechter onafhankelijk is in het uitvoeren van zijn ambt. Dit wil zeggen dat een rechter geen verantwoording dient af te leggen aan een overste, en dus vrij kan oordelen.

Een ander belangrijk begrip waar een rechter aan tegemoet moet komen is de onpartijdigheid. Het komt erop neer dat rechters geen vooroordelen of vooringenomenheid mogen hebben tegenover een zaak. Hebben ze die wel, dan worden ze van de zaak gehaald.

Nadien werd er ingegaan op de invloed van persoonlijkheidskenmerken van de rechter op zijn beslissing. Het spreekt voor zich dat de persoonlijkheid van een rechter voor een deel gaat meespelen in zijn beslissing. Uiteindelijk zijn rechters ook maar mensen van vlees en bloed. Men kan hier echter niet op inspelen met een wettelijk kader aangezien de onafhankelijkheid van een rechter dan in het gedrang zou komen. Vrijblijvende oriëntatienota's voor vaak voorkomende misdrijven, die in Nederland werden geïntroduceerd, kunnen echter voor een stuk een oplossing bieden.

Tenslotte wordt er in de dagelijkse praktijk vanuit verschillende hoeken invloed uitgeoefend op het ambt van de rechter. Factoren die in dit hoofdstuk besproken werden waren de maatschappelijke druk, de invloed van parketmagistraten, de invloed van collega-rechters, de invloed van rechters in tweede aanleg, de invloed van de pers,... Hierdoor wordt de beslissingsruimte van rechters ook voor een stuk ingeperkt.

II. HET EMPIRISCH ONDERZOEK

HOOFDSTUK 3: Methodologie

1 Inleiding

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden was er nood aan een empirisch onderzoek. In deze masterproef werd gekozen voor kwantitatief onderzoek omdat het onderwerp dan meer in de breedte kon onderzocht worden. Hierdoor kon een groter aantal respondenten bevroegd worden. Deze beredeneerde keuze had wel als gevolg dat het onderwerp minder in de diepte kon bestudeerd worden (Decorte, 2012). De onderzoeker heeft de data voor dit onderzoek zelf verzameld en geanalyseerd.

Alvorens de resultaten te bespreken, wordt in dit hoofdstuk het methodologisch kader uiteengezet. Elk onderzoek wordt vanzelfsprekend gevoerd aan de hand van een onderzoeksmethode. Daarbij moet de onderzoeker kiezen voor de methode die het beste aansluit bij de vooropgestelde probleemstelling (Billiet & Waeye, 2009). In dit hoofdstuk zal daarom ondermeer ingegaan worden op de onderzoeksstrategie en onderzoekstechniek, de wijze van dataverzameling, de doelpopulatie, de operationalisering van de kernbegrippen en de beperkingen in dit onderzoek. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een besluit.

2 De onderzoeksstrategie en de onderzoekstechniek

Onderzoek naar de houding of de attitude van de burger tegenover straf en straftoemeting is zoals reeds eerder vermeld, onderbelicht in de Belgische criminologie. Sterker nog, er is nog zo goed als geen literatuur voorhanden, dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld in Nederland met onderzoeken van de Keijser *et al.*, 2006 en Ruiters *et al.*, 2011.

Om een antwoord te vinden op de onderzoeksvragen werd geopteerd om een gestandaardiseerde vragenlijst op te stellen. In deze vragenlijst werden enkele vignetten geïmplementeerd⁴. Er werd gekozen om de gestandaardiseerde vragenlijst onder de vorm van een web survey af te nemen waardoor gesproken kan worden over ‘Computer-Assisted Data Collection’ of kortweg CADAC. Hierdoor werd de traditionele paper-and-pencil methode verlaten (Billiet & Waeye, 2009). De web survey werd via het programma thesis tools afgenomen.

De respondenten hebben de web survey persoonlijk ontvangen via e-mail en/of via een privébericht op hun schoolplatform. Deze manier van werken kan gezien worden als een variant van de postenquête

⁴ Zie bijlage 1: De gestandaardiseerde vragenlijst

met het verschil dat de respondenten de vragenlijst per e-mail ontvangen en deze elektronisch kunnen invullen.

Het gaat hier over een cross-sectioneel onderzoek, wat betekent dat respondenten slechts eenmaal bevraagd worden. De respondenten meermaals bevragen, of met andere woorden een longitudinaal onderzoek, werd in dit onderzoek niet relevant geacht (Billiet & Waege, 2009 / Pauwels & Pleysier, 2009).

Natuurlijk heeft elke onderzoeksmethode zowel voor- als nadelen. Deze zullen hierna kort toegelicht worden. Het grootste *voordeel* van een vragenlijst is de grote bereikbaarheid. Er kan namelijk een groot aantal onderzoekseenheden bevraagd worden (Decorte, 2012). Daarnaast kunnen, door het stellen van gerichte vragen, verschillende kenmerken van grote groepen respondenten gemeten worden (Pauwels & Pleysier, 2009). Een ander groot *voordeel* van een online vragenlijst is de lage kostprijs, dit omdat er geen druk- of verzendingskosten zijn. Tevens bespaart het de onderzoeker heel wat tijd aangezien de gegevens eenvoudig en snel te verkrijgen zijn, wat gegarandeerd positief is als we rekening houden met de beperking in tijd en budget voor een masterproef (Hewson *et al.*, 2003 / Schonlau *et al.*, 2002). Een online survey heeft ook effect op de respons. De respondent kan de survey namelijk invullen op een moment dat het hem past, waardoor hij rustig te werk kan gaan. Zo krijgt de respondent een gevoel van anonimiteit, omdat de onderzoeker zelf niet aanwezig is bij het invullen van de survey waardoor hij ook geen effect op de respondent kan uitoefenen (Billiet & Waege, 2009 / Pauwels & Pleysier, 2009).

Natuurlijk zijn er ook *beperkingen* aan deze onderzoeksmethode. Zo is er een gevaar voor het optreden van dekkingsfouten (Heerwegh, 2001 / Pauwels & Pleysier, 2009). In dit werkstuk werden deze fouten voorkomen door de doelpopulatie goed af te bakenen en te werken via het schoolplatform. Jongeren hebben tegenwoordig allemaal een computer tot hun beschikking, is het niet thuis dan is het op school. Daarboven blijkt dat e-mailberichten met een link naar de survey beschouwd worden als de meest verantwoorde manier om respondenten uit te nodigen (Heerwegh, 2001).

Specifiek bij web surveys is de item non-respons een bedreiging. Vroeger had dit eerder te maken met het onvertrouwd zijn met de computer en mankementen van de software van de vragenlijst (Heerwegh, 2001 / Pauwels & Pleysier, 2009). Bij beide doelpopulaties in dit werkstuk zijn deze redenen te verwaarlozen aangezien studenten zowel op school als thuis vertrouwd zijn met de computer en ook rechters voor hun werk op de computer moeten werken (Vettenburg, 2009). Indien gewenst, kon men wel een papieren exemplaar verkrijgen. Zo werden er in de loop van het onderzoek ,om de respons te verhogen, ook papieren exemplaren tijdens de studie door studenten ingevuld. Redenen tot non-respons waren eerder geen interesse, overbevraagd tot deelname aan enquêtes, geen tijd,...

Zoals eerder al vermeld werden enkele vignetten in de gestandaardiseerde vragenlijst geïmplementeerd. Deze vignetten werden oorspronkelijk gebruikt in factorial surveys. Een vignet beschrijft een concrete situatie op een manier waarop de respondent zich makkelijk kan inleven in de situatie. Daarna wordt er aan de respondent gevraagd een oordeel of een opinie over de casus te geven. In factorial surveys wordt er gevarieerd met bepaalde factoren (zoals geslacht, leeftijd, criminele carrière, band dader - slachtoffer,...), die onderling variëren bij elke respondent (Taylor, 2006). Op die manier is het mogelijk een zicht te krijgen hoe respondenten oordelen en ook terug te koppelen naar de achtergrondkenmerken. Door pragmatische redenen, zoals beperking in tijd en budget, kon in deze masterproef niet gevarieerd worden met verschillende factoren. Wel werd er gebruik gemaakt van vignetten in de vorm van een krantenartikel. Elke respondent werd gevraagd drie krantenartikels te beoordelen waarin telkens één misdrijf omschreven stond met vaste factoren. Deze artikels zijn afkomstig uit Nederlands onderzoek (de Keijser *et al.*, 2006), maar werden voor dit werkstuk aangepast aan de Belgisch wetgeving, taal en context (Taylor, 2006). Na elk krantenartikel werd de respondent gevraagd een straf voor de dader te bepalen. Er kon gekozen worden tussen een geldboete, een gevangenisstraf, een werkstraf, een voorwaardelijke straf en een (zelf te bepalen) andere straf. Bij de eerste drie straffen kon de respondent de strafzwaarte zelf bepalen. Daarnaast konden de respondenten meerdere antwoorden aanduiden en dus kiezen voor een combinatie van straffen. Er werd bijkomend specifiek aan de rechters gevraagd hun antwoord toe te lichten. Positief aan het werken met vignetten is de hoge externe validiteit. De situaties sluiten zo nauw aan bij de realiteit dat respondenten zich eenvoudig kunnen inleven.

De betrouwbaarheid en de geldigheid van deze enquête hebben zich al bewezen in Nederlands onderzoek (de Keijser *et al.*, 2006). Er werd echter gekozen om boven de vergelijkbaarheid met Nederland te zorgen voor resultaten met een hoge interne validiteit. Wat betekent dat zowel de krantenartikels als de resultaten moeten overeenstemmen met de Belgische context. Zo werd er ondermeer voor de kwalificaties en de vorderingen van de misdrijven hulp gevraagd aan een advocaat, een assistente van het opleidingsonderdeel materieel strafrecht, een rechter en een parketmagistraat. In de vragenlijst zijn verschillen reële verschillen en de interne validiteit vergroot wanneer de cases voor minder interpretatieverschillen vatbaar zijn.

3 Dataverzameling

3.1 Doelpopulatie

Wanneer er in dit werkstuk gesproken wordt over een doelpopulatie is het al duidelijk dat personen gebruikt zullen worden als databron. De doelgroep in dit werkstuk was aanvankelijk de Belgische burger in het algemeen. Helaas is het door pragmatische redenen, zoals budgettaire beperkingen en

beperking in tijd, niet haalbaar om zo'n ruime populatie te onderzoeken. Daarom werd besloten de populatie af te bakenen en de focus te leggen op jongvolwassenen. Deze subpopulatie wordt ook wel de operationele populatie genoemd omdat de totale populatie te heterogeen is om te bevragen (Swanborn, 2008). Daarnaast werden in mindere mate ook enkele rechters in het onderzoek betrokken. Op die manier was het mogelijk een vergelijking te maken tussen de houding of attitude van jongvolwassenen en de houding of attitude van rechters tegenover straf en straftoemeting. Voor de duidelijkheid zullen deze twee doelpopulaties telkens apart behandeld worden.

3.1.1 Jongvolwassenen

Van jongvolwassenen is geweten dat ze een kritische ingesteldheid hebben. Op de leeftijd van zestien tot achttien jaar gaat men standpunten innemen tegenover justitie en andere instellingen. Of deze kritische ingesteldheid ook zorgt voor een punitiever oordeel is niet geweten. Daarom leek het net interessant om met deze doelpopulatie te werken. Anderzijds hebben jongeren als voordeel dat ze een eenvoudig bereikbare doelgroep zijn (Swanborn, 2008).

In dit onderzoek werd een jongvolwassene, student of jongere gedefinieerd als een leerling uit de derde graad, vijfde of zesde middelbaar, van het secundair onderwijs in de regio Oudenaarde, die op het moment van de bevraging schoolgaand was in één van de zes bevroegde scholen.

3.1.2 Rechters

Naast jongvolwassenen werden ook rechters, in mindere mate, in dit onderzoek betrokken. Rechters zijn de enige actoren die strafrechtelijke sancties kunnen uitspreken. Ze zijn zelfs wettelijk verplicht een oordeel te vellen over misdrijven die hen worden voorgelegd. Rechters moeten dagdagelijks een opinie vormen en oordelen over verschillende misdrijven. Zij worden geacht in eer en geweten te oordelen en de dader een passende straf toe te kennen (Van den Wyngaert, 2011). Dit alles door rekening te houden met de straffen die de wetgever bepaald heeft (Van Den Berge, 2006).

In realiteit hebben rechters altijd het volledige dossier tot hun beschikking en houden zij rekening met pleidooien van advocaten. Op die manier hebben zij de nodige informatie van het misdrijf om een oordeel te vellen. Dit in tegenstelling tot de gewone burger, die zich slechts kan baseren op informatie die in de media verschenen is (Roberts & Hough, 2005).

In dit onderzoek werd geopteerd om het begrip rechters te definiëren als alle rechters (correctionele rechters, onderzoeksrechters, politierechters,...) die tewerkgesteld zijn bij een Rechtbank van eerste aanleg in Vlaanderen, met andere woorden in de gerechtelijke arrondissementen Antwerpen, Brugge,

Brussel, Dendermonde, Gent, Hasselt, Ieper, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Oudenaarde, Tongeren, Turnhout en Veurne.

3.2 De steekproeftrekking en het selectieproces

3.2.1 Jongvolwassenen

Door de sterke beperking in tijd voor deze masterproef, was het uitermate belangrijk de doelpopulatie goed af te bakenen. Zo werden enkel studenten bevraagd die op het moment van dit onderzoek in de derde graad, vijfde of zesde middelbaar, van een secundaire school zaten. Daarnaast werden de scholen ook geografisch afgebakend, concreet betekende dit dat alleen secundaire scholen uit de regio Oudenaarde kans maakten om in de steekproef opgenomen te worden. In totaal werden vijftien scholen gecontacteerd gelegen in de gemeentes Oudenaarde, Zottegem en Brakel. Zo werd begin november 2012 met elke secundaire school via e-mail contact opgenomen. De e-mail deed dienst als introductiebrief waarin de school gevraagd werd of er bereidheid tot medewerking aan het onderzoek zou zijn. Indien de school na enkele weken niet gereageerd had, werd er telefonisch contact opgenomen. Deze manier van werken had als voordeel dat de onderzoeker op voorhand wist welke scholen bereid waren mee te werken. Scholen apprecieerden vaak ook het vroegtijdige contact. De bereidheid tot medewerking zou gedaald zijn indien het eerste contact op het moment van de afname zelf gebeurde, omdat je op die manier met de deur in huis zou vallen.

Omdat de scholen en de leerlingen confidentialiteit werd beloofd, zullen in dit werkstuk geen namen van scholen vermeld worden. Er werd gepoogd om de onderlinge variatie binnen de groep van leerlingen van de derde graad in het secundair onderwijs zo groot mogelijk te maken door een groot aantal scholen te contacteren. Daarnaast werden ook verschillende studierichtingen in de steekproef betrokken. Zo werden zowel BSO⁵-, TSO⁶- als ASO⁷-scholen gecontacteerd. Er is echter wel een uitval van KSO⁸ om de simpele reden dat dit niet aangeboden werd in de secundaire scholen in deze regio. Ten tweede is er ook een uitval van buitengewoon secundair onderwijs, dit eerder om praktische redenen.

Uiteindelijk besloten zes van de vijftien gevraagde scholen mee te werken aan dit onderzoek. Dit is 40% van de scholen in de regio Oudenaarde die secundair onderwijs in de derde graad aanbieden. Hiermee vond een eerste selectie van de doelpopulatie plaats. Scholen die niet bereid waren mee te

⁵ Beroepssecundair onderwijs

⁶ Technisch secundair onderwijs

⁷ Algemeen secundair onderwijs

⁸ Kunstsecundair onderwijs

werken hadden daar verschillende redenen voor. De voornaamste redenen waren overbevraagd voor enquêtes, voorrang aan oud-studenten, het niet passen binnen de leerdoelstellingen,...

	Absoluut aantal	Relatief aantal
Scholen bereid tot deelname	6	40%
Scholen niet bereid tot deelname	9	60%
Totaal	15	100%

Tabel 1: Participatiegraad secundaire scholen in de regio Oudenaarde

Wanneer gekeken werd welke studierichtingen de zes scholen aanbieden, werd er vastgesteld dat ASO,BSO en TSO telkens in vier van de zes scholen onderwezen wordt.

Na deze eerste selectie, hebben we ook nog te maken met een tweede selectie. De leerlingen konden zichzelf selecteren. Niemand werd verplicht deel te nemen waardoor de leerlingen zelf konden beslissen of ze al dan niet de vragenlijst invulden. Hierdoor krijg je een bias aangezien leerlingen die niet deelnamen specifieke kenmerken hebben.

Vooraf werd een kleine pilot study uitgevoerd bij enkele 16 tot 18 jarigen. Dit had als doel het onderzoek uit te testen en eventuele valkuilen te vermijden (Bijleveld, 2005). Zo werden sommige begrippen voor de onderzoeker als gekend beschouwd, terwijl de proefpersonen deze als onbekend beschouwden. Daarom werden enkele begrippen anders geformuleerd of werd er een korte uitleg toegevoegd. Ondermeer bij de begrippen werkstraf en voorwaardelijke straf werd een omschrijving toegevoegd.

3.2.2 Rechters

Alle voorzitters van de Rechtbank van eerste aanleg in Vlaanderen kregen via e-mail een introductiebrief waarin gevraagd werd of er bij rechters in hun rechtbank bereidheid zou zijn tot medewerking aan dit onderzoek. Door deze manier van werken, vond er onmiddellijk al een eerste selectie plaatst. Enkel rechters die behoorden tot de Rechtbank van eerste aanleg kregen de kans om mee te werken. Door deze beslissing is er echter wel een uitval van rechters die zetelen in hogere rechtbanken en kleinere vrederechters. De reden hiervoor was het feit dat deze mensen moeilijker te bereiken zijn. Zo zijn er moeilijk contactgegevens van vrederechters te vinden en zijn rechters op hogere rechtbanken druk bezet.

De tweede selectie gebeurde door de voorzitters van de Rechtbank van eerste aanleg. Zij besloten of ze mijn vraag voorlegden aan collega-rechters of niet. Indien men besloot niet mee te werken, werd uit respect voor deze beslissing, geen enkele andere rechter binnen deze rechtbank nog gevraagd. In de

meeste gevallen stuurde de voorzitter van de rechtbank de introductiebrief door aan alle rechters of alleen aan de correctionele rechters. Op die manier konden rechters zelf beslissen of ze bereid waren mee te werken of niet. Dit heeft als gevolg dat er een vertekening zal optreden. Rechters die niet deelnamen hadden misschien specifiek andere kenmerken dan rechters die wel deelnamen.

3.3 Timing en planning van de verschillende activiteiten binnen de masterproef

Voor dit werkstuk geldt toch een sterke beperking in tijd. Op één academiejaar moet alles onderzocht en geschreven worden. Een goede timing en planning van verschillende taken is dus van uiterst belang. In dit punt zullen de verschillende stappen die genomen zijn voor dit werkstuk beschreven worden.

3.3.1 Jongvolwassenen

Begin november 2012 werd er een introductiebrief⁹, gericht aan de directeurs van de verschillende secundaire scholen in de regio Oudenaarde, verstuurd per e-mail. In de e-mail werd gevraagd om voor eind november 2012 contact op te nemen met de onderzoeker met de mededeling of er bereidheid was tot medewerking. Indien er geen contact opgenomen werd, werden de directeurs telefonische gecontacteerd door de onderzoeker. Ook dit was niet zo'n eenvoudige opdracht. Directeurs zijn druk bezette mensen en hadden meestal geen tijd of waren niet aanwezig.

De scholen die bereid waren mee te werken aan het onderzoek, werden begin januari 2013 terug gecontacteerd. Dit per e-mail maar sommige ook telefonisch. In bijlage van de e-mail zat een document waarin het bericht geformuleerd was dat naar de leerlingen verstuurd moest worden. In het bericht¹⁰ stond de link naar de online vragenlijst en werd geprobeerd de leerlingen te overtuigen om mee te werken aan het onderzoek. Dit door het onderzoeksopzet kort uit te leggen, hen confidentialiteit te garanderen en hen te informeren over de kans op een beloning (vijf cinematickets).

In de loop van de maand februari werd er opnieuw contact opgenomen met de verschillende scholen met de vraag om het bericht nog eens naar de leerlingen door te sturen. Deze rappel had als doel de respons te verhogen, echter alle scholen weigerden het bericht opnieuw te versturen. Men wou voorkomen dat hun studenten bestookt werden met berichten van vragenlijsten. De online vragenlijst kon in de maanden januari, februari en maart ingevuld worden. In de maand maart werd bijkomend in een school schriftelijke vragenlijsten afgenomen in de studie met als doel alsnog de respons te verhogen.

⁹ Zie bijlage 2: Introductiebrief secundaire scholen

¹⁰ Zie bijlage 3: Bericht aan de studenten

3.3.2 Rechters

In de loop van de maand november 2012 werd ook contact opgenomen met enkele rechters. Aangezien de onderzoeker stage gelopen heeft op het parket in Oudenaarde, gebruikte hij enkele mensen als gatekeeper. Enkele rechters op de Rechtbank van eerste aanleg in Oudenaarde werden aangesproken en hun opinie gevraagd over het feit of er bereidheid tot medewerking aan dit onderzoek zou zijn bij verschillende rechters. Het antwoord was eerder negatief maar toch werd contact opgenomen met alle voorzitters van de Rechtbank van eerste aanleg in Vlaanderen in de loop van de maand november 2012. Per mail werd hen een introductiebrief¹¹ gestuurd met de vraag of er bereidheid tot medewerking zou zijn bij rechters van hun rechtbank.

In de loop van de maand januari 2013 werd terug contact opgenomen met de voorzitters/rechters die bereid waren mee te werken aan het onderzoek. Zij kregen een begeleidende tekst met een link naar de vragenlijst¹². Indien gewenst kon men ook een papieren exemplaar van de vragenlijst bekomen. In de loop van de maand februari 2013 werd een rappel verstuurd. In de periode dat het onderzoek liep werden ook rechters, van Rechtbanken die niet gereageerd hadden op de e-mail in november 2012, persoonlijk gecontacteerd via e-mailadressen die op internet te vinden waren. Zo werd gepoogd de respons te verhogen. Ook bij de rechters was de online vragenlijst opengesteld in de maanden januari, februari en maart.

3.4 Ethische aspecten

In dit onderzoek zal rekening gehouden worden met twee belangrijke ethische principes. Namelijk respect voor de vertrouwelijkheid en anonimiteit van de respondenten en daarnaast de ‘informed consent’. Dit laatste principe slaat op het feit dat mensen het recht hebben te beslissen of ze al dan niet participeren aan het onderzoek. Hieraan werd in dit werkstuk voldaan doordat de studenten en rechters vrijblijvend, zonder verplichting, de vragenlijst konden invullen. Alsook was het belangrijk de respondenten over het onderzoeksopzet te informeren. Dit gebeurde in het persoonlijk bericht dat verstuurd werd naar de respondenten. Hierin werd ook informatie omtrent de duur van de vragenlijst en de organisator vermeld (Pauwels, 2010).

Het tweede belangrijke principe is de anonimiteit en de confidentialiteit van de respondenten. In dit onderzoek werden de verschillende participerende scholen en rechtbanken bij de rapportering niet bij naam genoemd. De respondenten werden ook nergens verplicht hun naam in te vullen. Op deze manier weet niemand, ook de onderzoeker zelf niet, wie wat heeft geantwoord. De confidentialiteit zal in dit onderzoek hoog in het vaandel gedragen worden. Hierdoor zouden sociaal wenselijke antwoorden moeten vermeden worden (Pauwels, 2010).

¹¹ Zie bijlage 4: Introductiebrief rechters

¹² Zie bijlage 5: Bericht aan de rechters

4 Operationalisering van de begrippen

Vooraleer bepaalde begrippen kunnen gemeten en geanalyseerd worden, is het belangrijk om deze eerste te operationaliseren. Dit betekent dat de verschillende componenten bruikbaar moeten gemaakt worden voor empirisch onderzoek (Billiet & Waage, 2009). De instrumentalisering hiervan gebeurt in de meeste gevallen met enkele gesloten vragen in een vragenlijst. Bij een gesloten vraag kan de respondent uit enkele antwoordalternatieven kiezen en moet hij dus zelf geen antwoord formuleren (Decorte, 2012).

4.1 De publieke opinie

De publieke opinie werd in deze masterproef geoperationaliseerd door te vragen welke straf en welke strafzwaarte de respondent zou opleggen bij drie verschillende misdrijven. Deze misdrijven werden telkens beschreven in een krantenartikel. Bij elk krantenartikel werd de respondent gevraagd welke straf en stafzwaarte men de meest passende vond. Men kon kiezen uit een geldboete, die gecodeerd werd als nul, een gevangenisstraf als één, een werkstraf als twee, een voorwaardelijke straf als drie of een (zelf geformuleerde) andere straf als vier. Daarnaast werd men ook gevraagd de strafzwaarte te bepalen door een hoeveelheid aan de straf toe te voegen.

4.2 Sociaal-demografische achtergrondkenmerken

Sociaal-demografische achtergrondkenmerken zijn feitenvragen, dit omdat ze peilen naar feitelijke situaties die concreet van aard zijn (Pauwels, 2010). Als eerste sociaal-demografisch achtergrondkenmerk werd het *geslacht* gemeten. Geslacht kan ook wel als een eenvoudig kenmerk beschouwd worden, waardoor verdere definiëring van deze variabele niet nodig is. In de vragenlijst werd gevraagd welk geslacht de respondent heeft, waarbij nul gecodeerd werd voor meisjes en één voor jongens.

Ten tweede werd er gepeild naar de *leeftijd* van de respondenten. Dit werd gemeten door het stellen van een metrisch vraag namelijk door het geboortejaar van de respondent te vragen. Op die manier is de leeftijd gelijk aan het verschil tussen het jaar van de afname en het geboortejaar (leeftijd = jaar afname – geboortejaar). Hierna werden de leeftijden in klassen onderverdeeld. Zo waren er jongeren onder de 17 jaar, 17-jarige, 18-jarigen en studenten ouder dan 18 jaar. Ook bij de rechters werd de leeftijd in klassen onderverdeeld. De klassenbreedtes waren vijf jaar. Dit waren vijf klassen waarvan de eerste begon bij de leeftijd van 40 jaar en de laatste eindigde bij de leeftijd van 60 jaar.

Bij de jongvolwassenen werd ook nog het kenmerk *type onderwijs* gemeten. De respondent werd gevraagd welk type onderwijs hij/zijn volgt waarbij nul gecodeerd werd voor ASO, één voor BSO en twee voor TSO.

Bij de rechters werd daarentegen de *functie* bevraagd. Ze hadden verschillende mogelijkheden waarbij politierechter als nul werd gecodeerd, correctionele rechter als één, onderzoeksrechter als twee, burgerlijke rechter als drie, rechter bij de rechtbank van koophandel als vier en voorzitter van de Rechtbank van eerste aanleg als vijf.

5 Beperkingen bij het onderzoek

De grootste beperking in dit onderzoek is het kleine aantal respondenten. Nochtans deed de onderzoeker verschillende pogingen om de respons te verhogen. Bij jongvolwassenen werden de scholen gevraagd een rappel van het bericht te versturen een maand na de verspreiding van het eerste bericht. Alle scholen weigerden dit echter omdat ze hun leerlingen niet wouden overspoelen met berichten voor vragenlijsten. Daarom werd aan verschillende leerkrachten gevraagd om de enquête vakoverschrijdend tijdens de les te laten invullen of te promoten. Enkele leerkrachten deden dit laatste waardoor de respons ietwat toenam. Daarnaast kon één directeur overtuigd worden om in de studie schriftelijke exemplaren van de gestandaardiseerde vragenlijsten uit te delen en te laten invullen door leerlingen uit de derde graad. Hierdoor steeg de respons opnieuw. Bij de andere doelgroep in het onderzoek, namelijk de rechters, werden zoveel mogelijk rechters gecontacteerd via contactgegevens die op internet te vinden waren. Telkens werd nog eens een rappel verstuurd. Het overtuigen van rechters om deel te nemen aan dit onderzoek was een huzarenwerkje. Uiteindelijk is de onderzoeker er toch in geslaagd om zestien rechters de vragenlijst te laten invullen. Gezien de beperkte tijd en mogelijkheden mag dit als een mooi resultaat beschouwd worden aangezien rechters niet graag in hun kaarten laten kijken en drukbezet zijn. Indien het onderzoek zich uitgestrekt had over een langere tijdsperiode, zou men nog intensiever rechters gezocht kunnen hebben.

Daarnaast is er een grote uitval van respondenten die uitsluitend hun achtergrondkenmerken invulden. Zo ging het totaal aantal respondenten bij jongvolwassenen van 498 naar 355 en bij rechters van 26 naar 16. Het is jammer dat deze nieuwsgierigen de volledige vragenlijst niet doorlopen hebben. De respons hier hierdoor een pak hoger gelegen hebben.

Een andere beperking is het feit dat de subpopulaties geen goede afspiegeling zijn voor de totale populatie. Binnen homogene doelgroepen, zoals studenten uit de derde graad van het secundaire onderwijs en rechters uit de Rechtbank van eerste aanleg, is er heel wat minder variatie dan in de totale populatie. Dit zou de resultaten sterk kunnen vertekenen. Aangezien dit een kleinschalig onderzoek is, was het geen doelstelling om de resultaten te kunnen veralgemenen.

Daarnaast is zelfselectie ook een beperking van het onderzoek. Niemand werd verplicht de vragenlijst in te vullen. Vandaar dat respondenten die de web survey wel invulden, specifiek andere kenmerken kunnen hebben dan studenten/rechters die niet aan deze survey wilden meewerken.

Als laatste beperking moet het geven van sociaal wenselijke antwoorden worden aangehaald. Aangezien in de cases een vordering van het parket stond, kon men deze blindelings volgen. Daartegenover staan respondenten die extreme straffen opleggen. Dit komt waarschijnlijk omdat de straffen niet echt worden uitgevoerd. Indien een respondent effectief zou moeten beslissen over een strafzwaarte en de persoon in kwestie door hun beslissing effectief in de gevangenis zou belanden of een geldboete zou moeten betalen, dan zouden de straffen met grote waarschijnlijkheid niet zo radicaal zijn.

6 Besluit

In dit hoofdstuk werd de methodologie van het empirisch onderzoek uiteengezet. Er werd aandacht geschonken aan het opzet en de uitvoering van het onderzoek. Zo werden 355 leerlingen uit de derde graad van het secundair onderwijs in de regio Oudenaarde en zestien rechters van de Rechtbank van eerste aanleg te Vlaanderen bevestigd. Dit in de vorm een online gestandaardiseerde vragenlijst waarin enkele vignetten opgenomen zijn. Van de vijftien gevraagde secundaire scholen (ASO, BSO en TSO) in de regio Oudenaarde, waren er zes secundaire scholen of 40% bereid mee te werken met het onderzoek. Daarnaast kregen alle leerlingen vrijblijvend de link van de vragenlijst doorgestuurd waardoor een vorm van zelfselectie optrad. Ook bij de rechters trad dit probleem op. Ten slotte was er een grote uitval van respondenten die enkel hun achtergrondkenmerken invulden.

HOOFDSTUK 4: Resultaten

1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen de resultaten van het empirisch onderzoek uiteengezet worden. Eerst wordt dieper ingegaan op de samenstelling van de gerealiseerde steekproeven van de jongvolwassenen en de rechters. Vervolgens zullen de drie cases die in dit onderzoek gebruikt zijn, kort worden voorgesteld. Met de samenstelling van de steekproeven en een beschrijving van de drie cases kan vervolgens ingegaan worden op de onderzoeksvragen. Onder de titel het oordeel van de jongvolwassenen zal dieper ingegaan worden op de beschrijvende onderzoeksvraag ‘welke straf en strafzwaarte geven jongvolwassenen bij drie verschillende delictsomschrijvingen in de vorm van een krantenartikel?’. Hiermee samenhangend zal ook het oordeel van de rechters beschreven worden. Dit als antwoord op de tweede beschrijvende onderzoeksvraag. Vervolgens zal in het deel over de punitiviteitskloof ingegaan worden op de eerste verklarende onderzoeksvraag namelijk ‘in welke mate is er sprake van een punitiviteitskloof tussen rechters en jongvolwassenen wanneer beide groepen oordelen over overeenkomstige delictsomschrijvingen?’. Op die manier krijgen we een indicatie of beide groepen analoge antwoorden geven. De laatste onderzoeksvraag luidt als volgt ‘in welke mate hangt het sanctieoordeel van de jongvolwassenene samen met bepaalde achtergrondkenmerken?’. In dit deel worden verschillende achtergrondkenmerken gekoppeld aan de verschillende straffen om zo eventuele verbanden bloot te leggen. Bijkomende onderzoeksvragen bij dit onderdeel zijn ‘kiezen jongens andere straffen dan meisjes?’ en ‘in welke mate hangt het sanctieoordeel samen met de studierichting?’. Het hoofdstuk sluiten we af met een conclusie waarin de voornaamste resultaten op een rij worden gezet. Tevens zal teruggekoppeld worden naar de theoretische hoofdstukken die eerder in dit werkstuk uiteengezet zijn.

2 Samenstelling steekproeven

2.1 Jongvolwassenen

In hoofdstuk 3 over de methodologie kwam de keuze voor de steekproef van jongvolwassenen al uitgebreid aan bod. Samengevat kwam het erop neer dat de doelpopulatie goed moest afgebakend worden, door de sterke beperking in tijd en budget bij deze masterproef. Er werd gekozen om leerlingen uit de derde graad, vijfde en zesde middelbaar, van het secundair onderwijs te bevragen. Daarnaast werd de doelpopulatie ook geografisch afgebakend door enkel vijftien scholen uit Oudenaarde, Zottegem en Brakel aan te schrijven. Deze scholen onderwijzen zowel ASO, TSO als BSO. Er is een uitval van KSO omdat deze richting niet aangeboden wordt in deze drie gemeenten. Ook buitengewoon secundair onderwijs werd niet in deze steekproef opgenomen maar dit eerder om

praktische redenen. Uiteindelijk namen zes van de vijftien scholen deel aan dit onderzoek. Zowel ASO, BSO als TSO worden in vier van de zes scholen onderwezen.

Aangezien niemand verplicht werd deel te nemen aan dit onderzoek, konden de jongvolwassenen zichzelf selecteren. Hierdoor moet er rekening gehouden worden met het feit dat er een bias kan optreden aangezien leerlingen die niet deelnamen eventueel specifieke kenmerken kunnen hebben.

Achtergrondkenmerken	Procent (absoluut aantal)
Geslacht	
Meisje	56,6 (201)
Jongen	43,4 (154)
Studierichting	
ASO	60,6 (215)
TSO	32,4 (115)
BSO	7,0 (25)
Leeftijd	
17 jaar	49,6 (176)
18 jaar	32,7 (116)
> 18 jaar	9,6 (34)
< 17 jaar	8,2 (29)

Tabel 2: Achtergrondkenmerken jongvolwassenen in de gerealiseerde steekproef

Aan het onderzoek namen 355 jongvolwassenen deel. Uit bovenstaande tabel kan er afgeleid worden dat iets meer meisjes dan jongens aan het onderzoek deelgenomen hebben. Het verschil is echter klein want 56,6% waren meisjes en 43,4% jongens. Dit is ook niet opmerkelijk aangezien alle scholen in de steekproef gemengde scholen zijn. Maar liefst 60,6% van de respondenten volgt ASO. Dit kan verklaard worden doordat de school met het grootste aantal leerlingen in deze steekproef alleen ASO aanbiedt. Een groot deel van de respondenten is bijgevolg afkomstig van deze ene school. De tweede grootste studierichting is TSO met 32,4%. Opmerkelijk is dat slechts 7% van studenten uit BSO de vragenlijst hebben ingevuld. Dit kan deels verklaard worden omdat dit de kleinst vertegenwoordigde groep studenten was in de steekproef. Een andere eenduidige verklaring is hier niet voor te vinden. Eventueel ontbreekt bij hen de motivatie om aan nevenactiviteiten van school deel te nemen of hebben zij gewoon minder feeling met deze materie. Net niet de helft van de respondenten zijn 17 jaar. Daarnaast is 32,7% van de studenten 18 jaar. Dit is ook normaal aangezien dit de doorsnee leeftijden zijn voor leerlingen in de derde graad van het middelbaar. Daarnaast is net geen 10% van de respondenten ouder dan 18 jaar. Dit is te verklaren door zittenblijvers. In tegenstelling tot leerlingen jonger dan 17 jaar die voor zitten op het normale traject of enkele leerlingen uit de tweede graad die op een manier aan deze survey hebben deelgenomen, die vertegenwoordigd zijn met 8,2%.

2.2 Rechters

Net zoals bij de jongvolwassenen moesten er om pragmatische redenen, zoals tijd en budget, bij de steekproeftrekking bij rechters keuzes gemaakt worden. Aangezien rechters drukbezette mensen zijn en vaak de tijd niet hebben om aan dergelijk onderzoek mee te werken werden alleen de voorzitters van de Rechtbank van eerste aanleg in Vlaanderen gecontacteerd. Hen werd gevraagd te peilen naar de bereidheid tot medewerking van rechters in hun rechtbank. Er was dus een uitval van alle rechters in lagere of hogere rechtbanken. Belangrijk is dat rechters zich voor dit onderzoek zelf selecteerden en zij dus mogelijk specifieke kenmerken vertonen in vergelijking met rechters die niet deelnamen.

Achtergrondkenmerken	Procent (absoluut aantal)
Geslacht	
Man	68,8 (11)
Vrouw	31,3 (5)
Functie	
Correctionele rechter	62,5 (10)
Burgerlijk rechter	12,5 (2)
Politierechter	6,3 (1)
Onderzoeksrechter	6,3 (1)
Rechter bij de rechtbank van koophandel	6,3 (1)
Voorzitter REA	6,3 (1)
Leeftijd	
[40;45[31,3 (5)
[45;50[25,0 (4)
[35;40[18,8 (3)
[50;55[12,5 (2)
[55;60[12,5 (2)

Tabel 3: Achtergrondkenmerken rechters in de gerealiseerde steekproef

Rekeninghoudende met het feit dat rechters drukbezet zijn en met het feit dat zij in het uitvoeren van hun onafhankelijke functie, niet graag in hun kaarten laten kijken, waren de verwachtingen qua respons eerder laag. Toch werd alles op alles gezet om via verschillende kanalen rechters te overtuigen om deel te nemen aan dit onderzoek. Het vooropgestelde minimum van vijftien rechters werd dan ook behaald doordat zestien rechters deelnamen aan dit onderzoek. In tegenstelling tot de jongvolwassenen werd de vragenlijst door meer mannen dan vrouwen ingevuld. Maar liefst 68,8% waren mannelijke rechters en 31,3% waren vrouwelijk. Tevens waren 62,5% van de rechters waren correctionele rechters, dit is vanzelfsprekend aangezien deze strafrechtelijke zaken hun materie zijn. Daarnaast bestond de steekproef uit twee burgerlijke rechters die instonden voor 12,5% van de steekproef. Ook

was er één politierechter, één onderzoeksrechter, één rechter bij de rechtbank van koophandel en één voorzitter van de Rechtbank van eerste aanleg die elk 6,3% van de steekproef vertegenwoordigden. Er werd ook gepeild naar de leeftijd van de rechters. Ongeveer 1/3de van de rechters was tussen 40 en 45 jaar, ongeveer 1/4de was tussen 45 en 50 jaar, net niet 1/5de van de rechters was tussen 35 en 40 jaar, 1/8ste was tussen 50 en 55 jaar net zoals 1/8ste van de rechters tussen 55 en 60 jaar was.

3 Casestudies

In dit onderzoek werd gebruik gemaakt van drie cases, met andere woorden vignetten in de vorm van een krantenartikel. Deze artikels zijn grotendeels gebaseerd op het Nederlandse onderzoek '*Op de stoel van de rechter*' van de Keijser *et al.*(2006) maar werden voor dit onderzoek aangepast aan de Belgische context, taal en wetgeving. Hierdoor werden resultaten met een hoge interne validiteit verkozen boven de vergelijkbaarheid met Nederland. Dit betekent dat zowel de krantenartikels als de resultaten moeten overeenstemmen met de Belgische context.

In ieder artikel werd een situatie omschreven waarin een misdrijf gepleegd werd. Telkens werd de vordering van het parket in het vignet vermeld. Hierdoor kreeg de respondent toch al een maat voor de straf. Na elk krantenartikel werd de respondent gevraagd een of meerdere straffen en de eventuele strafmaat voor de dader te bepalen. Men had de keuze tussen een geldboete, een gevangenisstraf, een werkstraf, een voorwaardelijke straf of een zelf te bepalen andere straf.

Hierna zal dieper ingegaan worden op de inhoud van de drie cases. De eerste case handelt over het misdrijf opzettelijke slagen en verwondingen, de tweede is deels identiek maar hier betreft het een lichte mishandeling. De laatste case omvat een woninginbraak.

3.1 Case 1: Opzettelijke slagen en verwondingen

De eerste case omvat het misdrijf opzettelijke slagen en verwondingen. De dag van de feiten was een dag vol frustraties bij de dader, de 22-jarige Johan Van V., omdat zijn vriendin hem had verlaten voor een ander. In dronken toestand sprak hij de vriendin van het slachtoffer op straat aan. Hij vroeg haar om met hem mee te gaan. Hierop antwoordde Tim De Vos, het slachtoffer, dat Van V. normaal moest doen en zijn eigen vriendin maar moest lastig vallen. Daarop sloegen de stoppen bij Van V. door en trapte en sloeg hij meermaals hard op het hoofd en lichaam van Tim. Gevolg van het misdrijf is dat Tim De Vos een hersenletsel en een gebroken halswervel heeft waardoor hij niet meer kan spreken en vanaf zijn middel verlamd is.

Van V. werd in het verleden al eerder voor mishandeling veroordeeld en toont geen enkel respect noch medeleven voor het slachtoffer. Het parket vorderde dan ook een gevangenisstraf van 48 maanden en een geldboete van 400 euro.

Dit misdrijf kan gekwalificeerd worden onder artikel 400 van het Strafwetboek aangezien het slachtoffer zijn spraakvermogen kwijt is en daarenboven verlamd is. De wettelijk bepaalde straf die dit artikel oplegt, is een gevangenisstraf tussen 24 en 60 maanden en een geldboete van 200 tot 500 euro.

3.2 Case 2: Lichte mishandeling

In deze tweede case wordt een lichte mishandeling omschreven. De situatie is gelijkaardig met de eerste casestudy. De dader, Karel D., is gefrustreerd omdat zijn vriendin hem laten zitten heeft voor een ander. Wanneer hij 's avonds dronken geconfronteerd wordt met de opmerking van het slachtoffer, dat hij zijn eigen vriendin moet lastig vallen, achtervolgde hij het koppel en sloeg even verder het slachtoffer neer. Het slachtoffer liep hierbij gebroken ribben, gebroken tanden en een hersenschudding op.

Het is niet Karel D. zijn vuurdoop aangezien hij al eerder voor mishandelingen veroordeeld werd. Het openbaar ministerie vreest dat de dader, gezien zijn agressieve gedrag, nog feiten zal plegen. Daarom wordt een gevangenisstraf van 15 maanden en een geldboete van 75 euro geëist.

Deze situatie is minder ernstig dan de situatie in de eerste case. Omdat het wel opnieuw om opzettelijke slagen en verwondingen gaat, wordt dit misdrijf gekwalificeerd onder artikel 399 van het Strafwetboek. De wettelijk bepaalde straf is een gevangenisstraf tussen 2 en 24 maanden en een geldboete van 50 tot 200 euro.

3.3 Case 3: Woninginbraak

In deze case wordt een bejaarde man geconfronteerd met een woninginbraak. Een beruchte inbreker Ferdinand L. stal 100 000 euro spaargeld samen met sieraden ter waarde van bijna 30 000 euro om zijn gokschuld te kunnen aflossen. De inbreker had eerder bij het slachtoffer thuis een traplift geïnstalleerd. Toen had hij het geld en de sieraden gevonden, maar hij besloot 's nachts met een kopie van de huissleutel terug te komen. De bejaarde man kon niets doen want Ferdinand L. had de traplift geblokkeerd. De dader kon vlug gevat worden maar Ferdinand L. beweerde het geld al terugbetaald te hebben aan zijn schuldeiser. Ondertussen was de zwaar geëmotioneerde bejaarde man overleden aan een hartstilstand. Het parket vorderde 24 maanden gevangenisstraf.

Aangezien de diefstal en inbraak gepleegd is met valse sleutels wordt dit misdrijf onder artikel 467 van het Strafwetboek gekwalificeerd. Dit artikel bepaalt een gevangenisstraf tussen 60 en 120 maanden.

4 Het oordeel van de jongvolwassenen

In dit onderdeel wordt de straf- en strafmaatkeuze bij jongvolwassenen uiteengezet. De drie cases die hierboven al werden uiteengezet, zullen elk apart besproken worden. Er zal dieper ingegaan worden op de straf en strafzwaarte die de jongvolwassenen verkozen.

Naast de vraag aan jongvolwassenen een passende straf voor de dader op te leggen, werd ook gevraagd een eventuele strafmaat te bepalen. Hierbij hoort echter een opmerking. Sommige respondenten hebben enkel een straf aangeduid zonder een strafmaat op te geven. Hierdoor kan een verschil zitten tussen het totale absolute respondenten die een straf aangeduid hebben, en het totale absolute aantal respondenten die effectief ook een strafmaat hebben opgegeven.

Er werd geopteerd om bij elke straf een grafiek en tabel van de strafmaat weer te geven. De strafmaat die de jongvolwassenen verkozen waren te uiteenlopend om per waarde in een grafiek weer te geven. Vandaar werd de keuze gemaakt om de strafmaat onder te verdelen in klassen. Wel is het belangrijk om op te merken dat de klassenbreedtes afwijken van elkaar en dus niet even groot zijn.

Daarnaast worden in een tabel de meest voorkomende¹³ keuzes van de respondenten weergegeven. Telkens worden ook de modus, de mediaan en het gemiddelde toegevoegd. Aangezien de resultaten verschillende extreme waarden of uitschieters bevatten die het gemiddelde beïnvloeden, zal de mediaan beschouwd worden als belangrijkste parameter van centraliteit (Pauwels, 2012). De parameters van centraliteit zijn gebaseerd op alle individuele opgegeven strafmaten en dus niet op de klassen die gebruikt werden bij de grafiek.

4.1 Casestudy 1: Opzettelijke slagen en verwondingen

4.1.1 Algemeen: De straffen

Na het lezen van de casestudy werd de jongvolwassene gevraagd welke straf zij het meest passende vond voor de dader. In het artikel vorderde het parket een gevangenisstraf van 48 maanden en een geldboete van 400 euro.

¹³ Waarden boven 5%

Straf	Procent (absoluut aantal)
Gevangenisstraf	87,3 (310)
Geldboete	80,6 (286)
Werkstraf	28,5 (101)
Andere straf	16,6 (59)
Voorwaardelijke straf	6,2 (22)

Tabel 4: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal jongvolwassenen, case 1¹⁴

Opvallend in deze bovenstaande tabel is dat zowel een geldboete als een gevangenisstraf het meest verkozen wordt, waarmee men de vordering van het parket volgt. Maar liefst 310 van de 355¹⁵ jongeren of 87,3% kiest voor een gevangenisstraf. Maar ook een geldboete is met 80,6% geprefereerd. 28,5% van de jongeren geeft de voorkeur aan een werkstraf. Daarnaast opteerden 16,6% voor een zelfgekozen andere straf en 6,2% voor een voorwaardelijke straf.

Aantal straffen	Procent (absoluut aantal)
Één straf	16,3 (58)
Twee straffen	54,4 (193)
Drie straffen	23,4 (83)
Vier straffen	5,6 (20)
Vijf straffen	0,3 (1)
Totaal	100,0 (355)

Tabel 5: Aantal aangekruiste straffen bij jongvolwassenen, case 1

Straf	Procent (absoluut aantal)
Gevangenisstraf	39,8 (310)
Geldboete	36,8 (286)
Werkstraf	13,0 (101)
Andere straf	7,6 (59)
Voorwaardelijke straf	2,8 (22)
Totaal	100,0 (778)

Tabel 6: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen bij jongvolwassenen, case 1

In de linkse tabel is te zien dat meer dan de helft van de respondenten, namelijk 54,4% of 193 studenten, twee straffen als meest geschikt acht. Als dit nader bekeken wordt, kan er vastgesteld worden dat er 156 of 80,8% van deze 193 studenten een geldboete en een gevangenisstraf samen verkiezen. Opvallend is ook dat 23,4% voor een combinatie van drie straffen kiest. De combinatie die het meest gekozen is, is de combinatie een geldboete, een gevangenisstraf en een werkstraf met 66,3%. Als er daarna ingezoomd wordt op de 16,3% respondenten die slechts één straf kiezen, kan er besloten worden dat 62,1% van die studenten voor een gevangenisstraf kiest.

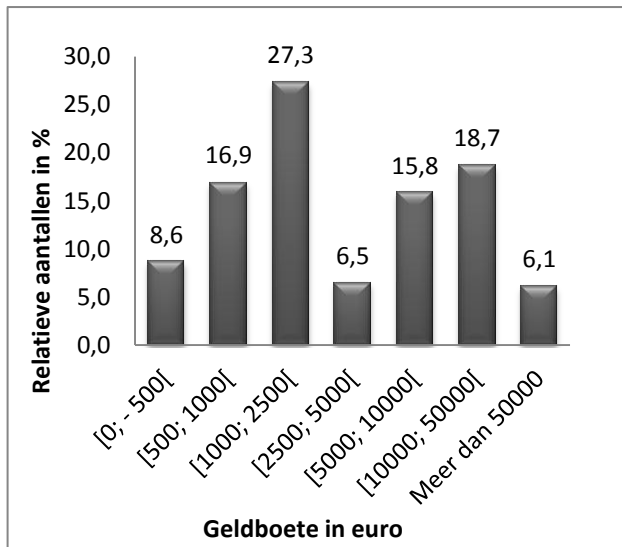
In de rechtse tabel is te zien dat een geldboete en een gevangenisstraf met 39,8% en 36,8% duidelijk het meest verkozen worden wanneer alle antwoorden in rekeningen worden gebracht. Hierin volgen de jongvolwassenen duidelijk de vordering van het parket.

¹⁴ De som van de percentages in deze tabel is niet gelijk aan 100% aangezien meerdere straffen door de respondenten konden aangeduid worden. Er wordt per straf bekeken hoeveel respondenten de straf aangekruist hebben in verhouding met het totaal aantal respondenten.

¹⁵ Totaal aantal respondenten

4.1.2 De strafmaat

Geldboete

Grafiek 1: Bedragen bij jongvolwassenen onderverdeeld in klassen, case 1

Geldboete in euro	Procent (absoluut aantal)
400	6,5 (18)
500	10,1 (28)
1000	12,2 (34)
2000	10,1 (28)
5000	12,9 (36)
10000	9,0 (25)
Andere	39,2 (109)
Totaal	100,0 (278)

Tabel 7: Meest gekozen bedragen bij jongvolwassenen, case 1

Parameters van centraliteit:

- Modus : €5000
- Mediaan : € 2000
- Gemiddelde : € 15386,7

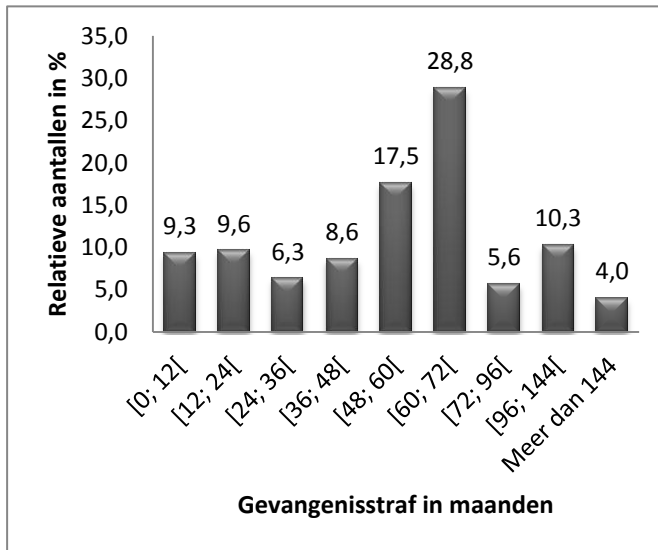
In het artikel eist het parket een geldboete van 400 euro. In realiteit moet deze verrekend worden met de wettelijke opdecimen die op dit ogenblik 50 bedragen, wat betekent dat de boete met zes moet worden vermenigvuldigd. Op die manier wordt een geldboete van 2400 euro bekomen.

De mediaan bij deze geldboete bij jongvolwassenen is 2000 euro. In vergelijking met de straf die het parket vordert, na het vermenigvuldigen met de opdecimen, zijn jongvolwassenen dus minder punitief. De meeste jongvolwassenen zijn echter niet op de hoogte dat een geldboete met opdecimen dient vermenigvuldigd te worden. Met dit in het achterhoofd is een geldboete van 2000 euro, vijf keer zoveel als een geldboete die het parket vordert.

Het gemiddelde ligt een heel stuk boven de mediaan. Dit komt omdat verschillende studenten een heel erg hoge geldboete geven. Zo is het maximum gekozen bedrag 1 000 000 euro.

De grafiek toont aan dat 27,3% van de jongvolwassenen die voor een geldboete kiest, een bedrag tussen 1000 en 2500 euro verkiezen. Andere populaire klassen zijn, tussen 10 000 en 50 000 euro met 18,7%, tussen 500 en 1000 euro met 16,9% en tussen 5000 en 10 000 euro met 15,8%. Dit laat zien dat studenten zeer afwijkende bedragen gekozen hebben.

Gevangenisstraf

Grafiek 2: Aantal maanden bij jongvolwassenen onderverdeeld in klassen, case 1

Gevangenisstraf in maanden	Procent (absoluut aantal)
12	6,3 (19)
24	6,0 (18)
36	8,0 (24)
48	14,9 (45)
60	27,5 (83)
72	5,0 (15)
120	7,0 (21)
Andere	25,5 (77)
Totaal	100,0 (302)

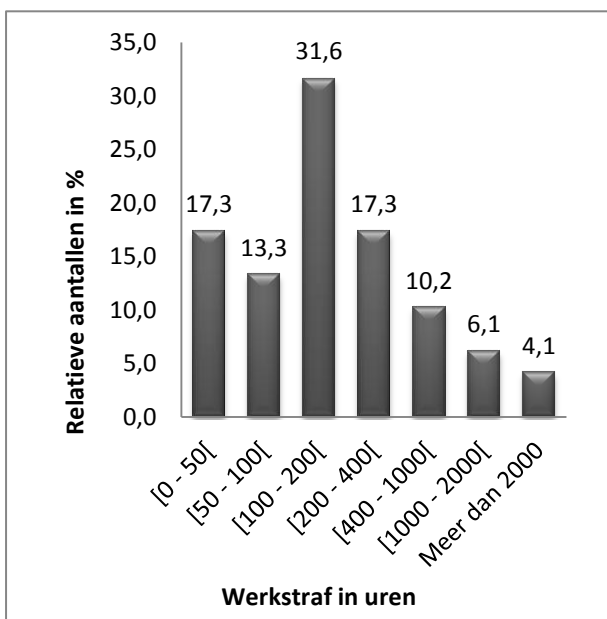
Tabel 8: Meest gekozen aantal maanden bij jongvolwassenen, case 1

Parameters van centraliteit:

- Modus: 60
- Mediaan: 50
- Gemiddelde : 58,8

Wat onmiddellijk opvalt bij de strafmaat van een gevangenisstraf is het feit dat de mediaan van 50 maanden bij de studenten, zo goed als overeenstemt met de 48 maanden gevangenisstraf die het parket vordert. Voorts is er te zien dat 60 maanden gevangenisstraf meest gekozen wordt door de studenten. Het is dan ook niet abnormaal dat de klasse 60 tot 72 maanden met 28,8% de grootste klasse is. Verder is de klasse 48 tot 60 maanden met 17,5% de tweede grootste klasse.

Werkstraf

Grafiek 3: Aantal uur bij jongvolwassenen in klassen, case 1

Werkstraf in uur	Procent (absoluut aantal)
48	6,1 (6)
50	8,2 (8)
100	15,3 (15)
120	7,1 (7)
200	7,1 (7)
1000	5,1 (5)
Andere	51,0 (50)
Totaal	100,0 (98)

Tabel 9: Meest gekozen aantal uur bij jongvolwassenen, case 1

Parameters van centraliteit:

- Modus: 100
- Mediaan: 120
- Gemiddelde : 1531,5

In het krantenartikel wordt door het parket geen werkstraf gevorderd. Toch achten verschillende jongvolwassenen dit als een gepaste straf. Ongeveer 1/3de van deze jongvolwassenen kiest een werkstraf tussen 100 en 200 uur. De mediaan is dan ook een werkstraf 120 uur. Daarnaast kiezen iets meer dan 17% van de jongeren voor een werkstraf tussen 0 en 50 uur en 17,3% een werkstraf tussen 200 en 400 uur. Het meeste wordt een werkstraf van 100 uur door de studenten opgegeven.

Andere straf

Wanneer de jongere een andere straf verkoos, werd hen gevraagd deze keuze te specificeren. In onderstaande tabel zijn de verschillende straffen die de jongeren opgeven weergegeven.

Andere straffen	Procent (absoluut aantal)
Terugbetaling medische kosten	39,0 (23)
Schadevergoeding aan slachtoffer	15,3 (9)
Levenslange opsluiting	13,6 (8)
Psychologische begeleiding	8,5 (5)
Alcohol- agressiebegeleiding	6,8 (4)
Werken in revalidatiecentrum	6,8 (4)
Doodstraf	5,1 (3)
Verontschuldigen aan slachtoffer	3,4 (2)
De dader dezelfde verwondingen geven als het slachtoffer	1,7 (1)
Totaal	100,0 (59)

Tabel 10: Overzicht andere straffen bij jongvolwassenen, case 1

Uit bovenstaande tabel is af te leiden dat 39% van de jongeren die een andere straf verkiest, de terugbetaling van de medische kosten aanhaalt. Natuurlijk is dit niet te definiëren als een straf, aangezien dit niet strafrechtelijk geregeld kan worden. Alles verloopt via het ziekenfonds of indien nodig via een burgerlijke procedure. Zoals verwacht komen ook radicale straffen tot uiting. Zo verkiezen 13,6% en 5,1% respectievelijk de levenslange opsluiting en de doodstraf. Deze keuzes moeten met een korreltje zout bekeken worden omdat ze te radicaal zijn. Ook de dader een gelijke behandeling geven als het slachtoffer wordt door een jongere aangehaald. Ook dit kan als radicaal beschouwd worden. Daarnaast kan zich verontschuldigen aan het slachtoffer niet als een straf gezien worden. Vele daders zullen zich echter voor de rechtbank verontschuldigen omdat ze echt spijt hebben of omdat ze hopen dat daardoor de rechter milder zal straffen.

Daarnaast is te zien dat 15,3% van de jongeren een schadevergoeding voor het slachtoffer aanhaalt als een bijkomende straf. In sommige landen is de schadevergoeding inderdaad een straf die door het openbaar ministerie wordt geregeld. In België is dit niet het geval en wordt een schadevergoeding als

een burgerlijke sanctie beschouwd die tevens door het slachtoffer gevorderd moet worden (Van den Wyngaert, 2011).

Ten slotte verkiest men nog drie andere straffen. Namelijk psychologische begeleiding (8,5%), alcohol- en/of agressiebegeleiding (6,8%) en werken in een revalidatiecentra (6,8%). Deze drie voorstellen kunnen ook niet als een straf beschouwd worden maar eerder als een maatregel die bij de straf wordt opgelegd. In de meeste gevallen gaat dit om probatievoorwaarden waardoor een deel van de straf uitgesteld of opgeschort wordt wanneer men de voorwaarden naleeft.

4.2 Casestudy 2: Lichte mishandeling

4.2.1 Algemeen: De straffen

Bij deze tweede casestudy werd opnieuw aan de jongere gevraagd welke straf hij het meest geschikt vond voor de dader. Het parket eist een gevangenisstraf van 15 maanden en een geldboete van 75 euro.

Straf	Procent (absoluut aantal)
Geldboete	83,0 (264)
Gevangenisstraf	78,0 (248)
Werkstraf	35,8 (114)
Voorwaardelijke straf	11,9 (38)
Andere straf	9,7 (31)

Tabel 11: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal jongvolwassenen, case 2¹⁶

Opnieuw volgen de jongeren de beslissing van het parket. Namelijk 264 van de 318¹⁷ jongeren of 83% kiest voor een geldboete en 78% voor een gevangenisstraf. Daarnaast krijgt ook een werkstraf met 35,8% nog een grote voorkeur. Een voorwaardelijke straf en de andere zelf bepaalde straf doen het minder goed met respectievelijk 11,9% en 9,7%.

Aantal straffen	Procent (absoluut aantal)
Één straf	14,8 (47)
Twee straffen	56,9 (181)
Drie straffen	23,6 (75)
Vier straffen	4,4 (14)
Vijf straffen	0,3 (1)
Totaal	100,0 (318)

Tabel 12: Aantal aangekruiste straffen bij jongvolwassenen, case 2

Straf	Procent (absoluut aantal)
Geldboete	38,0 (264)
Gevangenisstraf	35,7 (248)
Werkstraf	16,4 (114)
Voorwaardelijke straf	5,5 (38)
Andere straf	4,5 (31)
Totaal	100,0 (695)

Tabel 13: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen bij jongvolwassenen, case 2

¹⁶ De som van de percentages in deze tabel is niet gelijk aan 100% aangezien meerdere straffen door de respondenten konden aangeduid worden. Er wordt per straf bekeken hoeveel respondenten de straf aangekruist hebben in verhouding met het totaal aantal respondenten.

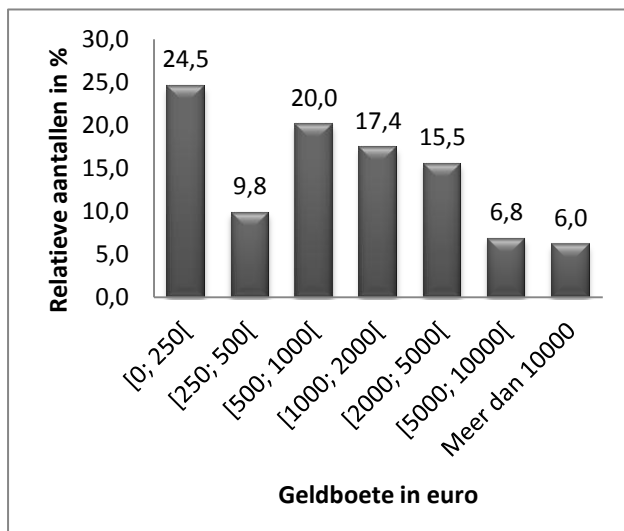
¹⁷ Totaal aantal respondenten

Ook in deze tweede casus ging meer dan de helft van de respondenten voor een combinatie van twee straffen. Zo'n 56,9% is er van overtuigd dat twee straffen het meest geschikt waren voor de dader. Van deze 181 studenten gingen 69,1% voor een combinatie geldboete en gevangenisstraf. Hierin volgen zij de vordering van het parket. Opnieuw kiest ongeveer 1/4de van de studenten voor een combinatie van drie straffen. In deze case is de combinatie geldboete, gevangenisstraf en werkstraf met 38,7% niet zo populair. Net geen 15% geeft maar één straf voor de dader op. Daarvan kiest 53,2% voor een gevangenisstraf.

In de rechtse tabel komt opnieuw duidelijk naar voor dat een geldboete (38%) en een gevangenisstraf (35,7%) het meest verkozen zijn in verhouding met alle gekozen straffen. Een werkstraf springt er met 16,4% ook nog bovenuit. Een voorwaardelijke straf en een andere straf worden niet vaak verkozen.

4.2.2 De strafmaat

Geldboete

Grafiek 4: Bedragen bij jongvolwassenen onderverdeeld in klassen, case 2

Geldboete in euro	Procent (absoluut aantal)
100	7,5 (20)
200	8,3 (22)
500	14,3 (38)
1000	13,6 (36)
2000	7,9 (21)
Andere	48,3 (128)
Totaal	100,0 (265)

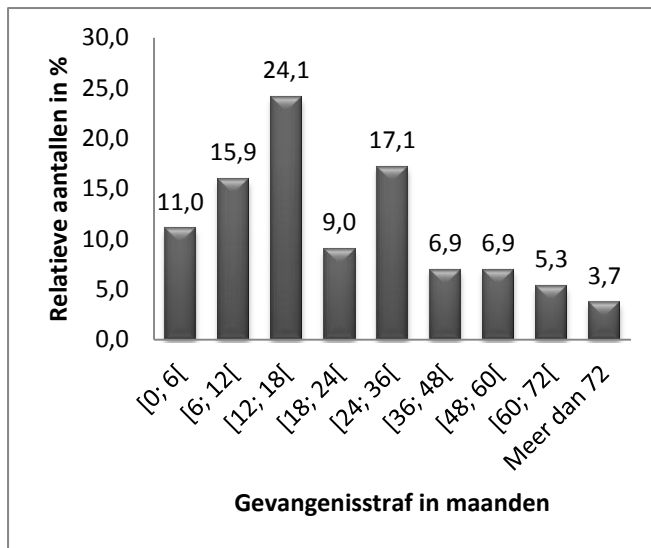
Tabel 14: Meest gekozen bedragen bij jongvolwassenen, case 2

Parameters van centraliteit:

- Modus: 500
- Mediaan: 600
- Gemiddelde : 5919,6

Een geldboete van 75 euro van het parket, vermeerderd met de wettelijke opdecimen komt neer op 450 euro. De mediaan van de studenten ligt dus iets hoger met 600 euro. Als je natuurlijk geen rekening houdt met de opdecimen ligt het bedrag opmerkelijk hoger. Opnieuw worden er een groot aantal verschillende bedragen ingevuld. De modus is 500 euro en wordt door 14,3% van de jongvolwassenen gekozen. In de grafiek is te zien dat de meerderheid, net geen 1/4de van de jongeren, voor een geldboete tussen 0 en 250 euro kiest. Dit komt waarschijnlijk door de lage vordering van het parket. Andere belangrijke klassen zijn de klasse van 500 tot 1000 euro met 20%, de klasse van 1000 tot 2000 euro met 17,4% en de klasse van 2000 tot 5000 euro met 15,5%.

Gevangenisstraf

Grafiek 5: Aantal maanden bij jongvolwassenen onderverdeeld in klassen, case 2

Gevangenisstraf in maanden	Procent (absoluut aantal)
6	9,0 (22)
12	18,0 (44)
15	5,3 (13)
18	6,1 (15)
24	14,7 (36)
36	5,3 (13)
60	4,9 (12)
Andere	36,7 (90)
Totaal	100,0 (245)

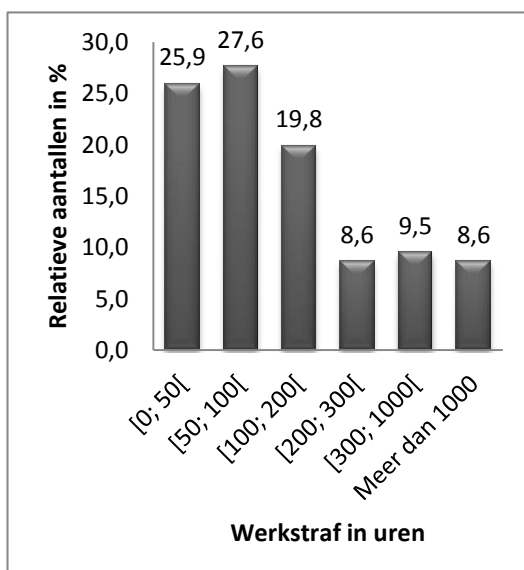
Tabel 15: Meest gekozen aantal maanden bij jongvolwassenen, case 2

Parameters van centraliteit:

- Modus: 12
- Mediaan: 15
- Gemiddelde: 26,0

Een opmerkelijke vaststelling is dat de mediaan bij jongvolwassenen, 15 maanden gevangenisstraf, overeenstemt met de vordering van het parket in het krantenartikel. Het gemiddelde ligt bijna 16 maanden hoger dan de mediaan. Dit komt omdat er verschillende uitschieters zijn van studenten die enorm hoge straffen eisen. Zoals 600 maanden gevangenisstraf hier de hoogst gekozen strafmaat is. Opmerkelijk is ook dat 18% van de jongeren voor een gevangenisstraf van 12 maanden kiest, wat tevens de modus is. Uit de grafiek is af te leiden dat 24,1% van de jongeren een gevangenisstraf tussen 12 en 18 maanden hebben gekozen. Daarnaast is met 17,1% de klasse 24 tot 26 maanden ook veel verkozen. De derde hoogste klasse is de klasse van 6 tot 12 maanden met 15,9%. Dit is toch opmerkelijk omdat dit onder de gevorderde strafmaat van het parket ligt.

Werkstraf

Grafiek 6: Aantal uur bij jongvolwassenen onderverdeeld in klassen, case 2

Werkstraf in uur	Procent (absoluut aantal)
48	6,0 (7)
50	14,7 (17)
60	5,2 (6)
100	8,6 (10)
120	6,9 (8)
Andere	58,6 (68)
Totaal	100,0 (116)

Tabel 16: Meest gekozen aantal uur bij jongvolwassenen, case 2

Parameters van centraliteit:

- Modus: 50
- Mediaan: 80
- Gemiddelde : 1360,3

Net zoals in de vorige case wordt er in dit artikel ook geen werkstraf door het parket gevorderd. Toch kiezen verschillende jongvolwassenen voor deze straf. Opvallend is wel dat ze eerder voor een lage werkstraf gaan. Zo kiest 27,6% voor een werkstraf tussen 50 en 100 uur; 25,9% voor een werkstraf tussen 0 en 50 uur en 19,8% voor 100 tot 200 uur werkstraf. De mediaan is een werkstraf van 80 uur, terwijl 50 uur het meest gekozen wordt. Het gemiddelde is hier opnieuw zeer hoog door de aanwezigheid van uitschieters of extreme waarden.

Andere straf

Andere straffen	Procent (absoluut aantal)
Terugbetaling medische kosten	29,0 (9)
Alcohol- agressiebegeleiding	29,0 (9)
Psychologische begeleiding	19,4 (6)
Levenslange opsluiting	9,7 (3)
Schadevergoeding aan slachtoffer	3,2 (1)
Doodstraf	3,2 (1)
Werken in revalidatiecentrum	3,2 (1)
De dader dezelfde verwondingen geven als het slachtoffer	3,2 (1)
Totaal	100 (31)

Tabel 17: Overzicht andere straffen bij jongvolwassenen, case 2

Aangezien case één en twee qua inhoud nogal gelijklopend zijn, komen ook dezelfde zelf te bepalen andere straffen naar voor. Opnieuw wordt de terugbetaling van de medische kosten het meest aangehaald met 29%. Deze keer wordt er even vaak, ook 29%, gekozen voor de alcohol- en/of agressiebegeleiding. De psychologische begeleiding heeft met 19,4% ook succes. De radicale keuze voor de levenslange opsluiting komt met 9,7% opnieuw naar voor. De overige straffen worden telkens maar eenmaal aangehaald en zijn dus weinig relevant.

4.3 Casestudy 3: Woninginbraak

4.3.1 Algemeen: De straffen

Ook bij deze laatste case werd aan jongvolwassenen gevraagd de meest geschikte straf voor de dader te bepalen. In deze case vordert het openbaar ministerie een gevangenisstraf van 24 maanden.

Straf	Procent (absoluut aantal)
Gevangenisstraf	83,4 (257)
Geldboete	70,1 (216)
Werkstraf	38,6 (119)
Voorwaardelijke straf	11,0 (34)
Andere straf	11,0 (34)

Tabel 18: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal jongvolwassenen, case 3¹⁸

De jongeren volgen het parket in hun vordering want namelijk 257 van de 308¹⁹ jongeren of 83,4% verkiest een gevangenisstraf. Opvallend ook 70,1% van de jongeren verkiest een geldboete. Ook een werkstraf wordt bij 38,6% van de jongeren als een geschikte straf ervaren. Een voorwaardelijke straf en de andere zelf te bepalen straf zijn opnieuw het minst verkozen door de jongeren, beiden met 11%.

Aantal straffen	Procent (absoluut aantal)
Één straf	19,2 (59)
Twee straffen	51,3 (158)
Drie straffen	26,0 (80)
Vier straffen	3,2 (10)
Vijf straffen	0,3 (1)
Totaal	100,0 (308)

Tabel 19: Aantal aangeduide straffen bij jongvolwassenen, case 3

Straf	Procent (absoluut aantal)
Geldboete	32,7 (216)
Gevangenisstraf	38,9 (257)
Werkstraf	18,0 (119)
Voorwaardelijke straf	5,2 (34)
Andere straf	5,2 (34)
Totaal	100,0 (660)

Tabel 20: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen bij jongvolwassenen, case 3

Net zoals bij de eerste twee cases gaat meer dan de helft van de studenten voor twee straffen. Zo verkiezen 51,3% van de jongeren om twee straffen te combineren, waarvan 62% de combinatie geldboete en gevangenisstraf verkiest. Tevens verkiest 26% van de studenten een combinatie van drie straffen, waarvan 70% gaat voor een combinatie geldboete, gevangenisstraf en werkstraf. Ook kiest 19,2% van de studenten voor één straf.

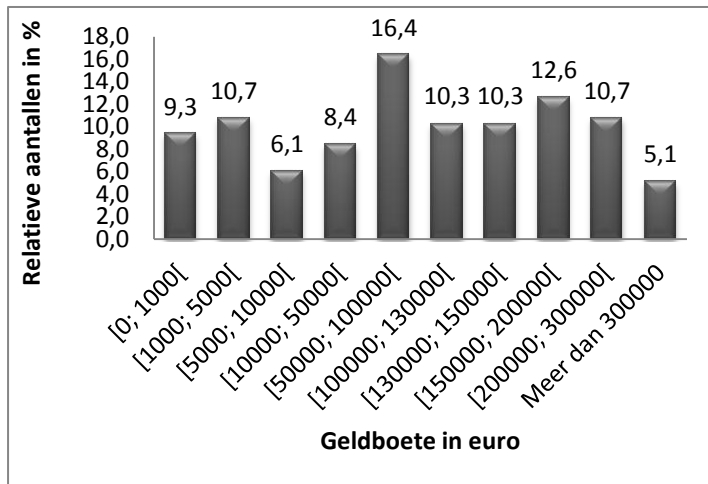
In de rechtse tabel is te zien dat een gevangenisstraf door 38,9% van de studenten is aangekruist ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen. Daarnaast gaat 32,7% voor een geldboete. Een werkstraf wordt daarentegen slechts door 18% aangekruist. Een voorwaardelijke straf en een andere straf worden beiden slechts door 5,2% aangekruist wanneer alle aangekruiste straffen in rekening worden gebracht.

¹⁸ De som van de percentages in deze tabel is niet gelijk aan 100% aangezien meerdere straffen door de respondenten konden aangeduid worden. Er wordt per straf bekeken hoeveel respondenten de straf aangekruist hebben in verhouding met het totaal aantal respondenten.

¹⁹ Totaal aantal respondenten

4.3.2 De strafmaat

Geldboete

Grafiek 7: Bedragen bij jongvolwassenen onderverdeeld in klassen, case 3

Geldboete in euro	Procent (absoluut aantal)
5000	5,1 (11)
50000	11,2 (24)
100000	8,4 (18)
130000	7,9 (17)
150000	11,7 (25)
200000	8,4 (18)
Andere bedragen	47,2 (101)
Totaal	100,0 (214)

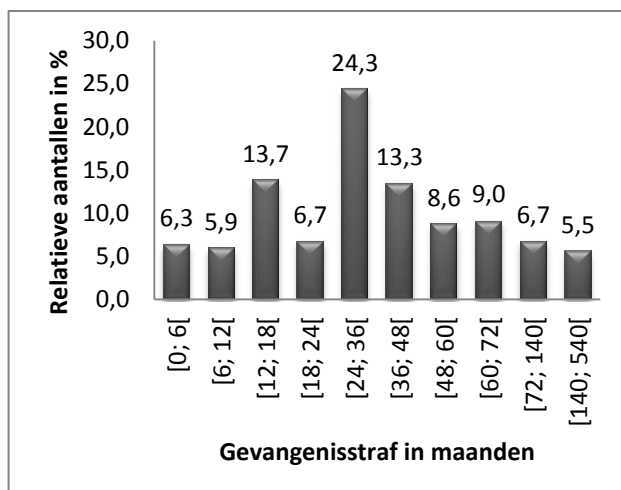
Tabel 21: Meest gekozen bedragen bij jongvolwassenen, case 3

Parameters van centraliteit:

- Modus: 150000
- Mediaan: 77500
- Gemiddelde : 129298,9

De keuze voor een geldboete bij deze casus moet, gezien de grote bedragen, zeker genuanceerd worden. Vele studenten hebben dit verkeerd geïnterpreteerd en hebben een geldboete verward met een schadevergoeding. Voor de volledigheid worden deze cijfers weergegeven maar gezien de geringe relevantie, wordt hier dan ook niet verder op ingegaan.

Gevangenisstraf

Grafiek 8: Aantal maanden bij jongvolwassenen onderverdeeld in klassen, case 3

Gevangenisstraf in maanden	Procent (absoluut aantal)
12	10,6 (27)
24	20,0 (51)
36	12,5 (32)
48	6,7 (17)
60	8,2 (21)
Andere	42,0 (107)
Totaal	100 (255)

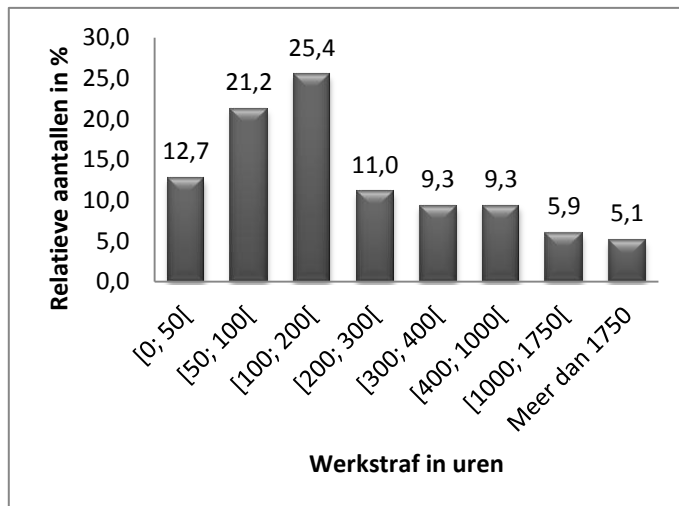
Tabel 22: Meest gekozen aantal maanden bij jongvolwassenen, case 3

Parameters van centraliteit

- Modus: 24
- Mediaan: 24
- Gemiddelde :46,1

Opnieuw zijn de studenten het parket gevolgd. Met de mediaan en tevens ook de modus van 24 maanden gevangenisstraf stemt dit overeen met de vordering van het parket. Een gevangenisstraf van 24 maanden wordt dan ook door 20% geprefereerd. De grootste klasse is logischerwijze dan ook de klasse tussen 24 en 36 maanden gevangenisstraf met 24,3%. De andere klassen liggen een pak lager.

Werkstraf

Grafiek 9: Aantal uur bij jongvolwassenen onderverdeeld in klassen, case 3

Werkstraf in uur	Procent (absoluut aantal)
50	10,2 (12)
100	13,6 (16)
120	5,1 (6)
200	6,8 (8)
300	6,8 (8)
500	5,1 (6)
Andere	52,5 (62)
Totaal	100,0 (118)

Tabel 23: Meest gekozen aantal in uur bij jongvolwassenen, case 3

Parameters van centraliteit:

- Modus: 100
- Mediaan: 120
- Gemiddelde : 402,1

Hoewel een werkstraf opnieuw niet in het krantenartikel vermeld is, kiezen verscheidene jongeren toch voor deze straf. De grootste klasse met 25,4% verkiest een werkstraf tussen 100 en 200 uur. Daarnaast is 50 tot 100 uur met 21,2% de tweede grootste klasse. De mediaan is een werkstraf van 120 uur.

Andere straf

Andere straffen	Procent (absoluut aantal)
Schadevergoeding voor de gestolen goederen	64,7 (22)
Behandelen gokverslaving	20,6 (7)
Beroepsverbod	5,9 (2)
Psychologische begeleiding	5,9 (2)
Doodstraf	2,9 (1)
Totaal	100,0 (34)

Tabel 24: Overzicht andere straffen bij jongvolwassenen, case 3

Maar liefst 64,7% van de studenten die een andere straf verkiest, bepaalt als andere straf een schadevergoeding of het teruggeven van de gestolen goederen. Een schadevergoeding kan zoals eerder

vermeld niet door het openbaar ministerie worden geregeld. Teruggave van de goederen kan daarentegen wel door een rechter worden bevolen maar is een burgerlijk gevolg en niet echt een straf (Van den Wyngaert, 2011).

Daarnaast komen terug twee behandelingen naar voor namelijk de psychologische begeleiding en het behandelen van de gokverslaving met respectievelijk 5,9% en 20,6%. Dit zijn terug geen straffen op zich maar eerder probatievoorwaarden.

Één jongere koos terug radicaal voor de doodstraf. Daarnaast kozen twee jongeren of 5,9% voor een beroepsverbod. Waarmee ze bedoelen dat de dader zijn beroep niet meer mag uitoefenen en op die manier geen misbruik meer kan plegen.

5 Het oordeel van de rechters

De zelfde werkwijze als bij het oordeel van de jongvolwassenen wordt hier gehanteerd. Opnieuw wordt per case dieper ingegaan op het oordeel van de rechters. Andermaal hoort hier ook een opmerking bij. Sommige rechters hebben enkel een straf aangeduid zonder een strafmaat op te geven. Zo hebben alle rechters een straf aangeduid. Echter hebben enkele van deze rechters het daarbij gehouden en geen strafmaat opgegeven.

Daarnaast mogen de percentages niet overschat worden door het kleine absolute aantal van zestien rechters die aan dit onderzoek meewerkten.

5.1 Casestudy 1: Opzettelijke slagen en verwondingen

5.1.1 Algemeen: De straffen

Straf	Procent (absoluut aantal)
Gevangenisstraf	93,8 (15)
Geldboete	87,5 (14)
Andere straf	25,0 (4)
Voorwaardelijke straf	25,0 (4)
Werkstraf	0,0 (0)

Tabel 25: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal rechters, case 1²⁰

²⁰ De som van de percentages in deze tabel is niet gelijk aan 100% aangezien meerdere straffen door de respondenten konden aangeduid worden. Er wordt per straf bekeken hoeveel respondenten de straf aangekruist hebben in verhouding met het totaal aantal respondenten.

Maar liefst vijftien van de zestien rechters of 93,8% kruit een gevangenisstraf aan. Daarnaast verkiest ook 87,5% een geldboete. Ook de rechters volgen dus grotendeels de vordering van het openbaar ministerie. Een andere straf en een voorwaardelijke straf worden door 25% van de rechters aangekruist, wat een heel pak minder is dan de eerste twee straffen. Opmerkelijk, geen enkele rechter vindt een werkstraf geschikt in deze case.

Aantal straffen	Procent (absoluut aantal)
Één straf	/
Twee straffen	68,8 (11)
Drie straffen	31,3 (5)
Vier straffen	/
Vijf straffen	/
Totaal	100,0 (16)

Tabel 26: Aantal aangekruiste straffen bij rechters, case 1

Straf	Procent (absoluut aantal)
Gevangenisstraf	40,5 (15)
Geldboete	37,8 (14)
Andere straf	10,8 (4)
Voorwaardelijke straf	10,8 (4)
Werkstraf	/
Totaal	100,0 (37)

Tabel 27: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen bij rechters, case 1

In de laatste tabel was al duidelijk dat een groot percentage voor een geldboete en een gevangenisstraf koos. Het is dan ook niet abnormaal dat geen enkele rechter voor één straf kiest. Wel verkiest 68,8% van de rechters een combinatie van twee straffen. Hiervan kiezen maar liefst 81,8% van de rechters voor een combinatie geldboete en gevangenisstraf. Daarnaast verkiest 31,5% een combinatie van drie straffen. In de rechtse tabel is te zien dat wanneer alle aangekruiste straffen in rekening worden gebracht 40,5% van de rechters voor een gevangenisstraf kiest. Het verschil met een geldboete is klein, want ook 37,8% kiest voor een geldboete. Een andere straf en een voorwaardelijke straf hebben elk een aandeel van 10,8% in het totaal aantal aangekruiste straffen.

5.1.2 De strafmaat

Geldboete

Geldboete in euro	Procent (absoluut aantal)
26	7,1 (1)
100	7,1 (1)
200	35,7 (5)
250	14,3 (2)
400	21,4 (3)
500	14,3 (2)
Totaal	100,0 (14)

Tabel 28: Gekozen bedragen bij rechters, case 1

Parameters van centraliteit:

- Modus: 200
- Mediaan: 225
- Gemiddelde: 200

Een geldboete van 200 euro wordt door 35,7% van de rechters verkozen. Opmerkelijk, want dit is de helft van de 400 euro geldboete die het parket vordert. Als tweede grootste percentage met 21,4% van

de rechters, wordt dan wel een geldboete van 400 euro gekozen. Anderzijds is te zien dat twee rechters onder het wettelijke minimum van 200 euro uit artikel 400 van het Strafwetboek gaan. Slechts 14,3% van de rechters verkiest de maximumgeldboete van 500 euro. Tenslotte kiest 14,3% voor een geldboete van 250 euro.

De mediaan bij de rechters bedraagt een geldboete van 225 euro, vermeerderd met de wettelijke opdecimen wordt dit een geldboete van 1350 euro. Er kan dus geconcludeerd worden dat rechters milder zijn in hun oordeel dan de vordering van het parket.

Gevangenisstraf

Gevangenisstraf in maanden	Procent (absoluut aantal)
24	6,7 (1)
36	6,7 (1)
40	13,3 (2)
48	40,0 (6)
55	6,7 (1)
60	26,7 (4)
Totaal	100,0 (16)

Parameters van centraliteit:

- Modus: 48
- Mediaan: 48
- Gemiddelde: 48,2

Tabel 29: Gekozen aantal maanden bij rechters, case 1

Met 40% van de rechters, wordt een gevangenisstraf van 48 maanden het meest gekozen. Dit betekent dat het merendeel van de rechters de vordering van 48 maanden van het openbaar ministerie gevolgd hebben. Opmerkelijk is dat 26,7% de maximumstraf van 60 maanden verkiest. Alle verkozen waarden van de rechters liggen binnen de minimum- en maximumstraf van het artikel 400 van het Strafwetboek, namelijk tussen 24 en 60 maanden gevangenisstraf.

De mediaan bij de rechters bedraagt 48 maanden gevangenisstraf. De vordering van het parket wordt dus bevestigd.

Andere straf

Andere straffen	Procent (absoluut aantal)
Eventueel deel van de straf met voorwaarden	66,7 (2)
Veroordeling op burgerlijk vlak (schadevergoeding)	33,3 (1)
Totaal	100,0 (3)

Tabel 30: Overzicht andere straffen rechters, case 1²¹

²¹ Door het kleine absolute aantal, mogen de percentages niet overschat worden.

Een volledig voorwaardelijke straf is niet gepast en daarom halen twee rechters aan dat eventueel een deel van de straf met voorwaarden kan uitgesproken worden. Daarnaast spreekt één rechter over een veroordeling op burgerlijk vlak, waarmee een schadevergoeding voor het slachtoffer bedoeld wordt.

5.1.3 Motivatie rechters

De meeste rechters vinden een strenge tussenkomst in deze case terecht. Het slachtoffer heeft ernstige en blijvende gevolgen opgelopen en de dader heeft zichzelf niet aangegeven. Een bepaalde rechter motiveert zijn beslissing als volgt. Volgens hem moet een straf hoog genoeg zijn om drie redenen: de strafrechtelijke voorgaanden, de zwaarwichtigheid van de feiten en de nood aan een effectieve uitzetting van een deel van een gevangenisstraf.

De lage geldboetes worden door de rechters opgelegd om zo het slachtoffer te verzekeren van een schadevergoeding. Een geldboete moet eerder als symbolisch gezien worden. Sommige rechters stellen ook dat een gevangenisstraf niet te hoog mag zijn, gezien de jonge leeftijd van de dader.

Velen halen een voorwaardelijke straf aan. Ze suggereren dat een deel van de straf met probatievoorwaarden moet uitgesteld worden. Voorwaarden die men aanhaalt zijn een agressiebeheersing en het vergoeden van het slachtoffer. Een andere rechter kende geen voorwaardelijke straf toe en motiveert zijn beslissing als volgt. De betrokkene zal toch voor de commissie voorwaardelijke invrijheidstelling moeten verschijnen, waar voorwaarden aan hem zullen worden opgelegd. Uiteindelijk zijn deze voorwaarden noodzakelijk bij de re-integratie in de maatschappij en om de betrokkene op het rechte pad te houden. Anderen stellen dat uitstel in deze case niet gepast is, gezien de beklaagde op die manier onvoldoende de ernst van de feiten zou inzien.

Één rechter sprak over een werkstraf. Maar volgens hem lijken de feiten te ernstig voor een werkstraf. Het zou ook niet lukken om op die manier een begeleiding voor agressiebeheersing af te dwingen.

5.2 Casestudy 2: Lichte mishandeling

5.2.1 Algemeen: De straffen

Straf	Procent (absoluut aantal)
Gevangenisstraf	93,8 (15)
Geldboete	81,3 (13)
Voorwaardelijke straf	43,8 (7)
Andere straf	25,0 (4)
Werkstraf	0,0 (0)

Tabel 31: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal rechters, case 2²²

Opnieuw wordt een gevangenisstraf het meest aangekruist door de rechters. Maar liefst vijftien van de zestien rechters of 93,8% kruist deze straf aan. Daarnaast kiest ook 81,3% van de rechters voor een geldboete. Opvallend is dat bij deze case een voorwaardelijke straf door 43,8% van de rechters aangekruist is. De feiten zijn lichter dan in case 1, wat aan de basis kan liggen voor deze keuze. Daarnaast geeft 25% van de rechters een andere straf op. Opnieuw wordt een werkstraf door de rechters niet aangekruist.

Aantal straffen	Procent (absoluut aantal)
Één straf	12,5 (2)
Twee straffen	37,5 (6)
Drie straffen	43,8 (7)
Vier straffen	6,3 (1)
Vijf straffen	/
Totaal	100,0 (16)

Tabel 32: Aantal aangekruiste straffen bij rechters, case 2

Straf	Procent (absoluut aantal)
Gevangenisstraf	38,5 (15)
Geldboete	33,3 (13)
Andere straf	17,9 (7)
Voorwaardelijke straf	10,3 (4)
Werkstraf	/
Totaal	100,0 (39)

Tabel 33: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen bij rechters, case 2

Uit de vorige tabel kon afgeleid worden dat drie straffen procentueel veel aangekruist werden. In linkse tabel hierboven is te zien dat 43,8% ook effectief voor drie straffen kiest. Van deze zeven rechters, verkiezen vier rechters een combinatie van een geldboete, een gevangenisstraf en een voorwaardelijke straf. De andere drie rechters gaan voor een combinatie van een geldboete, een gevangenisstraf en aan andere straf. Daarnaast kiest 35,7% van de rechters voor een combinatie van twee straffen. Op één rechter na kiezen al deze rechters voor de combinatie van een geldboete en een gevangenisstraf. Twee rechters of 12,5% verkiezen slechts één straf. De ene rechter gaat voor een gevangenisstraf, de andere voor een voorwaardelijke straf. Ten slotte koos één rechter voor een combinatie van vier straffen, namelijk een geldboete, een gevangenisstraf, een voorwaardelijke straf en een andere straf.

²² De som van de percentages in deze tabel is niet gelijk aan 100% aangezien meerdere straffen door de respondenten konden aangeduid worden. Er wordt per straf bekeken hoeveel respondenten de straf aangekruist hebben in verhouding met het totaal aantal respondenten.

In de rechtse tabel is af te leiden dat 38,5% van de rechters in verhouding met alle aangekruiste straffen, kiest voor een gevangenisstraf. Ook 33,3% kiest voor een gevangenisstraf. Daarnaast wordt een andere straf met 17,9% ten opzichte van alle aangekruiste straffen door de rechters aangekruist en een voorwaardelijke straf met 10,3%.

5.2.2 De strafmaat

Geldboete

Geldboete in euro	Procent (absolute aantal)
50	25,0 (3)
75	16,7 (2)
100	33,3 (4)
150	8,3 (1)
400	8,3 (1)
500	8,3 (1)
Totaal	100,0 (12)

Parameters van centraliteit:

- Modus: 100
- Mediaan: 100
- Gemiddelde: 148,8

Tabel 34: Gekozen bedragen bij rechters, case 2

Een geldboete van 100 euro is door 33,3% van de rechters verkozen. Daarnaast gaan 25% van de rechters voor de minimumgeldboete van 50 euro. Twee rechters, of 16,7%, gaan voor een bedrag van 75 euro. Één rechter verkiest een bedrag van 150 euro, dit bedrag valt nog binnen het wettelijke maximumbedrag van 200 euro. Twee rechters verkiezen echter een zwaardere straf dan het wettelijke maximumbedrag, met respectievelijk een geldboete van 400 en 500 euro.

De mediaan bij de rechters is een geldboete van 100 euro. Deze straf is iets punitiever dan de vooropgestelde 75 euro van het parket. Vermeerderd met de wettelijke opdecimen, komt de mediaan op een geldboete van 600 euro.

Gevangenisstraf

Gevangenisstraf in maanden	Procent (absolute aantal)
3	7,1 (1)
9	7,1 (1)
12	21,4 (3)
15	28,6 (4)
18	14,3 (2)
24	14,3 (2)
30	7,1 (1)
Totaal	100,0 (14)

Parameters van centraliteit:

- Modus: 15
- Mediaan: 15
- Gemiddelde: 15,8

Tabel 35: Gekozen aantal maanden bij rechters, case 2

Het merendeel van de rechters, meer bepaald 28,6% verkiest een gevangenisstraf van 15 maanden. Daarnaast gaat ook 21,4% voor een gevangenisstraf van 12 maanden. Ook een gevangenisstraf van 18 en 24 maanden worden beide door 14,3% van de rechters verkozen. Bovendien kiest telkens één rechter voor een gevangenisstraf van 3 maanden, 9 maanden en 30 maanden. Dit laatste aantal ligt echter boven de wettelijke maximumstraf van 24 maanden bepaald in artikel 399 van het Strafwetboek. De mediaan bij rechters is een gevangenisstraf van 15 maanden. Deze stemt overeen met de vordering van het parket.

Andere straf

Andere straffen	Procent (absolute aantal)
Veroordeling op burgerlijk vlak (schadevergoeding)	33,3 (1)
Deels uitstel	33,3 (1)
Deels uitstel gekoppeld aan alcoholbegeleiding	33,3 (1)
Totaal	100,0 (3)

Tabel 36: Overzicht andere straffen rechters, case 2²³

Drie rechters geven ook een andere straf op. Opnieuw komt de veroordeling op burgerlijk vlak terug naar voor. Daarnaast kiezen twee rechters voor een gedeeltelijk uitstel van de straf. De ene rechter koppelt dit aan een voorwaarde, namelijk een alcoholbegeleiding.

5.2.3 Motivatie rechters

Een rechter motiveert zijn hoge geldboete met uitstel met het oog op voorkoming van recidive en om hem toe te laten het slachtoffer te vergoeden.

Daarnaast zouden verschillende rechters een volledig uitstel met probatievoorwaarden uitspreken indien zij meer gedetailleerde informatie over het slachtoffer zouden hebben. Deze probatievoorwaarden kunnen zijn: het slachtoffer vergoeden, begeleidingsproject ‘dader in zicht’ volgen, cursus ‘omgaan met alcohol’ volgen, cursus agressiebeheersing volgen,... Velen onderschatten deze voorwaarden. Deze vragen veel meer energie van een veroordeelde dan gedacht wordt. Ze zouden dit volledige uitstel uitspreken omdat men veronderstelt dat het slachtoffer zich burgerlijke partij zal stellen en op die manier een zware schadevergoeding zal eisen.

²³ Door het kleine absolute aantal, mogen de percentages niet overschat worden.

5.3 Casestudy 3: Woninginbraak

5.3.1 Algemeen: De straffen

Straf	Procent (absoluut aantal)
Gevangenisstraf	100,0 (16)
Geldboete	31,3 (5)
Andere straf	12,5 (2)
Voorwaardelijke straf	6,3 (1)
Werkstraf	0,0 (0)

Tabel 37: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal rechters, case 3²⁴

Een opmerkelijke vaststelling, alle zestien rechters of met andere woorden de volle 100% kruist een gevangenisstraf aan. Iets meer dan 30% duidt ook een geldboete aan. Daarnaast kiezen nog enkele rechters voor een andere of een voorwaardelijke straf. Een werkstraf wordt opnieuw niet verkozen.

Aantal straffen	Procent (absoluut aantal)
Één straf	50,0 (8)
Twee straffen	50,0 (8)
Drie straffen	/
Vier straffen	/
Vijf straffen	/
Totaal	100,0 (16)

Tabel 38: Aantal aangekruiste straffen bij rechters, case 3

Straf	Procent (absoluut aantal)
Gevangenisstraf	66,7 (16)
Geldboete	20,8 (5)
Voorwaardelijke straf	8,3 (2)
Andere straf	4,2 (1)
Werkstraf	/
Totaal	100,0 (24)

Tabel 39: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen bij rechters, case 3

Het aantal straffen die rechters verkiezen is mooi in evenwicht. De helft van de rechters verkiest één straf, namelijk een gevangenisstraf. De andere helft gaat voor een combinatie van twee straffen. De combinaties zijn een gevangenisstraf met een geldboete of een andere straf of een voorwaardelijke straf.

Wanneer het aandeel van een gevangenisstraf op het totaal aantal aangekruiste straffen wordt bekeken, kiezen 66,7% van de rechters voor een gevangenisstraf. Een geldboete wordt door 20,8% van de rechters gekozen, een voorwaardelijke straf door 8,3% en een andere straf door 4,2%.

²⁴ De som van de percentages in deze tabel is niet gelijk aan 100% aangezien meerdere straffen door de respondenten konden aangeduid worden. Er wordt per straf bekeken hoeveel respondenten de straf aangekruist hebben in verhouding met het totaal aantal respondenten.

5.3.2 De strafmaat

Geldboete

Geldboete in euro	Procent (absoluut aantal)
100	50,0 (2)
250	25,0 (1)
300	25,0 (1)
Totaal	100,0 (4)

Parameters van centraliteit:

- Modus: 100
- Mediaan: 175
- Gemiddelde: 187,5

Tabel 40: Gekozen bedragen bij rechters, case 3

Van de vier rechters die een geldboete verkiezen, gaan er twee rechters voor een geldboete van 100 euro. De andere twee rechters gaan voor een opmerkelijk hogere geldboete van enerzijds 250 euro en anderzijds 300 euro. Nochtans staat in artikel 467 van het Strafwetboek geen geldboete beschreven.

Gevangenisstraf

Gevangenisstraf in maanden	Procent (absoluut aantal)
15	7,1 (1)
16	7,1 (1)
24	21,4 (3)
30	28,6 (4)
36	7,1 (1)
40	7,1 (1)
48	7,1 (1)
60	7,1 (1)
108	7,1 (1)
Totaal	100,0 (14)

Parameters van centraliteit:

- Modus: 30
- Mediaan: 30
- Gemiddelde: 36,8

Tabel 41: Gekozen bedragen bij rechters, case 3

Hierboven was al duidelijk dat rechters massaal voor een gevangenisstraf kiezen. Uit tabel 41 blijkt dat de overeenstemming in de keuze van de strafmaat veel minder groot is. Zo kiezen rechters een gevangenisstraf tussen 15 en 108 maanden. Het meest wordt een gevangenisstraf van 30 maanden verkozen, dit door 28,6% van de rechters. Tevens wordt een gevangenisstraf van 24 maanden door 21,4% van de rechters verkozen. Alle andere opgesomde aantal maanden worden slechts door één rechter opgegeven. Deze zijn 15, 16, 36, 40, 48, 60 en 108 maanden. Opvallend is wel dat deze straffen grotendeels onder de wettelijk voorgestelde minimumstraf van 60 maanden liggen. De meeste rechters gaan het misdrijf dus gaan correctionaliseren waardoor er minimaal een gevangenisstraf van 1 maand kan uitgesproken worden.

De mediaan bij de rechters is een gevangenisstraf van 30 maanden. Deze ligt 6 maanden boven het gevorderde aantal maanden van het openbaar ministerie. De rechters zijn bijgevolg iets punitiever dan het parket in deze case.

Andere straf

Andere straffen	Procent (absoluut aantal)
Eventueel deel van de straf met voorwaarden	66,7 (2)
Veroordeling op burgerlijk vlak (schadevergoeding)	33,3 (1)
Totaal	100,0 (3)

Tabel 42: Overzicht andere straffen rechters, case 2²⁵

Opnieuw geven twee rechters een gedeeltelijk uitstel met voorwaarden op als andere straf. Ook de veroordeling op burgerlijk vlak wordt door een rechter terug aangehaald.

5.3.3 Motivatie rechters

Alle rechters vinden een vrijheidsberovende maatregel zeker nodig in deze case, deels ook door het traumatiserend effect op het slachtoffer. Andere rechters zeggen dan weer dat de omvang van de geleden schade irrelevant is.

Het strafverleden vereist volgens verscheidene rechters een strenge effectieve gevangenisstraf. Deze ernstige straf is ook noodzakelijk ter bescherming van de maatschappij. Deze rechters vinden dan ook de vordering van het parket te mild aangezien de beruchte inbreker waarschijnlijk geen uitstel meer kan krijgen. Het strafrechtelijk verleden speelt dus een belangrijke rol in het beslissingsproces. Ook het recidivegevaar van de veroordeelde is zeer hoog, gelet op zijn gokverslaving.

Wanneer het misdrijf gecorrectionaliseerd wordt kan de straf herleid worden naar minimum 1 maand gevangenisstraf en een geldboete van 26 euro. Een bepaalde rechter legt voor de helft een voorwaardelijke straf op om de veroordeelde terug op de reguliere arbeidsmarkt te kunnen krijgen. Een probatievoorwaarde hierbij kan zijn dat de dader een ernstige inspanning moet doen om de burgerlijke partij te vergoeden. Één rechter overwoog ook een werkstraf van 180 uur.

²⁵ Door het kleine absolute aantal, mogen de percentages niet overschat worden.

6 De punitiviteitskloof

In dit deel wordt bekeken of er effectief een punitiviteitskloof bestaat tussen rechters en burgers, in dit geval jongvolwassenen. Per artikel wordt zowel de straf als de strafmaat van zowel de jongvolwassenen als van de rechters besproken en vergeleken.

Opgelet, in dit onderdeel zal geen significantietoets worden toegepast gezien de kleine absolute aantallen bij rechters. Doch zullen er percentages weergegeven worden. Om interpretatiefouten te vermijden wordt in enkele gevallen bij de bespreking van de tabellen het absolute aantal vermeld in de plaats van de percentages.

6.1 Casestudy 1: Opzettelijke slagen en verwondingen

6.1.1 Algemeen: De straffen

Straf	Procent (absoluut aantal)	
	Studenten	Rechters
Gevangenisstraf	87,3 (310)	93,8 (15)
Geldboete	80,6 (286)	87,5 (14)
Werkstraf	28,5 (101)	0,0 (0)
Andere straf	16,6 (59)	25,0 (4)
Voorwaardelijke straf	6,2 (22)	25,0 (4)

Tabel 43: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal respondenten bij studenten en rechters, case 1²⁶

Opvallend is dat zowel studenten als rechters overtuigend voor een geldboete en/of een gevangenisstraf kiezen. Bij studenten gaat dit om ongeveer 80% voor een geldboete en ongeveer 87% voor een gevangenisstraf. Bij de rechters liggen de percentages iets hoger, ongeveer 87% kiest voor een geldboete en net geen 94% voor een gevangenisstraf. Een ander in het oog springend feit is een werkstraf. Geen enkele rechter acht dit als een gepaste straf, terwijl 28,5% van de studenten voor een werkstraf kiest. Daarnaast worden een voorwaardelijke straf als ook een zelf te bepalen andere straf allebei door 25% van de rechters geprefereerd. Bij de studenten kiest slechts 6,2% voor een voorwaardelijke straf en 16,6% voor een andere straf.

²⁶ De som van de percentages in deze tabel is niet gelijk aan 100% aangezien meerdere straffen door de respondenten konden aangeduid worden. Er wordt per straf bekeken hoeveel respondenten de straf aangekruist hebben in verhouding met het totaal aantal respondenten.

Straf	Procent (absoluut aantal)	
	Studenten	Rechters
Gevangenisstraf	39,8 (310)	40,5 (15)
Geldboete	36,8 (286)	37,8 (14)
Werkstraf	13,0 (101)	/
Andere straf	7,6 (59)	10,8 (4)
Voorwaardelijke straf	2,8 (22)	10,8 (4)
Totaal	100,0 (778)	100,0 (37)

Tabel 44: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen bij studenten en rechters, case 1

Aantal straffen	Procent (absoluut aantal)	
	Studenten	Rechters
Één straf	16,3 (58)	/
Twee straffen	54,4 (193)	68,8 (11)
Drie straffen	23,4 (83)	31,3 (5)
Vier straffen	5,6 (20)	/
Vijf straffen	0,3 (1)	/
Totaal	100,0 (355)	100,0 (16)

Tabel 45: Aantal aangekruiste straffen bij studenten en rechters, case 1

In verhouding met alle aangeduide straffen verkiezen beide groepen een geldboete en een gevangenisstraf het meest. Bij de rechters gaat dit om 40,5% voor een gevangenisstraf en 37,8% voor een geldboete, bij de jongvolwassenen gaat dit om 39,8% voor een gevangenisstraf en 36,8% voor een geldboete. De verhouding tussen beide groepen verschilt dus niet zo veel.

Maar liefst 68,8% van de rechters kiest twee straffen. Hiervan kiest 81,8% van deze rechters de combinatie gevangenisstraf en geldboete. De overige rechters (31,3%) verkiezen drie straffen. Bij de jongvolwassenen is dit meer verdeeld. Zo gaat 54,4% voor twee straffen; 23,4% voor drie straffen en 16,3% voor één straf. De overige jongeren kiezen voor vier of vijf straffen. Bij jongvolwassenen springt de combinatie geldboete en gevangenisstraf met 80,8% ook het meest in het oog.

6.1.2 De strafmaat

Geldboete

Geldboete in euro	Procent (absoluut aantal)
26	7,1 (1)
100	7,1 (1)
200	35,7 (5)
250	14,3 (2)
400	21,4 (3)
500	14,3 (2)
Totaal	100,0 (14)

Tabel 46: Gekozen bedragen bij rechters, case 1

Geldboete in euro	Procent (absoluut aantal)
400	6,5 (18)
500	10,1 (28)
1000	12,2 (34)
2000	10,1 (28)
5000	12,9 (36)
10000	9,0 (25)
Andere	39,2 (109)
Totaal	100,0 (278)

Tabel 47: Meest gekozen bedragen bij studenten, case 1

	Modus	Mediaan	Gemiddelde
Rechters	200	225	200
Jongvolwassenen	5000	2000	15386,7

Tabel 48: Overzicht modus, mediaan en gemiddelde bij bedragen rechters en jongvolwassenen, case 1

Opmerkelijk zijn de grote verschillen qua keuze van bedragen tussen beide groepen. Dit komt voor een deel doordat jongvolwassenen onmiddellijk een effectieve som bepalen, terwijl het bedrag van de rechters nog moet vermeerderd worden met 50 opdecimen, met andere woorden vermenigvuldigd moet worden met zes. Wanneer de mediaan, 225 euro, vermenigvuldigd worden met zes heeft dit 1350 euro als uitkomst. Dit wil zeggen dat studenten punitiever zijn in het opleggen van hun geldboete. Net geen 36% van de rechters verkiest een geldboete van 200 euro, terwijl bij de jongvolwassenen 12,9% voor 5000 euro kiest.

Bij de rechters liggen de modus, mediaan en het gemiddelde in elkaars verlengde. Dit komt omdat er geen uitschieters zijn. Bij de studenten zijn de verschillen echter groot. Dit als gevolg van de asymmetrische verdeling of met andere woorden de aanwezigheid van verschillende uitschieters.

Wanneer de vordering van het parket in het artikel ook in rekening wordt gebracht. Dan is te zien dat slechts 21,4% van de rechters het parket volgt door een geldboete van 400 euro op te leggen.

Dit misdrijf valt onder toepassing van artikel 400 van het Strafwetboek. Dit artikel legt een geldboete van 200 euro tot 500 euro op. Twee rechters, respectievelijk 14,3%, hebben een lagere geldboete opgelegd, dan het wettelijke minimum. Zij kozen een straf van 26 en 100 euro. Zij motiveren deze keuze door te stellen dat een geldboete eerder symbolisch is en zij de vergoeding van het slachtoffer belangrijker achten dan het spijzen van de staatskas.

Gevangenisstraf

Gevangenisstraf in maanden	Procent (absoluut aantal)
24	6,7 (1)
36	6,7 (1)
40	13,3 (2)
48	40,0 (6)
55	6,7 (1)
60	26,7 (4)
Totaal	100,0 (16)

Tabel 49: Gekozen aantal maanden bij rechters, case 1

Gevangenisstraf in maanden	Procent (absoluut aantal)
12	6,3 (19)
24	6,0 (18)
36	8,0 (24)
48	14,9 (45)
60	27,5 (83)
72	5,0 (15)
120	7,0 (21)
Andere	25,5 (77)
Totaal	100,0 (302)

Tabel 50: Meest gekozen aantal maanden bij studenten, case 1

	Modus	Mediaan	Gemiddelde
Rechters	48	48	48,2
Jongvolwassenen	60	50	58,8

Tabel 51: Overzicht modus, mediaan en gemiddelde aantal maanden bij rechters en jongvolwassenen, case 1

De mediaan bij rechters en jongvolwassenen zijn ongeveer gelijk. Hiermee volgen zowel de rechters als de jongvolwassenen de vordering van het parket, namelijk een gevangenisstraf van 48 maanden. Jongvolwassenen zijn in dit geval dus iets punitiever, maar het verschil van twee maanden is verwaarloosbaar. Zo verkiest 27,5% van de jongvolwassenen een gevangenisstraf van 60 maanden. Bij de rechters is de modus, net zoals de mediaan, 48 maanden.

Werkstraf

Werkstraf in uur	Procent (absoluut aantal)
48	6,1 (6)
50	8,2 (8)
100	15,3 (15)
120	7,1 (7)
200	7,1 (7)
1000	5,1 (5)
Andere	51,0 (50)
Totaal	100,0 (98)

Tabel 52: Meest gekozen aantal uur bij studenten, case 1

	Modus	Mediaan	Gemiddelde
Jongvolwassenen	100	120	1531,5

Tabel 53 : Overzicht modus, mediaan en gemiddelde aantal uur bij jongvolwassenen, case 1

Verschillende jongvolwassenen vinden een werkstraf een gepaste straf voor de dader. De mediaan is een werkstraf van 120 uur. Een werkstraf van 100 uur wordt gekozen door 15,3% van de

jongvolwassenen die een werkstraf verkiest. Daarentegen heeft geen enkele rechter ervoor gekozen een werkstraf op te leggen.

Andere straf

Andere straffen	Procent (absoluut aantal)
Eventueel deel van de straf met voorwaarden	66,7 (2)
Veroordeling op burgerlijk vlak (schadevergoeding)	33,3 (1)
Totaal	100,0 (3)

Tabel 54: Overzicht andere straffen rechters, case 1²⁷

Andere straffen	Procent (absoluut aantal)
Terugbetaling medische kosten	39,0 (23)
Schadevergoeding aan slachtoffer	15,3 (9)
Levenslange opsluiting	13,6 (8)
Psychologische begeleiding	8,5 (5)
Alcohol- agressiebegeleiding	6,8 (4)
Werken in revalidatiecentrum	6,8 (4)
Doodstraf	5,1 (3)
Verontschuldigen aan slachtoffer	3,4 (2)
De dader dezelfde verwondingen geven als het slachtoffer	1,7 (1)
Totaal	100,0 (59)

Tabel 55: Overzicht andere straffen studenten, case 1

Rechters kiezen niet vaak voor een andere straf. Twee andere straffen kwamen naar voor. Twee rechters halen aan dat de straf eventueel een deel uitgesteld kan worden dit gekoppeld aan voorwaarden. Daarnaast vermeldt één rechter de veroordeling op burgerlijk vlak, een bijkomende 'straf' die 15,3% van de jongvolwassenen tevens ook aanhaalde. Bij jongvolwassenen is de terugbetaling van de medische kosten met 39% het meest verkozen.

6.2 Casestudy 2: Lichte mishandeling

6.2.1 Algemeen: De straffen

Straf	Procent (absoluut aantal)	
	Studenten	Rechters
Geldboete	83,0 (264)	81,3 (13)
Gevangenisstraf	78,0 (248)	93,8 (15)
Werkstraf	35,8 (114)	0,0 (0)
Voorwaardelijke straf	11,9 (38)	43,8 (7)
Andere straf	9,7 (31)	25,0 (4)

Tabel 56: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal respondenten bij studenten en rechters, case 2²⁸

²⁷ Door het kleine absolute aantal, mogen de percentages niet overschat worden.

²⁸ De som van de percentages in deze tabel is niet gelijk aan 100% aangezien meerdere straffen door de respondenten konden aangeduid worden. Er wordt per straf bekeken hoeveel respondenten de straf aangekruist hebben in verhouding met het totaal aantal respondenten.

Opnieuw komen de twee meest verkozen straffen bij studenten en rechters overeen. Al liggen de verhoudingen bij studenten iets lager en anders. Zo kruiste 264 van de 318 studenten of 83% een geldboete aan en 78% een gevangenisstraf. Bij de rechters gaat de voorkeur eerder naar een gevangenisstraf met net geen 94% gevolgd door een geldboete met 81,3%. Een werkstraf wordt opnieuw niet verkozen door de rechters, dit in tegenstelling tot bij de studenten waar net geen 36% voor een werkstraf kiest. Een voorwaardelijke straf wordt door 43,8% van de rechters verkozen. Amper 11,9% van de studenten kiest voor deze straf. Net geen 10% van de studenten stelt zelf een andere straf voor, terwijl 25% van de rechters deze keuze maakten.

Straf	Procent (absoluut aantal)	
	Studenten	Rechters
Gevangenisstraf	38,0 (264)	38,5 (15)
Geldboete	35,7 (248)	33,3 (13)
Werkstraf	16,4 (114)	/
Andere straf	5,5 (38)	17,9 (7)
Voorwaardelijke straf	4,5 (31)	10,3 (4)
Totaal	100,0 (695)	100,0 (39)

Tabel 57: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen bij studenten en rechters, case 2

Aantal straffen	Procent (absoluut aantal)	
	Studenten	Rechters
Één straf	14,8 (47)	12,5 (2)
Twee straffen	56,9 (181)	37,5 (6)
Drie straffen	23,6 (75)	43,8 (7)
Vier straffen	4,4 (14)	6,3 (1)
Vijf straffen	0,3 (1)	/
Totaal	100,0 (318)	100,0 (16)

Tabel 58: Aantal aangekruiste straffen bij studenten en rechters, case 2

Zowel studenten als rechters kiezen met ongeveer 38% voor een gevangenisstraf indien alle straffen in rekening worden gebracht. Gevolgd door 35,7% van de studenten die voor een geldboete kiezen en 33,3% van de rechters. Opmerkelijk is dat net geen 18% van de rechters een andere straf kiest voor de dader. Bij de studenten gaat dit slechts om 5,5%.

Bij de studenten gaat 56,9% voor twee straffen, bij de rechters gaat dit om zo'n 37,5%. Echter gaan het merendeel; 43,8% van de rechters voor drie straffen. Als er gekeken wordt om welke combinatie straffen het gaat dan kiezen de meeste rechters met 57,1% voor de combinatie geldboete, gevangenisstraf en werkstraf. De andere 42,9% ging voor de combinatie geldboete, gevangenisstraf en een andere straf.

6.2.2 De strafmaat

Geldboete

Geldboete in euro	Procent (absolute aantal)
50	25,0 (3)
75	16,7 (2)
100	33,3 (4)
150	8,3 (1)
400	8,3 (1)
500	8,3 (1)
Totaal	100,0 (12)

Tabel 59: Gekozen bedragen bij rechters, case 2

Geldboete in euro	Procent (absoluut aantal)
100	7,5 (20)
200	8,3 (22)
500	14,3 (38)
1000	13,6 (36)
2000	7,9 (21)
Andere	48,3 (128)
Totaal	100,0 (265)

Tabel 60: Meest gekozen bedragen bij studenten, case 2

	Modus	Mediaan	Gemiddelde
Rechters	100	100	145,8
Jongvolwassenen	500	600	5919,6

Tabel 61: Overzicht modus, mediaan en gemiddelde bij bedragen rechters en jongvolwassenen, case 2

De mediaan bij de rechters bedraagt 100 euro, bij de studenten is dit 600 euro. Dit is een groot verschil, tenzij men rekening houdt met het vermeerderen van de opdecimen. Op die manier wordt het bedrag verhoogd tot 600 euro. Dit betekent dat rechters en jongvolwassenen gelijkaardig straffen.

In deze tweede case straffen zowel de rechters als de jongvolwassenen iets strenger dan het parket, die een geldboete van 75 euro vordert. Ook is te zien dat 25% van de rechters de minimum straf uit artikel 399 van het Strafwetboek verkiest. Dit omdat zij deels verwachten dat het slachtoffer via de burgerlijke procedure een fikse schadevergoeding zou eisen. En om te vermijden dat de dader deze schadevergoeding niet zou kunnen betalen, gaan ze voor de minimumstraf. Er zijn ook twee rechters, of samen 16,3%, die een straf uitspreken die hoger is dan de maximumstraf. De ene rechter motiveert zijn uitspraak door het feit dat het om zinloos geweld in combinatie met recidive gaat. De andere rechter motiveert zijn hoge geldboete met het feit dat het slachtoffer misschien geluk heeft gehad en er dus zwaardere letsels konden opgelopen zijn.

Gevangenisstraf

Gevangenisstraf in maanden	Procent (absolute aantal)
3	7,1 (1)
9	7,1 (1)
12	21,4 (3)
15	28,6 (4)
18	14,3 (2)
24	14,3 (2)
30	7,1 (1)
Totaal	100,0 (14)

Tabel 62: Gekozen aantal maanden bij rechters, case 2

Gevangenisstraf in maanden	Procent (absoluut aantal)
6	9,0 (22)
12	18,0 (44)
15	5,3 (13)
18	6,1 (15)
24	14,7 (36)
36	5,3 (13)
60	4,9 (12)
Andere	36,7 (90)
Totaal	100,0 (245)

Tabel 63: Meest gekozen aantal maanden bij studenten, case 2

	Modus	Mediaan	Gemiddelde
Rechters	15	15	15,9
Jongvolwassenen	12	15	26,0

Tabel 64: Overzicht modus, mediaan en gemiddelde aantal maanden bij rechters en jongvolwassenen, case 2

Zowel de rechters als de jongvolwassenen volgen de vordering van 15 maanden gevangenisstraf van de staande magistratuur. Bij beiden bedraagt de mediaan dan ook 15 maanden. Zo gaat 28,6% van de rechters ook effectief voor een gevangenisstraf van 15 maanden, maar ook 21,4% van de rechters gaat voor een straf van 12 maanden. Bij de jongvolwassenen gaat 18% voor een straf van 12 maanden en 14,7% voor een straf van 24 maanden.

Opvallend is dat één rechter of 7,1% een hogere straf oplegt dan de wettelijke maximumstraf. Hij motiveert zijn keuze door te stellen dat de letsels minder ernstig zijn dan in case één maar dit op basis van een portie geluk gebaseerd kan zijn. De feiten op zich zijn volgens hem ernstig genoeg.

Werkstraf

Werkstraf in uur	Procent (absoluut aantal)
48	6,0 (7)
50	14,7 (17)
60	5,2 (6)
100	8,6 (10)
120	6,9 (8)
Andere	58,6 (68)
Totaal	100,0 (116)

Tabel 65: Meest gekozen aantal uur bij studenten, case 2

	Modus	Mediaan	Gemiddelde
Jongvolwassenen	50	80	1360,3

Tabel 66: Overzicht modus, mediaan en gemiddelde aantal uur bij jongvolwassenen, case 2

Net zoals bij de eerste case verkiezen rechters geen werkstraf te geven. Jongvolwassenen doen dit echter wel opnieuw. De mediaan bedraagt een werkstraf van 80 uur. Het grootste aantal jongvolwassenen, net geen 15%, gaat voor een werkstraf van 50 uur.

Andere straf

Andere straffen	Procent (absoluut aantal)
Veroordeling op burgerlijk vlak (schadevergoeding)	33,3 (1)
Deels uitstel	33,3 (1)
Deels uitstel gekoppeld aan alcoholbegeleiding	33,3 (1)
Totaal	100,0 (3)

Tabel 67: Overzicht andere straffen rechters, case 2²⁹

Andere straffen	Procent (absoluut aantal)
Terugbetaling medische kosten	29,0 (9)
Alcohol- agressiebegeleiding	29,0 (9)
Psychologische begeleiding	19,4 (6)
Levenslange opsluiting	9,7 (3)
Schadevergoeding aan slachtoffer	3,2 (1)
Doodstraf	3,2 (1)
Werken in revalidatiecentrum	3,2 (1)
De dader dezelfde verwondingen geven als het slachtoffer	3,2 (1)
Totaal	100 (31)

Tabel 68: Overzicht andere straffen studenten, case 2

Rechters baseren hun andere straffen eerder op uitstel of probatieuitstel. Het probatieuitstel vindt aansluiting bij de verschillende begeleidingen die jongeren voorstellen zoals de alcoholbegeleiding. Daarnaast haalt men ook de veroordeling op burgerlijk vlak of een schadevergoeding voor het slachtoffer opnieuw aan. Bij de jongvolwassenen is naast de alcohol- en agressiebegeleiding ook de terugbetaling van de medische kosten opnieuw populair met 29%.

²⁹ Door het kleine absolute aantal, mogen de percentages niet overschat worden.

6.3 Casestudy 3: Woninginbraak

6.3.1 Algemeen: De straffen

Straf	Procent (absoluut aantal)	
	Studenten	Rechters
Gevangenisstraf	83,4 (257)	100,0 (16)
Geldboete	70,1 (216)	31,3 (5)
Werkstraf	38,6 (119)	0,0 (0)
Andere straf	11,0 (34)	12,5 (2)
Voorwaardelijke straf	11,0 (34)	6,3 (1)

Tabel 69: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal respondenten bij studenten en rechters, case 3³⁰

Wanneer deze tabel bekeken wordt, valt onmiddellijk op dat maar liefst alle rechters, de volle 100%, voor een gevangenisstraf kiezen. In combinatie daarmee heeft 31,3% nog een geldboete opgelegd; 12,5% een andere straf en 6,3% heeft dit gekoppeld aan een voorwaardelijke straf.

Bij de studenten liggen de percentages wel anders. Een gevangenisstraf is met 83,4% ook wel de meest verkozen straf, maar ook een geldboete met 70,1% wordt vaak verkozen. Opnieuw wordt een werkstraf door de rechters niet gekozen maar verkiest 38,6% van de studenten deze straf echter wel.

Straf	Procent (absoluut aantal)	
	Studenten	Rechters
Gevangenisstraf	32,7 (216)	66,7 (16)
Geldboete	38,9 (257)	20,8 (5)
Werkstraf	18,0 (119)	/
Andere straf	5,2 (34)	4,2 (1)
Voorwaardelijke straf	5,2 (34)	8,3 (2)
Totaal	100,0 (660)	100,0 (24)

Tabel 70: Aangekruiste straffen ten opzichte van het totaal aantal aangekruiste straffen bij studenten en rechters, case 3

Aantal straffen	Procent (absoluut aantal)	
	Studenten	Rechters
Één straf	19,2 (59)	50,0 (8)
Twee straffen	51,3 (158)	50,0 (8)
Drie straffen	26,0 (80)	/
Vier straffen	3,2 (10)	/
Vijf straffen	0,3 (1)	/
Totaal	100,0 (308)	100,0 (16)

Tabel 71: Aantal aangekruiste straffen bij studenten en rechters, case 3

³⁰ De som van de percentages in deze tabel is niet gelijk aan 100% aangezien meerdere straffen door de respondenten konden aangeduid worden. Er wordt per straf bekeken hoeveel respondenten de straf aangekruist hebben in verhouding met het totaal aantal respondenten.

In deze case kiezen de rechters overtuigend voor een gevangenisstraf, deze straf heeft met 66,7% een groot aandeel in het totaal aantal aangekruiste straffen. Bij de jongeren is het beeld vertekend omdat velen een geldboete met een schadevergoeding verwarren. Vandaar komt een geldboete met 38,9% als meest aangekruiste straf naar voor.

Iets meer dan de helft van de studenten kiest voor twee straffen en meer bepaald gaat hiervan 62% voor de combinatie geldboete en gevangenisstraf. Dit moet opnieuw genuanceerd worden gezien de misvatting van de jongeren. Bij de rechters is het aantal straffen 50-50 verdeeld. De ene helft van de rechters verkiest één straf, namelijk 100% voor een gevangenisstraf. De andere helft verkiest twee straffen, namelijk 50% hiervan gaat voor de combinatie geldboete en gevangenisstraf.

6.3.2 De strafmaat

Geldboete

Geldboete in euro	Procent (absoluut aantal)
100	50,0 (2)
250	25,0 (1)
300	25,0 (1)
Totaal	100,0 (4)

Tabel 72: Gekozen bedragen bij rechters, case 3

Geldboete in euro	Procent (absoluut aantal)
5000	5,1 (11)
50000	11,2 (24)
100000	8,4 (18)
130000	7,9 (17)
150000	11,7 (25)
200000	8,4 (18)
Andere bedragen	47,2 (101)
Totaal	100,0 (214)

Tabel 73: Meest gekozen bedragen bij studenten, case 3

	Modus	Mediaan	Gemiddelde
Rechters	100	175	187,5
Jongvolwassenen	150000	77500	129298,9

Tabel 74: Overzicht modus, mediaan en gemiddelde bij bedragen rechters en jongvolwassenen, case 3

In deze laatste case vordert het parket geen geldboete. Ook artikel 467 van het Strafwetboek, waar dit misdrijf onder gekwalificeerd wordt, vermeldt geen geldboete. Toch wordt ook door enkele rechters een geldboete opgelegd. De mediaan is een geldboete van 175 euro, vermeerderd met de opdecimen komt dit neer op een geldboete van 1050 euro. De mediaan bij de studenten ligt op een geldboete van 77500 euro. Dit ligt heel hoog. Een verklaring hiervoor kan gevonden worden in het feit dat studenten een geldboete verwarren met een schadevergoeding aan het slachtoffer.

Gevangenisstraf

Gevangenisstraf in maanden	Procent (absoluut aantal)
15	7,1 (1)
16	7,1 (1)
24	21,4 (3)
30	28,6 (4)
36	7,1 (1)
40	7,1 (1)
48	7,1 (1)
60	7,1 (1)
108	7,1 (1)
Totaal	100,0 (14)

Tabel 75: Gekozen bedragen bij rechters, case 3

	Modus	Mediaan	Gemiddelde
Rechters	30	30	36,8
Jongvolwassenen	24	24	46,1

Tabel 77: Overzicht modus, mediaan en gemiddelde aantal maanden bij rechters en jongvolwassenen, case 3

Gevangenisstraf in maanden	Procent (absoluut aantal)
12	10,6 (27)
24	20,0 (51)
36	12,5 (32)
48	6,7 (17)
60	8,2 (21)
Andere	42,0 (107)
Totaal	100 (255)

Tabel 76: Meest gekozen bedragen bij studenten, case 3

In deze case vordert het openbaar ministerie een gevangenisstraf van 24 maanden. Deze straf ligt onder de minimumstraf uit artikel 467 van het Strafwetboek die een gevangenisstraf tussen 60 en 120 maanden oplegt. Toch leggen ook de rechters een straf op onder de wettelijke minimumstraf. Dit komt omdat men het misdrijf gecorrectionaliseerd heeft. De mediaan bij de rechters bedraagt 30 maanden gevangenisstraf. Bij de jongvolwassenen is de mediaan een gevangenisstraf van 24 maanden. Het oordeel van de jongeren is dus minder streng dan dat van de rechters. Zo kiest 20% van de jongvolwassenen voor een gevangenisstraf van 24 maanden terwijl 21,4% van de rechters dit doet. Zij verkiezen met 28,6% eerder 30 maanden gevangenisstraf.

Werkstraf

Werkstraf in uur	Procent (absoluut aantal)
50	10,2 (12)
100	13,6 (16)
120	5,1 (6)
200	6,8 (8)
300	6,8 (8)
500	5,1 (6)
Andere	52,5 (62)
Totaal	100,0 (118)

Tabel 78: Meest gekozen aantal uur bij studenten, case 3

	Modus	Mediaan	Gemiddelde
Jongvolwassenen	100	120	402,1

Tabel 79: Overzicht modus, mediaan en gemiddelde aantal uur bij jongvolwassenen, case 3

Ook voor deze laatste case kiest geen enkele rechter voor een werkstraf. Bij de jongeren is de mediaan een werkstraf van 120 uur. Daarnaast verkiest 13,6% van de jongeren een werkstraf van 100 uur.

Andere straf

Andere straffen	Procent (absoluut aantal)
Eventueel deel van de straf met voorwaarden	66,7 (2)
Veroordeling op burgerlijk vlak (schadevergoeding)	33,3 (1)
Totaal	100,0 (3)

Tabel 80: Overzicht andere straffen rechters, case 3³¹

Andere straffen	Procent (absoluut aantal)
Schadevergoeding voor de gestolen goederen	64,7 (22)
Behandelen gokverslaving	20,6 (7)
Beroepsverbod	5,9 (2)
Psychologische begeleiding	5,9 (2)
Doodstraf	2,9 (1)
Totaal	100,0 (34)

Tabel 81: Overzicht andere straffen studenten, case 3

Opnieuw komen bij de rechters dezelfde andere straffen naar voor zoals in case één en twee. Zo spreekt men terug over probatieuitstel en een burgerlijke veroordeling voor een schadevergoeding. In de lijst van andere straffen bij jongeren worden deze ook deels teruggevonden. Zo wil 64,7% een schadevergoeding voor het slachtoffer en stelt men begeleidingen voor, zowel psychologische als voor het behandelen van de gokverslaving, wat aan een probatieuitstel kan gekoppeld worden.

³¹ Door het kleine absolute aantal, mogen de percentages niet overschat worden.

7 Invloed van de achtergrondkenmerken op de strafkeuze bij studenten

In dit deel wordt gepoogd te onderzoeken of bepaalde achtergrondkenmerken samenhangen met specifieke strafkeuzes.

Per case zal een tabel weergegeven worden waarin telkens gekeken wordt naar drie achtergrondkenmerken namelijk geslacht, studierichting en leeftijd. Bij elke straf wordt bekeken hoeveel jongvolwassenen deze straf hebben aangekruist in verhouding met het totaal aantal respondenten binnen het specifieke achtergrondkenmerk. In de tabel worden enkel de waarden ‘aangekruist’ weergegeven. Iedere waarde is individueel bekeken en is telkens de verhouding ‘aangekruist’ tegenover ‘niet aangekruist’. Als er bijvoorbeeld bij de jongens onder het achtergrondkenmerk geslacht een percentage van 70% staat. Wil dit zeggen dat 70% van alle jongens een gevangenisstraf heeft aangeduid en 30% van de jongens niet. Het gaat hier dus niet om de verhouding jongens – meisjes. Wanneer de procenten zowel horizontaal als verticaal opgeteld worden zal de som dus geen 100% zijn. Het percentage van de totale steekproef stemt overeen met het gemiddelde van de percentages binnen de verschillende achtergrondkenmerken.

Bij elke tabel werd een Chikwadraattoets uitgevoerd. Hieruit kunnen we afleiden of het verband statistisch significant is of niet (Pauwels, 2012). De meeste cijfers zijn statistisch niet significant wat erop wijst dat de visie van een bepaalde onafhankelijke variabele niet verschilt van de afhankelijke variabele.

7.1 Casestudy 1: Opzettelijke slagen en verwondingen

Straf	Totale steekproef Procent (absoluut aantal)	Geslacht		Studierichting			Leeftijd			
		Procent (absoluut aantal)		Procent (absoluut aantal)			Procent (absoluut aantal)			
		Jongens	Meisjes	ASO	BSO	TSO	< 17	17	18	> 18
Gevangenisstraf	87,3 (310)	90,9 (140)	84,6 (170)	87,9 (189)	88,0 (22)	86,1 (99)	86,2 (25)	89,2 (157)	86,2 (100)	82,4 (28)
Geldboete	80,6 (286)	82,5 (127)	79,1 (159)	83,7 (180)	76,0 (19)	75,5 (87)	82,8 (24)	84,7 (149)	75,0 (87)	76,5 (26)
Werkstraf	28,5 (101)	22,7 (35)*	32,8 (66)*	28,4 (61)	28,0 (7)	28,7 (33)	51,7 (15)**	30,7 (54)**	20,7 (24)**	23,5 (8)**
Andere straf	16,6 (59)	16,2 (25)	16,9 (34)	17,7 (38)	16,0 (4)	14,8 (17)	10,3 (3)	18,2 (32)	14,7 (17)	16,6 (7)
Voorwaardelijke straf	6,2 (22)	3,2 (5)*	8,5 (17)*	7,0 (15)	12,0 (3)	3,5 (4)	6,9 (2)	5,1 (9)	7,8 (9)	5,9 (2)

* p < 0,05

** p < 0,01

*** p < 0,001

Tabel 82: Vergelijking straffen op basis van de achtergrondkenmerken, case 1

Geslacht

Net geen 91% van de jongens heeft een gevangenisstraf aangekruist als gepaste straf. Iets meer dan 9% van de jongens heeft deze straf dus niet aangekruist. Ook bij de meisjes lag het percentage hoog met 84,6%. Daarnaast kiezen ook 82,5% van de jongens voor eens geldboete en 79,1% van de meisjes. Het valt op dat meisjes procentueel iets minder dan jongens voor deze straffen kiezen. Dit komt omdat meisjes procentueel meer voor een werkstraf en een voorwaardelijke straf kiezen dan de jongens. Zo kiest 32,8% van de meisjes voor een werkstraf, terwijl 22,7% van de jongens dit maar doen. Bij een voorwaardelijke straf is het verschil niet zo groot. Zo gaat 8,5% van de meisjes en 3,2% van de jongens voor deze straf.

Studierichting

Zowel leerlingen uit ASO, BSO als TSO hebben een gevangenisstraf het meest aangekruist. Opmerkelijke verschillen zijn er niet met drie waarden tussen 86% en 88%. Als tweede meest aangekruiste straf komt opnieuw bij de drie studierichtingen, een geldboete naar voor. Bij deze straf zijn er echter wel enkele procentuele verschillen. Zo kiest 83,7% uit ASO voor deze straf, 76% uit BSO en 75,5% uit TSO. Voorts kiezen alle leerlingen met ongeveer 28% voor een werkstraf. Een andere straf werd het vaakst aangeduid door studenten uit ASO (17,7%) en studenten uit BSO kiezen het meest voor een voorwaardelijke straf (12%)

Leeftijd

Over de verschillende leeftijden heen wordt opnieuw een gevangenisstraf het meest verkozen. De 17-jarige studenten kiezen met 89,2% deze straf als meest geschikt. Daarnaast wordt ook een geldboete door deze leeftijd het meest geprefereerd met 84,7%. Opvallend is wel dat 18-jarigen en 18-plussers opmerkelijk minder kiezen voor een geldboete met respectievelijk 75% en 76,5%. Bij een werkstraf zitten er grote verschillen tussen de verschillende leeftijden. Zo verkiest 51,7% studenten onder de 17 en slechts 20,7% van de 18-jarige voor deze straf. De 17-jarigen kiezen in vergelijking met de andere leeftijdsklassen het meest voor een andere straf. Bij de percentages van een voorwaardelijke straf zijn er geen opmerkelijke verschillen waar te nemen.

7.2 Casestudy 2: Lichte mishandeling

Straf	Totale steekproef Procent (absoluut aantal)	Geslacht		Studierichting			Leeftijd			
		Procent (absoluut aantal)		Procent (absoluut aantal)			Procent (absoluut aantal)			
		Jongens	Meisjes	ASO	BSO	TSO	< 17	17	18	> 18
Gevangenisstraf	78,0 (248)	82,1 (115)	74,7 (133)	76,5 (153)	61,9 (13)	84,5 (82)	90,9 (20) **	77,0 (124) **	83,7 (87) **	54,8 (17) **
Geldboete	82,8 (264)	77,9 (109)*	86,6 (155)*	85,6 (172)	81,0 (17)	77,3 (75)	82,6 (19)	85,7 (138)	79,8 (83)	77,4 (24)
Werkstraf	35,8 (114)	32,9 (46)	38,2 (68)	36,0 (72)	52,4 (11)	32,0 (31)	45,5 (10)	35,4 (57)	30,8 (32)	48,4 (15)
Andere straf	9,7 (31)	10,0 (14)	9,6 (17)	13,0 (26)*	9,5 (2)*	3,1 (3)*	9,1 (2)	12,4 (20)	7,7 (8)	3,2 (1)
Voorwaardelijke straf	11,9 (38)	8,6 (12)	14,6 (26)	12,0 (24)	14,3 (3)	11,3 (11)	18,2 (4)	9,3 (15)	12,5 (13)	19,4 (6)

* p < 0,05

** p < 0,01

*** p < 0,001

Tabel 83: Vergelijking straffen op basis van de achtergrondkenmerken, case 2

Geslacht

Bij deze case kruisen zowel jongens als meisjes een gevangenisstraf en een geldboete het meeste aan. Wel kiezen meer jongens dan meisjes voor een gevangenisstraf, namelijk 82,1% tegenover 74,7%. Terwijl bij een geldboete het omgekeerde geldt, zo kiest 86,6% van de meisjes en 77,9% van de jongens voor deze straf. Wat ook opvalt is het feit dat meisjes iets vaker kiezen voor zowel een werkstraf als voor een voorwaardelijke straf.

Studierichting

Enkel leerlingen uit TSO verkiezen een gevangenisstraf met 84,5% boven een geldboete (77,3%). Studenten uit ASO en BSO gaan daarentegen meer voor een geldboete dan voor een gevangenisstraf. Zo kiest 85,6% van de studenten uit ASO voor een geldboete, terwijl 76,5% voor een gevangenisstraf gaat. Bij de leerlingen uit BSO gaat 81% voor een geldboete en 61,9% voor een gevangenisstraf. Verder kiezen leerlingen uit BSO het meest voor een werkstraf (52,4%) en leerlingen uit ASO het meest voor een andere straf (13%).

Leeftijd

Tussen de verschillende leeftijdsklassen is onmiddellijk een groot verschil te zien. Namelijk 90,9% studenten jonger dan 17 jaar verkiest een gevangenisstraf, terwijl slechts 54,8% van de studenten ouder dan 18 jaar voor deze straf kiezen. Jongvolwassenen jonger dan 17 jaar en 18-jarige studenten kruisen een gevangenisstraf meer aan dan een geldboete. Bij de 17-jarigen en de plus-18 jarigen is dit

net omgekeerd. Voorts kiezen studenten ouder dan 18 jaar in vergelijking met de andere leeftijdscategorieën, het vaakst voor een werkstraf (48,4%) en een voorwaardelijke straf (19,4%). De 17-jarigen kiezen dan weer het meest voor een andere straf (12,4%).

7.3 Casestudy 3: Woninginbraak

Bij deze case moeten de waarden van de geldboete genuanceerd worden door de extreme waarden bij de strafmaat van een geldboete. Daarom zal op deze waarden niet worden ingegaan. Voor de volledigheid werden deze wel vermeld.

Straf	Totale steekproef Procent (absoluut aantal)	Geslacht		Studierichting			Leeftijd			
		Procent (absoluut aantal)		Procent (absoluut aantal)			Procent (absoluut aantal)			
		Jongens	Meisjes	ASO	BSO	TSO	< 17	17	18	> 18
Gevangenisstraf	83,4 (257)	85,9 (116)	81,5 (141)	81,0 (158)	90,0 (18)	87,1 (81)	90,5 (19)	83,2 (129)	84,2 (85)	77,4 (24)
Geldboete	70,1 (216)	68,9 (93)	71,1 (123)	67,7 (132)	70,0 (14)	75,3 (70)	85,7 (18)*	73,5 (114*)	67,3 (68)*	51,6 (16)*
Werkstraf	38,6 (119)	33,3 (45)	42,8 (74)	41,0 (80)	35,0 (7)	34,4 (32)	47,6 (10)	38,7 (60)	37,6 (38)	35,5 (11)
Andere straf	11,0 (34)	12,6 (17)	9,8 (17)	11,3 (22)	10,0 (2)	10,8 (10)	14,3 (3)	12,3 (19)	7,9 (8)	12,9 (4)
Voorwaardelijke straf	11,0 (34)	10,4 (14)	11,6 (20)	12,3 (24)	10,0 (2)	8,6 (8)	19,0 (4)	10,3 (16)	8,9 (9)	16,1 (5)

* p < 0,05

** p < 0,01

*** p < 0,001

Tabel 84: Vergelijking straffen op basis van de achtergrondkenmerken, case 3

Geslacht

Zowel jongens als meisjes kruisen opnieuw een gevangenisstraf het meest aan. Zo gaan 81,5% van de meisjes en 85,9% van de jongens voor deze straf. Een werkstraf wordt iets vaker door meisjes verkozen. Zo heeft 42,8% van de meisjes deze straf aangeduid, in vergelijking met 33,3% van de jongens. Jongens gaan hier iets vaker voor een andere straf, maar het verschil is miniem.

Studierichting

Over de drie studierichtingen heen wordt een gevangenisstraf ook het meest verkozen. Zo kruisen 90% van de studenten uit BSO, iets meer dan 87% uit TSO en 81% uit ASO deze straf aan. Een werkstraf, een andere straf en een voorwaardelijke straf worden tussen de drie richtingen het meest verkozen door studenten uit ASO dit met respectievelijk 41%; 11,3% en 12,3%.

Leeftijd

De studenten jonger dan 17 jaar zijn het meest overtuigd van een gevangenisstraf. Zo verkiest 90,5% deze straf. Daarnaast verkiezen alle andere leeftijdscategorieën ook een gevangenisstraf boven een geldboete. Een werkstraf, een andere straf en een voorwaardelijke straf worden tevens het meest aangekruist door deze studenten jonger dan 17 jaar met respectievelijk 47,6%; 14,3% en 19%.

8 Besluit

In dit hoofdstuk werden de resultaten van het empirisch onderzoek grondig besproken. In dit besluit wordt er bondig teruggekoppeld naar de vier vooropgestelde onderzoeksvragen.

Welke straf en strafzwaarte geven jongvolwassenen bij drie verschillende delictsomschrijvingen in de vorm van een krantenartikel?

Jongvolwassenen werden gevraagd een gepaste straf en strafmaat te kiezen bij drie verschillende cases. In elke case stond een vordering van het parket. Telkens kwam naar voor dat de straffen die jongvolwassenen het meest geschikt achtten, overeenstemden met de straffen die het openbaar ministerie vorderde. Steeds hadden een geldboete en een gevangenisstraf de grootste percentages. Tevens werd telkens door verschillende studenten een werkstraf voorgesteld. Nochtans vorderde het parket in geen enkele case een werkstraf. Een voorwaardelijke straf en een andere straf werden over het algemeen het minst verkozen.

Wanneer dieper ingegaan werd op de strafmaat, bleek dat jongvolwassenen niet veel afweken van de gevorderde strafmaat van het parket. Vooral bij een gevangenisstraf was dit het geval. De mediaan bij de studenten stemde telkens overeen met de geëiste strafmaat van het parket. Bij een geldboete stemde dit niet altijd overeen, doch heel grote verschillen waren er niet. Zo waren de jongvolwassenen eens minder streng dan het parket, terwijl de andere keer het parket punitiever was dan de jongvolwassenen. Er wordt geen rekening gehouden met de gekozen geldboete uit de derde case aangezien dit foutief geïnterpreteerd is door de jongvolwassenen. De strafmaat bij een werkstraf lag telkens rond de 100 uur. De terugbetaling van de medische kosten werd in de eerste twee casussen het meest opgegeven als andere straf. Bij de derde case was dit een schadevergoeding.

Welke straf en strafzwaarte geven rechters bij drie verschillende delictsomschrijvingen in de vorm van een krantenartikel?

Rechters kozen bij elke case net zoals de jongvolwassenen het meest voor zowel een gevangenisstraf als een geldboete. Daarnaast werd een voorwaardelijke straf en een andere straf ook gekozen, maar in

veel mindere mate dan de andere twee straffen. Een werkstraf daarentegen werd door geen enkele rechter aangehaald.

Qua strafmaat was er bij rechters moeilijk een lijn in te trekken. Bij de eerste case verkozen zij een lagere geldboete dan het parket, bij de tweede case een hogere. Bij de derde case vorderde het parket geen geldboete en doen sommige rechters dit wel. Bij een gevangenisstraf waren parket en rechters even streng, behalve in de laatste case waar de mediaan bij de rechters zes maanden hoger lag dan de vordering van het parket. Als voornaamste straffen over de drie cases heen, kwamen een probatieuwstel en een schadevergoeding naar voor.

Opvallend waren ook de verschillen in motivatie bij de rechters. Iedere rechter probeerde een straf te bepalen en rekening te houden met de individuele situatie van de dader. Daarbij kwam nog eens de persoonlijkheid van de rechter die toch voor een deel zijn beslissing gaat beïnvloeden. Aan de hand van deze motivatie werd een beslissing van een rechter toch duidelijker. Wanneer ze zwaardere of lichtere straffen gaven, hadden ze hier hun redenen voor. Bijvoorbeeld er werd geopteerd voor een lagere geldboete om zo het slachtoffer meer zekerheid te bieden op het ontvangen van zijn schadevergoeding. Op die manier was het beter te begrijpen waarom een rechter strenger of juist milder strafte.

In welke mate is er sprake van een punitiviteitskloof tussen rechters en jongvolwassenen wanneer beide groepen oordelen over overeenkomstige delictsomschrijvingen?

Wanneer alle cases samen bekeken worden, dan komen enkele patronen naar voor. Ook al gaan de eerste twee cases om geweldsdelicten en de derde om een totaal ander soort misdrijf, namelijk een woninginbraak. Zo kwamen bij rechters en jongvolwassenen telkens dezelfde straffen als meest geschikt tot uiting. Dit was een gevangenisstraf en een geldboete. Tevens werden deze straffen vaak samen opgelegd, in een combinatie van twee straffen. Opvallend is ook dat er bij elke case telkens studenten voor een werkstraf kiezen terwijl geen enkele rechter deze straf als meest geschikt achtte. Een voorwaardelijke straf en een andere straf werden minder verkozen.

Qua strafmaat kan gesteld worden dat rechters en jongvolwassenen gelijkaardige beslissingen nemen. De mediaan bij jongeren en bij rechters voor het aantal maanden gevangenisstraf kwam bij de drie cases quasi overeen. In dit opzicht was dus zeker geen punitiviteitskloof zichtbaar. Integendeel zelfs, aangezien bij de laatste case de mediaan bij rechters zes maanden hoger ligt dan bij jongvolwassenen. Rechters waren in deze case dus punitiever dan de jongeren. Bij een geldboete lag dit iets anders. Eenmaal was de mediaan bij de studenten 650 euro hoger dan de mediaan bij de rechters. Bij de andere case waren studenten en rechters opnieuw even streng. Bij de derde case kon geen vergelijking plaatsvinden. Jongvolwassenen zijn bij een geldboete dus iets punitiever maar dit betekent daarom niet dat er een punitiviteitskloof is.

Onderzoek heeft al aangetoond dat hoe meer accurate informatie de burger krijgt, hoe minder streng zijn oordeel is. Het is dus belangrijk dat leken gedetailleerde en vooral veel informatie krijgen. Ook wanneer er een grotere betrokkenheid is bij het beroep van de rechter is de straf genuanceerder en lijken deze op de straffen uit de realiteit. Deze stellingen worden in dit kleinschalig onderzoek dan ook bevestigd. Rechters en jongvolwassenen moeten zich baseren op dezelfde informatie, met het enige verschil dat rechters hun achtergrondkennis en een referentiekader hebben. De jongvolwassene werd gevraagd in de huid van een rechter te kruipen en te oordelen over de situatie, waardoor een grote betrokkenheid ontstond. Studenten oordelen natuurlijk vrij zonder rekening te houden met enig wettelijk kader. Het enige wat zij als houvast hadden was de vordering van het openbaar ministerie die in het artikel weergegeven werd. Rechters daarentegen houden hoe dan ook rekening met het wettelijk kader en zijn dus beperkt in hun 'vrije' beoordelingsruimte. Bij de jongvolwassenen waren er verschillende uitschieters te vinden bij het bepalen van de strafmaat. Deze kunnen dan ook verklaard worden door enerzijds radicale meningen, maar anderzijds ook door het ontbreken van kennis over het strafrecht. Zo zullen studenten ook geen rekening houden met het proportionaliteitsbeginsel. De vraag is natuurlijk hoeveel men respondenten mag inlichten over het strafrecht om ze nog als leken te kunnen beschouwen.

Om deze onderzoeksvraag af te ronden nog even vermelden dat in dit onderzoek de interne validiteit belangrijker werd geacht dan de vergelijkbaarheid met andere onderzoeken. Zowel de manier van onderzoek voeren als de resultaten uit verschillend onderzoek zijn niet op elkaar afgestemd waardoor een vergelijking zeer moeilijk is. Dit was dan ook niet het opzet van dit onderzoek.

In welke mate hangt het sanctieoordeel van de jongvolwassenene samen met bepaalde achtergrondkenmerken?

Zowel bij de achtergrondkenmerken geslacht, studierichting als leeftijd verschilden de visies voor de verschillende straffen meestal niet. Op enkele uitzonderingen na waren geen opmerkelijke verschillen waar te nemen. Bij jongens en meisjes verschilde de visie bij case één bij een werkstraf (22,7% - 32,8%) en een voorwaardelijke straf (3,2% - 8,5%). Bij case twee gold dit voor een geldboete (77,9% - 86,6%). Over de studierichtingen ASO, BSO en TSO heen verschilde de visie enkel bij een andere straf in de tweede case (13% - 9,5% - 3,1%). Enkel bij de leeftijd waren bij elke case verschillen in visies waar te nemen. Zo ging het in case één om een werkstraf (51,7% - 30,7% - 20,7% - 23,5%), bij case twee om een gevangenisstraf (90,9% - 77% - 83,7% - 54,8%) en bij case drie om een geldboete (85,7% - 73,5% - 67,3% 51,6%).

III. CONCLUSIE EN DISCUSSIE

ALGEMEEN BESLUIT

In België is tot op heden weinig aandacht geschonken aan onderzoek die peilt naar de houding of attitude van de burger tegenover straf en straftoemeting. In de justitiebarometer wordt echter wel bij de bevolking gepeild of vijf verschillende misdrijven(financiële misdrijven, seksuele delicten, verkeersmisdrijven, drugsmisdrijven, moord en georganiseerde criminaliteit) streng genoeg bestraft worden. Dit op basis van de eenvoudige vraagstelling, namelijk 'vindt u dat dit misdrijf te mild, streng genoeg of te streng bestraft wordt?'. Op basis van deze eenvoudige vraagstelling wordt een verkeerd beeld gecreëerd. De resultaten uit zo'n vraagstelling moeten dan ook sterk genuanceerd worden want op die manier wordt punitiviteit overschat en krijgt het een pejoratieve bijklank.

In het buitenland, en dan vooral in Nederland, staat men met dit soort onderzoek al veel verder. Wel is het jammer dat deze verschillende onderzoeken niet op elkaar afgestemd zijn, omdat men verschillende methoden hanteert. Hierdoor kunnen resultaten niet met elkaar vergeleken worden aangezien het onmogelijk is om appels met peren te vergelijken.

Het gevoerde onderzoek in dit werkstuk kan gezien worden als een direct vergelijkend onderzoek. In dit soort onderzoek krijgen burgers en rechters dezelfde informatie waarna een vergelijking plaatsvindt. Het onderzoek '*op de stoel van de rechter*' is hier een mooi voorbeeld van. Zowel rechters als burgers kregen een dossier met informatie over een misdrijf. Beiden moesten een straf bepalen wanneer ze over dezelfde informatie beschikten.

Uit de literatuurstudie kwam naar voor dat mensen hun houding tegenover straf en straftoemeting door verschillende factoren wordt beïnvloed. Er moet een reden zijn waarom mensen vinden dat er te licht gestraft wordt. Een belangrijke factor en misschien wel de belangrijkste, is de media. Dikwijls is dit de enige bron van informatie en moeten ze gezien worden als een zeer krachtig instrument. Media bespeelt daarenboven de beeldvorming van de burgers. Enkel al door te beslissen wat ze meedelen en wat niet zorgt voor beïnvloeding. Daarnaast legt de media de burger stereotypes op en gaan ze deze telkens opnieuw gaan bevestigen.

Een andere factor zijn de sociale contacten die mensen hebben. Mensen communiceren met mensen die bij justitie werken, er ervaring mee hebben of er dichtbij staan. Op die manier wordt informatie via interactie met mensen doorgegeven.

Een derde belangrijke factor is de hoeveelheid informatie waarop mensen zich baseren. In vergelijking met rechters heeft de burger heel wat minder informatie over bepaalde misdrijven. Daarbij toont onderzoek aan dat hoe geringer de hoeveelheid informatie, hoe punitiever de burger is.

Een vierde en laatste factor is de achtergrondinformatie van de burger. Niet alleen missen burgers een referentiekader, ze kunnen namelijk niet vergelijken met eerder behandelde zaken, maar hebben ze

ook geen kennis van het recht, meer bepaald het strafrecht. Hierdoor missen zij toch essentiële informatie om binnen een wettelijk kader te kunnen oordelen.

Rechters zijn onafhankelijke organen en kunnen op die manier een zaak goed beoordelen. Een rechter is echter wel beperkt door het wettelijk kader dat hem is opgelegd. Een rechter is onpartijdig en moet trachten iedereen een gelijke behandeling te geven maar op een bepaalde manier toch rekening te houden met de specifieke situatie. Daarbij komt dat de persoonlijkheid van een rechter kan meespelen bij het vormen van zijn beslissing. Daarnaast wordt de persoon van de rechter via verschillende mediums beïnvloed. Zo is er de druk van de maatschappij, de invloed van parketmagistraten, de invloed van de pers, de invloed van collega-rechters,... Hierdoor is het belangrijk dat een rechter zijn beslissing goed motiveert, wat alleen maar de kwaliteit ten goede kan komen.

Politici en beleidsmakers gaan de dag van vandaag maar al te graag de opinie van de bevolking inroepen om hun beleid te legitimeren. In een democratische structuur, zoals België, worden volksvertegenwoordigers gekozen om in te staan voor de belangen van de burger. Het is dan ook belangrijk dat deze mensen tegemoet komen aan de belangen van de bevolking. Het is echter wel oppassen voor een DJ-overheid waarbij de overheid de wensen van de burger te veel gaat inwilligen. Daarnaast is een legitimatie van de overheid door de burger ook van belang voor het vertrouwen in de overheid zelf. Het gaat zelfs zover dat politieke partijen de opinie van de bevolking gebruiken om een strenger strafrechtelijk beleid te promoten en op die manier electoraal voordeel te doen. Dit wordt ook wel penal populism genoemd.

Daarnaast kwam in het theoretisch luik ook naar voor dat in België weinig onderzoek naar deze materie is verricht. Daarom werd besloten een Nederlands onderzoek van de Keijser, van Koppen & Elffers (2006), namelijk *'Op de stoel van de rechter'*, als voorbeeldstuk te nemen om een degelijk onderzoek te voeren. De drie krantenartikels die in dit onderzoek aan burgers werden voorgelegd, werden overgenomen uit het Nederlandse onderzoek maar wel aangepast aan de Belgische context, taal en wetgeving. De eerste case ging over opzettelijke slagen en verwondingen, de tweede over een lichte mishandeling en de derde over een woninginbraak.

Deze drie krantenartikels werden voorgelegd aan 355 studenten uit de derde graad, vijfde en zesde middelbaar, van het secundair onderwijs in de regio Oudenaarde. Tevens werden ook zestien rechters uit verschillende Rechtbanken van eerst aanleg in Vlaanderen bevroegd. Dit gebeurde grotendeels via een online survey, maar bij de studenten ook voor een stuk met een schriftelijke vragenlijst.

Aangezien in België nog geen diepgaand onderzoek is verricht, was elke doelgroep een interessante doelgroep. De burger in het algemeen bevragen was pragmatisch niet mogelijk door de beperking in tijd en budget. Daarom werd gekozen voor jongvolwassenen. Op die leeftijd heeft deze groep een

kritische ingesteldheid en wordt er een houding tegenover sociale instellingen en overheden ontwikkeld. Daarenboven hebben ze het voordeel om een gemakkelijk te bereiken doelgroep te zijn.

Het onderzoek diende vier onderzoeksvragen te beantwoorden, namelijk:

- *Welke straf en strafzwaarte geven jongvolwassenen bij drie verschillende delictsomschrijvingen in de vorm van een krantenartikel?*
- *Welke straf en strafzwaarte geven rechters bij drie verschillende delictsomschrijvingen in de vorm van een krantenartikel?*
- *In welke mate is er sprake van een punitiviteitskloof tussen rechters en jongvolwassenen wanneer beide groepen oordelen over overeenkomstige delictsomschrijvingen?*
- *In welke mate hangt het sanctieoordeel van de jongvolwassene samen met bepaalde achtergrondkenmerken?*

Uit het empirisch onderzoek bleek dat rechters en jongvolwassenen in de drie cases telkens een gevangenisstraf en een geldboete als meest geschikte straf verkozen. Tevens werd vaak een combinatie van twee straffen verkozen en meestal ging dit om de combinatie van een geldboete en een gevangenisstraf. Opvallend is het feit dat verschillende jongvolwassenen bij iedere case voor een werkstraf kiezen, terwijl rechters deze straf niet verkozen. Ook qua strafmaat kan gesteld worden dat rechters en jongvolwassenen gelijkaardige beslissingen nemen. Zo kwam het opgelegde aantal maanden gevangenisstraf bij beide groepen praktisch overeen. Bij de derde case straffen rechters zelfs strenger dan jongvolwassenen. Bij een geldboete was de strafmaat gelijkaardig, doch waren jongvolwassenen in de eerste case iets strenger dan rechters.

Het verband tussen een sanctieoordeel en een achtergrondkenmerk bij jongvolwassenen mag zeker niet overschat worden. In grote lijnen komen de straffen overeen. Zo werd telkens opnieuw het meest voor een gevangenisstraf en een geldboete gekozen. Verschillen tussen jongens en meisjes, studierichtingen en leeftijden zijn dus minder uitgesproken dan verwacht.

De resultaten uit dit onderzoek stellen dat het verschil in attitudes tussen rechters en jongvolwassenen klein is. Het bestaan van een punitiviteitskloof kan in dit onderzoek niet bevestigd worden. Aangezien bepaalde studies echter hallucinante resultaten hebben, moeten deze met een korreltje zout genomen worden. In dit onderzoek werd de interne validiteit echter belangrijker geacht dan de vergelijkbaarheid met andere onderzoeken. Indien rechters en burgers, hier jongvolwassenen, over dezelfde hoeveelheid informatie beschikten, weken hun strafoordelen niet veel van elkaar af. Rechters en jongvolwassenen kregen telkens dezelfde informatie met het verschil dat rechters hun referentiekader en achtergrondkennis hebben. Men zou burgers meer kunnen inlichten over het strafrecht en bepaalde procedures, maar de vraag is in hoeverre deze burgers dan nog als echte leken kunnen beschouwd

worden. Ook de grote betrokkenheid van de jongvolwassenen bij het beroep van de rechters doet hun straf nuanceren en meer op de realiteit lijken.

Na heel veel tijd in dit onderzoek te spenderen, kan dit werkstuk afgesloten worden met nog enkele aanbevelingen voor later onderzoek. Jammer genoeg moest er bij het creëren van deze masterproef rekening gehouden worden met de beperking in zowel budget als tijd. Hierdoor was het aantal jongvolwassenen (N=355) en het aantal rechters (N=16) beperkt. Vooral deze laatste groep was moeilijk te bereiken. Er werden verschillende pogingen ondernomen om rechters te overtuigen. Helaas weigerden velen mee te werken aan dit onderzoek voor uiteenlopende redenen. Vele rechters hadden gewoon de tijd niet en anderen wilden niet meewerken omdat ze liever niet in hun kaarten laten kijken. Op basis van een grotere steekproef van jongvolwassenen, een andere doelgroep of gewoon de burger op zich, en een grotere steekproef van rechters zou een waardevollere vergelijking kunnen plaatsvinden. Het zou een breder en duidelijker beeld kunnen scheppen. Ook het openbaar ministerie, een andere belangrijke actor binnen justitie zou in dit soort onderzoek betrokken kunnen worden. Daarnaast vonden sommige rechters dat op basis van zo'n krantenartikel er geen straf en strafmaat kon bepaald worden, door de geringe informatie. Vandaar kan het ook interessant zijn om bij het opstellen van een fictieve casus de hulp van een rechter te vragen. Uiteindelijk is het een win-win situatie want ook voor rechters is het interessant te weten hoe de burger denkt over de bestraffing.

Deze masterproef wordt beëindigd zoals hij begonnen is. 'De dader zou veel strenger moeten gestraft worden', het blijft een uitspraak die vaak te horen is na de afloop van een proces. Na het verdiepen in de literatuur en het opzetten van een klein empirisch onderzoek kan gesteld worden dat deze uitspraak minder of zelfs niet meer zou mogen voorkomen. In dit onderzoek kwam naar voor dat wanneer rechters en burgers, hier jongvolwassenen, over gelijke informatie beschikten, hun attitudes niet veel van elkaar afweken. Wanneer burgers bij een proces over dezelfde informatie zouden beschikken als een rechter en zich niet alleen zouden baseren op informatie uit de media, dan zou de uitspraak genuanceerder kunnen zijn en veranderen in 'de dader kreeg een gepaste straf'. De geïnformeerde burger zou wel eens een minder punitieve burger kunnen zijn.

BIBLIOGRAFIE

Boeken

ARMSTRONG, S. en MCARA, L., *Perspectives on punishment : the contours of control*, Oxford, Oxford university press, 2006, 276 p.

BEYENS, K. en TOURNEL, H., "Mijnwerkers of ontdekkingsreizigers? Het kwalitatieve interview", in DECORTE, T. en ZAITCH, D. (eds.), *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2010, 200-232.

BEYENS, K., *Straffen als sociale praktijk: een penologisch onderzoek naar straftoemeting*, Brussel, VUB Press, 2000, 526 p.

BEYENS, K., "De calvarietocht van de (re)constructie en verklaring van punitiviteit" in AERTSEN, I., BEYENS, K., DAEMS, T. en MAES, E. (eds), *Hoe punitief is België?*, Antwerpen, Maklu, 2010, 209-220.

BIJLEVELD, C. C. J. H., *Methoden en technieken van onderzoek in de criminologie*, Den Haag, Boom juridische uitgevers, 2005, 316 p.

BILLIET, J. en WAEGE, H., *Een samenleving onderzocht: methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*, Antwerpen, De Boeck, 2009, 390 p.

BOHNER, G. en WÄNKE, M., *Attitude and attitude change*, New York, Psychology Press, 2002, 295 p.

BOTTOMS, A., "The philosophy and politics of punishment and sentencing", in CLARKSON, C. M. V. en MORGAN, R. (eds.), *The politics of sentencing reform*, Oxford, Clarendon Press, 1995, 17-49.

BOUVERNE-DE BIE, M., KLOECK, K., MEYVIS, W., ROOSE, R. en VANACKER, J., *Handboek forensisch welzijnswerk*, Gent, Academia Press, 2002, 707 p.

CLAWSON, R. A. en OXLEY, Z. M., *Public opinion: democratic ideals, democratic practice*, Washington, CQ Press, 2008, 426 p.

CROMBAG, H. F. M. en VAN KOPPEN, P. J., "Rechtvaardigheid", in VAN KOPPEN, P. J. (ed.), *Reizen met mijn rechter: psychologie van het recht*, Deventer, Kluwer, 2010, 775-786.

DAEMS, T., *Making sense of penal change*, Oxford, Oxford University Press, 2008, 299 p.

DE WOLF, D., *De rol van de rechter bij de waarheidsvinding in de correctionele procedure: een rechtsvergelijkend onderzoek naar het Belgisch, Frans en Nederlands recht*, Brugge, Die Keure, 2010, 713 p.

DECORTE, T., *Methoden van onderzoek: ontwerp en dataverzameling*, Gent, Academia Press, 2012, 263 p.

DHAMI, M. K., "Psychological reality meets legal idealism", in BROOKS-GORDON, B. en FREEMAN, M. D. A. (eds.), *Law and psychology*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 49-76.

ELCHARDUS, M. en SMITS, W., *Anatomie en oorzaken van het wantrouwen*, Brussel, VUBPress, 2002, 142 p.

ELCHARDUS, M., *De dramademocratie*, Tielt, Lannoo, 2002, 208 p.

FERGUSON, S. D., *Researching the public opinion environment : theories and methods*, Thousand Oaks, Sage, 2000, 296 p.

FLANAGAN, T. J. en LONGMIRE, D. R., *Americans view crime and justice: a national public opinion survey*, London, Sage, 1996, 219 p.

GELB, K., "Myths and misconceptions: public opinion versus public judgment about sentencing", in FREIBERG, A. en GELB, K. (eds.), *Penal populism, sentencing councils and sentencing policy*, Cullompton, Willan, 2007, 68-83.

GOETHALS, J., "Dutroux en de doodstraf. Over punitiviteit in Vlaanderen", in GOETHALS, J., HUTSEBAUT, F. en VERVAEKE, G. (eds.), *Gerechtelijke geestelijke gezondheidszorg : wetenschap, beleid en praktijk Leuven*, Universitaire pers Leuven, 2005, 95-106.

HEWSON, C., YULE, P., LAURENT, D. en VOGEL, C., *Internet research methods: a practical guide for the social and behavioural sciences*, London, Sage, 2003, 155 p

KURY, H. en OBERGFELL-FUCHS, J., "Punitiveness - impacts and measurements", in KURY, H. en SHEA, E. (eds.), *Punitivity international developments. Vol. 2 : Insecurity and punitiveness*, Bochum, Universitätsverslag Dr. Brockmeyer, 2011, 173-177.

LOVEGROVE, A., *The framework of judicial sentencing: a study in legal decision making*, Cambridge, Cambridge University Press, 1997, 280p.

MEERT, H., BLOMMAERT, J. en STUYCK, K., *Van balen tot onthalen: de geografische en discursieve dimensie van attitudes tegenover asielzoekers: casestudies uit Vlaanderen en Brussel*, Gent, Academia press, 2004, 206 p.

MORGAN, R., "Privileging public attitudes to sentencing", in ROBERT, J. V. en HOUGH, M. (eds.), *Changing attitudes to punishment: public opinion, crime and justice*, Cullompton, Willan publishing, 2002, 215-228.

PAUWELS, L. en PLEYSIER, S., *Criminaliteit en onveiligheid meten: de gestandaardiseerde vragenlijst*, Leuven, Acco, 2009, 197 p.

PAUWELS, L., *Kwantitatieve methoden voor de studie van criminaliteit en rechtshandhaving*, Leuven, Acco, 2010, 265 p.

PAUWELS, L., *Toegepaste statistiek met SPSS voor criminologen*, Antwerpen, Maklu, 2012, 286 p.

PRATT, J., *Penal populism*, Milton Park, Routledge, 2007, 310 p.

REYNAERT, H. *et al.*, *Naar een DJ-overheid? Burgers en hun overheid*, Brugge, Vanden Broele, 2006, 216 p.

ROBBINS, S., COULTER, M., DE SWART, J., VAN DEN BERG, R. en DE VRIES, J., *Management in sociaalagogische beroepen*, New Jersey, Pearson education, 2007, 380 p.

ROBERTS, J. V. en HOUGH, M. J., *Understanding public attitudes to criminal justice*, Maidenhead, Open University Press, 2005, 178 p.

ROBERTS, J. V., STALANS, L. en INDERMAUR, D., *Penal populism and public opinion : lessons from five countries*, Oxford, Oxford university press, 2002, 244 p.

ROOD-PIJPERS, E., *Openbare mening en misdaad : een analyse van meningen in de bevolking, in de media en in vijf politieke partijen*, Arnhem Gouda Quint, 1989, 106 p.

RUITER, S., TOLSMA, J., HOON, M., DE ELFFERS, H. en VAN DER LAAN, P., *De burger als rechter: een onderzoek naar geprefereerde sancties voor misdrijven in Nederland*, Den Haag, Boom Lemma Uitgevers, 2011, 202 p.

SCHONLAU, M., ELLIOTT, M. en FRICKER, R., *Conducting research surveys via e-mail and the web*, Santa Monica, Rand, 2002, 188 p.

SCHWITTERS, R. J. S. en HAVINGA, T., *Recht en samenleving in verandering*, Deventer, Kluwer, 2000, 278 p.

SHIRAEV, E. en SOBEL, R., *People and their opinions: thinking critically about public opinion*, New York, Pearson Longman, 2005, 368 p.

STALANS, L., "Measuring attitudes to sentencing", in HOUGH, M. J. en ROBERTS, J. (eds.), *Changing attitudes to punishment: public opinion, crime and justice*, Cullompton, Willan publishing, 2002, 15-32.

SWANBORN, P., *Basisboek sociaal onderzoek*, Amsterdam, Boom Onderwijs, 2008, 319 p.

TESSER, A. en MARTIN, L. L., "The psychology of evaluation", in HIGGINS, E. T. en KRUGLANSKI, A. W. (eds.), *Social psychology: Handbook of basic principles*, New York, Guilford, 1996, 400-432.

TOHARIA, J. J., "Evaluating systems of justice through public opinion: why, what, who, how and what for?", in JENSEN, E. G. en HELLER, T. C. (eds.), *Beyond common knowledge: empirical approaches to the rule of law*, Stanford, Stanford University Press, 2003, 21-62.

TRAEST, P., "Enkele bedenkingen over de alleenzetelende rechter in strafzaken", in DERUYCK, F., DE SWAEF, M., ROZIE, J., ROZIE, M., TRAEST, P. en VERSTRAETEN, R. (eds.), *De wet voorbij: liber amoricum Luc Huybrechts*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 415-428.

VAN DE VELDE, M. en PAUWELS, L., "Institutional distrust in Flanders. What is the role of social capital and dimensions of discontent?", in COOLS, M., DE RUYVER, B., EASTON, M., PAUWELS, L., PONSAERS, P., VANDE WALLE, G., VANDER BEKEN, T., VANDER LAENEN, F., VERMEULEN, G. en VYNCKIER, G. (eds.), *Governance of security research papers: safety, societal problems and citizens' perceptions*, Antwerpen, Maklu, 2010, 109-134.

VAN DEN BERGE, Y., *Uitvoering van vrijheidsstraffen en rechtspositie van gedetineerden*, Gent, Larcier, 2006, 314 p.

VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht en strafprocesrecht*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2011, 1277 p.

VAN KOPPEN, P. J. en ELFFERS, H., "Beslissende rechters", in VAN KOPPEN, P. J. (ed.), *Het recht van binnen: psychologie van het recht*, Deventer, Kluwer, 2002, 801-812.

VANDEPLAS, A., "Over het beraad in strafzaken", in FLEERACKERS, F. en VAN RANSBEECK, R. (eds.), *Het beraad en de rechter*, Gent, Larcier, 2011, 71-74.

VANLERBERGHE, B., "De toetsing van sancties door de rechter: algemeen kader", in ROZIE, J., VAN OEVELEN, A., RUTTEN, S., MAUS, M., NORDIN, E., VANDROMME, T., VANLERBERGHE, B. en WEYTS, B. (eds.), *De toetsing van sancties door de rechter*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 1-36.

VERFAILLIE, K., "Punitieve behoeften, samenleving en publieke opinie", in AERTSEN, I., BEYENS, K., DAEMS, T. en MAES, E. (eds.), *Hoe punitief is België?*, Antwerpen, Maklu, 2010, 85-106.

VETTENBURG, N., *Jongeren binnenstebuiten: thema's uit het jongerenleven onderzocht*, Leuven, Acco, 2009, 217 p.

WAGENAAR, W. A., CROMBAG, H. F. M. en ISRAELS, H., "Ook rechters maken menselijke fouten", in VAN KOPPEN, P. J. (ed.), *Het recht van binnen: psychologie van het recht*, Deventer, Kluwer, 2002, 835-854.

WALKER, N. en HOUGH, M., *Public attitudes to sentencing : surveys from five countries*, Aldershot, Gower, 1988, 232 p.

WILSON, T. D. en HODGES, S. D., "Attitudes as temporary constructions", in MARTIN, L. L. en TESSER, A. (eds.), *Constructions of social judgments*, Hillsdale, Erlbaum, 1992, 37-65.

WOOD, J. en GANNON, T. A., *Public opinion and criminal justice*, Cullompton, Willan, 2008, 252 p.

WYSEUR, L., SCHOFFELEN, J., VERVAEKE, G., PARMENTIER, S. en GOETHALS, J., "Justitie onder de loep: de publieke opinie ten aanzien van justitie", in HUBEAU, B. (ed.), *Dialogen tussen recht en samenleving: een handboek over het rechtssociologisch onderzoek in Vlaanderen*, Leuven, Acco, 2012, 679-701.

X, *De Belgen en justitie in 2010 : Resultaten van de derde justitiebarometer*, Gent, Story publishers, 2010, 85 p.

Tijdschriftartikels

APPLEGATE, B. K., CULLEN, F. T. en FISHER, B. S., "Public views toward crime and correctional policies. Is there a gender gap?", *Journal of criminal justice*, 2002, 89-100.

BEYENS, K., "Prestatie of perceptie? De burger aan het woord", *Orde van de dag* 2005, 7-14.

BIREN, P., DOUTRELEPONT, R., GOETHALS, J., KELLENS, G., LEMAÎTRE, A., PARMENTIER, S., SINTOBIN, M., VANDERHALLEN, M. en VERVAEKE, G., "Constructie van een vragenlijst 'houding van de bevolking ten aanzien van justitie' ", *Panopticon* 2004, 1, 108-111.

CULLEN, F. T. en (EDS). "Public opinion about punishment and corrections", *Crime and justice: a review of the research*, 2000, 79.

DAEMS, T. en ROBERTS, L., "Bestrafing, publieke opinie en vrijheidsbeperking buiten de gevangenis. Fatik sprak met Julian V. Roberts", *Fatik*, 2007, 25-29.

DE HERT, P., "De discussie over de jury in België", *Orde van de dag* 2004, 25, 9-19.

DE KEIJSER, J. W. D. en ELFFERS, H., "Cross jurisdictional differences in punitive public attitudes?", *European journal on criminal policy and research*, 2009, 6, 47-62.

DE KEIJSER, J. W. D. en ELFFERS, H., "*Straffen in context: het effect van referentiekaders op de publieke opinie over straf*", Tijdschrift voor criminologie, 2008, 50, 233-247.

DE KEIJSER, J. W. D., ELFFERS, H. en HESSING, D. J., "*Van doelbewust publiek naar doelmatige rechters*", Nederlands Juristenblad 2002, 77, 1-4.

ELFFERS, H. en DE KEIJSER, J. W. D., "*Het ongeloof in de kloof. Wat moeten we denken van de uiteenlopende resultaten van onderzoek naar de punitiviteitskloof?*", Delikt & Delinkwent, 2009, 39, 842-850.

ELFFERS, H., DE KEIJSER, J. W. D., KOPPEN, P. J. V. en HAERINGEN, L. V., "*Newspaper juries: A field experiment concerning the effect of information on attitudes towards the criminal justice system*", Journal of experimental criminology, 2007, 3, 163-182.

GOUDRIAAN, H. en NIEUWBEERTA, P., "*Contextuele invloeden op de bereidheid geweldsdelicten te melden: Een vignettenonderzoek onder middelbare scholieren*", Tijdschrift voor criminologie, 2005, 3, 269-284.

HAAS, N., DE KEIJSER, J. W. D. en VANDERVEEN, G., "*Steun voor eigenrichting: Invloed van ernst van de aanleiding en mate van planning, een experiment*", Tijdschrift voor criminologie, 2007, 45-56.

HUTTON, N., "*Beyond populist punitiveness?*", Punishment & Society, 2005, 7, 243-258.

INDERMAUR, D., ROBERTS, L., SPIRANOVIC, C., MACKENZIE, G. en GELB, K., "*A matter of judgement: the effect of information and deliberation on public attitudes to punishment*", Punishment & Society, 2012, 14, 243-258.

MATTHEWS, R., "*The myth of punitiveness*", Theoretical criminology, 2005, 175-201.

PONSAERS, P., "*De politieke economie van de punitiviteit*", Hoe punitief is België, Reeks panopticon Libri, 2010, 2, 27-42.

SCHWARZ, N., "*Attitude construction: evaluation in context*", Social cognition, 2007, 25, 638-656.

SPROTT, J. B. en DOOB, A. N., "*Fear, victimization, and attitudes to sentencing, the courts, and the police*", Canadian journal of criminology, 1997, 39, 275-291.

TAYLOR, B. J., "*Factorial surveys: using vignettes to study professional judgement*", British Journal of Social Work, 2006, 36, 1187-1207.

TRAEST, P., "*Hard bewijs: wanneer is de rechter overtuigd?*", Les dossiers de la revue de droit pénal et de criminologie 2011, 18, 59-79.

VAN DAMME, A., PAUWELS, L., PLEYSIER, S. en VAN DE VELDE, M., "*Beelden van vertrouwen : het vertrouwen in politie en justitie in perspectief geplaatst* ", Orde van de dag, 2010, december 7-20.

WAGENAAR, W. A., "*Strafrechtelijke oordelen van rechter en leken. Bewijsbeslissingen, straffen en hun argumentatie*", Research Memoranda, 2008, 4, 1-86.

Andere

DE KEIJSER, J. W., VAN KOPPEN, P. J. en ELFFERS, H., *Op de stoel van de rechter: Oordeelt het publiek net zoals de strafrechter?*, NSCR, 2006, <http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Raad-Voor-De-Rechtspraak/WetenschapsOnderzoek/Documents/stoelrechterfinaal.pdf>.

HEERWEGH, D., *Survey-onderzoek middels het internet: een exploratie van het terrein*, Leuven, KU Leuven. Departement sociologie, 2001.

BIJLAGEN

Bijlage 1: De gestandaardiseerde vragenlijst

Beste student,

Deze korte vragenlijst werd in het kader van een masterproef aan de Universiteit van Gent opgesteld. Het onderzoek gaat over de publieke attitudes tegenover straf en straftoemeting. Het doel is te kijken hoe jongvolwassenen straffen bij drie fictieve casussen. Voor deze enquête doe ik beroep op de bereidwilligheid van leerlingen uit de derde graad van het secundair onderwijs in de regio Oudenaarde.

Je mag er zeker van zijn dat jouw antwoorden met de grootste vertrouwelijkheid zullen verwerkt worden. Je zal nergens verplicht worden jouw naam in te vullen en ik garandeer jou dat niemand uit jouw omgeving (de directie, leerkrachten, andere leerlingen,...) inzag zal krijgen in jouw ingevulde vragenlijst. Op deze manier kan je in alle eerlijkheid antwoorden. Op basis van jouw antwoorden zullen grafieken en tabellen worden opgesteld. Jouw antwoorden zijn dus van het grootste belang!

Deze vragenlijst zal 5 à 10 minuten van uw tijd in beslag nemen.

Belangrijk: Je maakt kans op 1 van de 5 cinematickets bij deelname aan deze enquête.

Algemene instructies:

- Plaats steeds een kruisje bij het antwoord dat het meest bij je past
- Geef telkens één antwoord, tenzij het anders vermeld wordt
- Geef steeds het antwoord dat het best bij jou past, het correcte antwoord bestaat niet.
- Als je twijfelt, geef dan het antwoord dat het best bij jou past.

Deel 1: Algemene achtergrondkenmerken (studenten)

1. Ik ben een: -Jongen
 -meisje
2. Ik ben geboren in het jaar : - 199.
3. Ik ben leerling in het: -Algemeen secundair onderwijs
 -Technisch secundair onderwijs
 -Beroeps secundair onderwijs

Deel 1: Algemene achtergrond kenmerken (rechters)

1. Ik ben een: -Man
 -Vrouw
2. Mijn functie is: -Politierechter
 -Correctionele rechter
 -Onderzoeksrechter
 -Burgerlijke rechter
 -Jeugdrechter
 -Vrederechter
 -Rechter bij de Rechtbank van Koophandel
 -Rechter bij de Arbeidsrechtbank
 -Andere functie:
3. Mijn geboortedatum is : - 19..

Deel 2: Krantenartikels

4. Hierna zullen drie krantenartikels aan jou worden voorgelegd. Graag zou ik telkens van jou willen weten welke straf volgens jou het meest geschikt is voor de persoon in kwestie. Afhankelijk van jouw antwoord, wordt er eventueel ook gevraagd naar de strafhoeveelheid die je in de lege kader mag invullen. Een combinatie van straffen is mogelijk, dus je kan meerdere antwoorden aanduiden. (Gelieve in de lege kader bij de drie eerste antwoordmogelijkheden enkel een getal in te vullen.)

Krantenartikel 1, opzettelijke slagen en verwondingen:

Lopende tijdbom schopt man lam en stom

Oudenaarde –Tim De Vos kan niet meer lopen en niet meer praten. Dat heeft de Oudenaardist volgens justitie te danken aan zijn 22-jarige stadsgenoot Johan Van V. Deze laatste trapte en sloeg op 2 september zijn slachtoffer hard en meermaals op zijn lichaam en hoofd, ook nadat Tim niet meer bewoog. Tim liep onder meer een hersenletsel en een gebroken halswervel op waardoor hij zijn spraakvermogen kwijt is en vanaf zijn middel verlamd is.

De aanleiding voor deze verschrikkelijke daad was Tims antwoord op een vervelende opmerking van Van V. Het openbaar ministerie tilt zwaar aan de zeer ernstige mishandeling met desastreuze gevolgen voor het slachtoffer en eiste voor de rechtbank een gevangenisstraf van 48 maanden en een geldboete van 400 euro. De verdachte, die in het verleden al eerder voor mishandeling werd veroordeeld, toont volgens het Openbaar Ministerie namelijk ook ‘schaamteloos’ noch geen enkel respect voor noch medeleven met zijn slachtoffer.

Van V., die zijn daad inmiddels heeft bekend, was die dag gefrustreerd. Zijn vriendin had hem gedumpt voor een ander. Nadat hij 's middags in de fitness had getraind, om zich af te reageren, ging hij 's avonds met wat andere jongens uit eten en op café. Rond twee uur 's nachts stond hij met zijn maten dronken op straat. Op dat moment passeerde De Vos met zijn vriendin Sofie. Volgens de vriendin zei de verdachte tegen haar: „Ga jij vannacht lekker met mij mee.” Tim antwoordde: „Doe eens normaal en val je eigen vriendin lastig.”

De verdachte kon die opmerking niet verkroppen. „Op dat moment sloegen bij mij de stoppen door. Ik voelde me voor aap gezet en die opmerking herinnerde me weer aan mijn stukgelopen relatie”, zo verklaarde hij later bij de politie. Nadat de andere jongens waren vertrokken, ging hij achter het stelletje aan om de man een lesje te leren.

Uit psychologisch onderzoek is gebleken dat Van V. volledig toerekeningsvatbaar was op het moment van de feiten. Dat vindt het parket juist zorgwekkend. „Het maakt het nog onbegrijpelijk dat deze verdachte plotseling zo agressief is geworden”, stelt de aanklager. De parketmagistraat vreest voor de toekomst en wil daarom Van V. voor langere tijd achter de tralies.

De politie kwam Van V. op het spoor doordat een van de jongens met wie hij was uitgegaan hem aangaf. Deze jongen las in een lokale krant een bericht over de mishandeling en koppelde dit aan de woordenwisseling.

- Geldboete in euro :
- Gevangenisstraf in maanden : ...
- Werkstraf (=een aantal uren onbetaald werken voor de gemeenschap) in uren : ...
- Voorwaardelijke straf (= dit betekent dat de straf wel wordt uitgesproken, maar de straf niet uitgevoerd moet worden indien de persoon zich aan bepaalde maatregelen houdt. Indien de persoon zich toch niet aan de opgelegde voorwaarden houdt, kan de rechter alsnog beslissen de straf te laten uitvoeren)
- Andere straf:

5. Net zoals bij het vorige krantenartikel zou ik graag van jou willen weten welke straf volgens jou het meest geschikt is voor de persoon in dit artikel. Afhankelijk van jouw antwoord, wordt er eventueel ook gevraagd naar de strafhoeveelheid die je in de lege kader mag invullen. Opnieuw is een combinatie van straffen mogelijk, dus je kan terug meerdere antwoorden aanduiden. (Gelieve in de lege kader bij de drie eerste antwoordmogelijkheden enkel een getal in te vullen.)

**Krantenartikel 2, lichte mishandeling:
Parket eist 10 weken cel wegens mishandeling**

Oudenaarde – Het parket heeft 15 maanden gevangenisstraf en een geldboete van 75 euro geëist tegen de 22-jarige Karel D. die uit frustratie een 26-jarige man in elkaar geslagen heeft. De verdachte was dronken en had er genoeg van. Hij sloeg en trapte het slachtoffer omdat deze kort daarvoor gereageerd had op de opmerking van Karel D.

D. heeft de mishandeling bij de politie bekend. Als uitleg gaf hij aan dat op 2 september, de dag voor de feiten, zijn vriendin hem had verteld dat ze de relatie verbrak omdat ze een andere vriend had. Nadat hij 's middags in de fitness had getraind om zich af te reageren, ging hij 's avonds met wat andere jongens uit eten en op café. Rond twee uur 's nachts stond hij met zijn maten dronken op straat. Op dat moment passeerde het slachtoffer met zijn vriendin. Volgens de vriendin van het slachtoffer zei de verdachte tegen haar: „Ga jij vannacht lekker met mij mee.” Haar vriend antwoordde: „Doe eens normaal en val je eigen vriendin lastig.”

Karel D., die al eerder voor mishandelingen veroordeeld is, kon die opmerking niet verkroppen. „Op dat moment sloegen bij mij de stoppen door. Ik voelde me voor aap gezet en die opmerking herinnerde me weer aan mijn stukgelopen relatie”, zo verklaarde hij later bij de politie. Nadat de andere jongens waren vertrokken, ging hij achter het koppeltje aan om de man te mishandelen. Het slachtoffer liep daarbij gebroken ribben, gebroken tanden en een hersenschudding op.

De parketmagistraat bestempelde de aanval voor de rechtbank als ‘bruut en zeer gewelddadig’. Bovendien acht de aanklager de kans groot dat de verdachte gezien zijn agressieve gedrag in het verleden wederom in de fout zal gaan. Het Openbaar Ministerie hoopt dat een gepaste straf de beklaagde tot bezinning brengt.

- Geldboete in euro :
- Gevangenisstraf in maanden : ...
- Werkstraf (=een aantal uren onbetaald werken voor de gemeenschap) in uren : ...
- Voorwaardelijke straf (= dit betekent dat de straf wel wordt uitgesproken, maar de straf niet uitgevoerd moet worden indien de persoon zich aan bepaalde maatregelen houdt. Indien de persoon zich toch niet aan de opgelegde voorwaarden houdt, kan de rechter alsnog beslissen de straf te laten uitvoeren)
- Andere straf:

6. Ook voor dit laatste krantenartikel zou ik graag van jou willen weten welke straf voor jou het meest geschikt is voor de persoon in dit artikel. Afhankelijk van jouw antwoord, wordt er eventueel ook gevraagd naar de strafhoeveelheid die je in de lege kader mag invullen. Opnieuw is een combinatie van straffen mogelijk, dus je kan terug meerdere antwoorden aanduiden. (Gelieve in de lege kader bij de drie eerste antwoordmogelijkheden enkel een getal in te vullen.)

**Krantenartikel 3, woninginbraak:
Bejaarde invalide beroofd van spaargeld**

Oudenaarde – Het parket heeft 24 maanden cel geëist tegen de 26-jarige beruchte inbreker Ferdinand L. De dief stal op 12 november uit de woning van een 77-jarige uit Brakel sieraden met een waarde van bijna 30.000 euro samen met 100.000 euro aan spaargeld. Hij had het geld nodig om een gokschuld af te lossen.

Volgens de parketmagistraat trof de verdachte met zijn koelbloedige daad een weerloze, invalide oude man. Het bejaarde slachtoffer, die na de inbraak zwaar geëmotioneerd was, is inmiddels aan een hartstilstand overleden.

Ferdinand L., die ondertussen heeft bekend, was eerder bij het slachtoffer thuis aan het werk geweest om een traplift te installeren. Tijdens het werk vond hij in een keukenkastje een kluisje en sieradenkastje; de plaats waar de bewoner een deel van zijn spaargeld en sieraden van zijn overleden vrouw bewaarde.

De installateur, die in het verleden al meermaal veroordeeld is voor inbraken, wist met een kopie van de huissleutel 's nachts de woning binnen te dringen. De bejaarde man betrapte hem, maar kon echter vanaf de bovenverdieping niets uitrichten omdat de dief de traplift had geblokkeerd. Het slachtoffer kon echter wel de burens waarschuwen door te roepen door het raam. Een buurman zag de inbreker nog op een brommer weggrijden. Enkele dagen later wist deze zich te herinneren dat de wegvluchtende man de liftinstallateur was. De politie hield Ferdinand L. de volgende dag aan.

Volgens de inbreker zat er niet 100.000 maar 50.000 euro in het kluisje. Dat geld en de sieraden heeft hij de avond na de kraak aan zijn schuldeiser, ene Jan, gegeven bij wie hij een gokschuld van 65.000 euro had. De inbreker zegt niet meer te weten hoe hij 'Jan' kan bereiken. „Ook al zou ik weten wie hij is en waar hij woont, dan nog zou ik dat niet zeggen. Want daarmee zou ik mijn eigen doodsvonnissen tekenen”, verklaarde hij bij de politie.

- Geldboete in euro :
- Gevangenisstraf in maanden : ...
- Werkstraf (=een aantal uren onbetaald werken voor de gemeenschap) in uren : ...
- Voorwaardelijke straf (= dit betekent dat de straf wel wordt uitgesproken, maar de straf niet uitgevoerd moet worden indien de persoon zich aan bepaalde maatregelen houdt. Indien de persoon zich toch niet aan de opgelegde voorwaarden houdt, kan de rechter alsnog beslissen de straf te laten uitvoeren)
- Andere straf:

7. Wil je kans maken op één van de vijf cinematickets? Vul dan hieronder jouw e-mailadres in. (Jouw e-mailadres wordt enkel gevraagd om, indien jij een cinematicket gewonnen hebt, contact te kunnen opnemen. Jouw e-mailadres zal niet gelinkt worden aan jouw antwoorden waardoor de betrouwbaarheid gegarandeerd blijft! Indien u dit wenst kan je de vragenlijst beëindigen zonder jouw e-mailadres in te vullen.) : (Enkel bij studenten)

8. Indien je opmerkingen hebt over de vragenlijst kan je deze hier formuleren:

Uw antwoorden zijn geregistreerd.
Bedankt voor jouw medewerking!!
Indien je een cinematicket gewonnen hebt, word je via e-mail gecontacteerd!

Bijlage 2: Introductiebrief secundaire scholen

Geachte heer, geachte mevrouw,

Ik richt dit schrijven tot u, als schoolhoofd, met een bijzonder verzoek. Als student Master in de Criminologische wetenschappen aan de universiteit van Gent voer ik in het kader van mijn Masterproef een onderzoek naar het oordeel van jongvolwassenen over de straftoemeting. Met mijn onderzoek wil ik dit fenomeen in kaart brengen. Ik streef ernaar jongeren uit de derde graad van het secundair onderwijs in de regio Oudenaarde te bevragen.

Uit budgettaire overwegingen hoop ik mijn doelgroep te bereiken via het digitaal schoolplatform van uw school. Dit door een bericht te verspreiden met een link naar mijn vragenlijst, en indien mogelijk een rappel enkele weken later. Door deze manier van werken ben ik volledig afhankelijk van de bereidwilligheid tot medewerking van de schooldirectie. Gegeven uw functie neem ik daarom contact op met u.

De wetenschappelijke opbouw, de uitvoering en de verwerking van het onderzoek wordt gesuperviseerd door mijn promotor aan de universiteit van Gent, Prof. Dr. Lieven Pauwels.

Bent u bereid uw toestemming te verlenen tot deelname aan dit persoonlijk project? In ruil voor uw medewerking kan u, indien gewenst, een exemplaar bekomen van mijn onderzoek.

De praktische uitvoering van het onderzoek is gepland in 2013, in theorie in de loop van de maand januari. Mag ik u daarvoor om organisatorische redenen vragen om mij te informeren hoe u hier tegenover staat **voor 21 november 2012**? Rond deze periode neem ik zelf even contact met u op wanneer ik nog geen respons zou ontvangen hebben. Indien u nog verdere vragen hebt, aarzel niet om contact met mij op te nemen. Uw medewerking is van het grootste belang voor het welslagen van dit project.

Hopend op een positief gevolg dank ik u bij voorbaat,

Met de meeste hoogachting,

Stef Vanderhaeghen

Bijlage 3: Bericht aan de studenten

Beste student,

Heb jij ook al eens willen oordelen zoals een rechter? Dan moet je zeker deelnemen aan het onderzoek dat ik voer in het kader van mijn eindwerk aan de Universiteit van Gent. Hiervoor heb ik een korte online vragenlijst opgesteld en met dit bericht wil ik jou vriendelijk verzoeken om deel te nemen. Mijn eindwerk gaat over de houding van jongvolwassenen tegenover straf en straftoemeting. In de vragenlijst worden jou drie krantenartikels voorgelegd, waarin je telkens een straf voor de dader mag bepalen. Bovendien kost het slechts 5 à 10 minuten van jouw tijd en zou je mij er een groot plezier mee doen. Belangrijk om weten is dat je met jouw deelname kans maakt op 1 van de 5 **cinematickets**. De vragenlijst kan je vinden op de onderstaande link en daar vind je onmiddellijk ook nog wat meer informatie.

LINK

Nog vragen? Dan kan je mij contacteren via onderstaande contactgegevens.

Alvast bedankt,

Stef Vanderhaeghen

Student aan de Universiteit Gent

(stef.vanderhaeghen@Ugent.be)

Bijlage 4: Introductiebrief rechters

Geachte heer, geachte mevrouw,

Ik richt dit schrijven tot u, als voorzitter van de rechtbank, met een bijzonder verzoek. Als student Master in de Criminologische wetenschappen aan de universiteit van Gent voer ik in het kader van mijn Masterproef een onderzoek naar het oordeel van jongvolwassenen over de straftoemeting. Met mijn onderzoek wil ik dit fenomeen in kaart brengen. Op basis van drie verschillende casussen zal ik hen vragen een straf voor de dader te bepalen. Graag had ik ook aan verschillende rechters gevraagd om op basis van deze drie casussen een straf te bepalen. De drie casussen zou ik overnemen uit Nederlands onderzoek. Om u een beter zicht te geven, heb ik deze toegevoegd als bijlage. Deze moeten wel nog aangepast worden aan de Belgische wetgeving.

Met de vergelijking tussen jongeren en rechters zou ik kunnen kijken of jongeren punitiever zouden straffen dan rechters op basis van dezelfde informatie.

Alvorens ik mijn onderzoek opstart moet ik eerst bekijken of er bereidheid zou zijn bij rechters om mijn korte vragenlijst in te vullen. Dit zou zeker niet langer dan 10 à 15 minuten in beslag nemen.

De vragenlijst zou zowel digitaal als op papier bekomen kunnen worden. Door deze manier van werken ben ik volledig afhankelijk van de bereidwilligheid tot medewerking van rechters. Gegeven uw functie neem ik daarom contact op met u.

De wetenschappelijke opbouw, de uitvoering en de verwerking van het onderzoek wordt gesuperviseerd door mijn promotor aan de universiteit van Gent, Prof. Dr. Lieven Pauwels.

Denkt u dat er bereidheid tot deelname aan mijn persoonlijk project zou zijn bij rechters op uw rechtbank?

De praktische uitvoering van het onderzoek is gepland in 2013, in theorie in de periode januari-februari-maart. Mag ik u daarvoor om organisatorische redenen vragen om mij te informeren hoe u hier tegenover staat **voor 28 november 2012**? Rond deze periode neem ik zelf even contact met u op wanneer ik nog geen respons zou ontvangen hebben. Indien u nog verdere vragen hebt, aarzel niet om contact met mij op te nemen. Uw medewerking is van het grootste belang voor het welslagen van dit project.

Hopend op een positief gevolg dank ik u bij voorbaat,

Met de meeste hoogachting,

Stef Vanderhaeghen

Bijlage 5: Bericht aan rechters

Geachte Heer, Geachte Mevrouw,

Als student Master in de Criminologische wetenschappen aan de universiteit van Gent voer ik in het kader van mijn Masterproef een onderzoek naar de houding of attitude van jongvolwassenen tegenover straf en straftoemeting. Graag had ik ook de attitude van enkele rechters gemeten. Daarom contacteerde ik u eerder met de vraag tot medewerking. Aangezien u toen positief reageerde, neem ik graag terug contact met u op.

Hieronder vindt u de link naar mijn online vragenlijst. Daar vindt u onmiddellijk ook meer informatie over het onderzoek en de vragenlijst.

LINK

Indien u nog verdere informatie wenst, of liever een papieren versie van de vragenlijst ontvangt, kunt u mij altijd contacteren via onderstaande contactgegevens.

Alvast van harte dank voor uw medewerking,

Met oprechte groeten,

Stef Vanderhaeghen

Student Criminologische wetenschappen